Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Факультет менеджменту освіти та науки
Факультет філософської освіти і науки
Кафедра етики та естетики

Тези

VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

«Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі»

29 листопада 2018 року

Київ

Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: Тези VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 29 листопада 2018 року. – К.: Кафедра етики та естетики НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018.

У збірнику представлено тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі».

Тематика конференції охоплює етичні та естетичні виміри суспільного буття, мистецько-культурних та освітніх процесів, питання філософії, культурології, дизайну.

© Кафедра етики та естетики НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018
© Автори тез, 2018

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕТИКА……10

Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Баклан Наталія
Правові та етичні аспекти проблеми толерантності
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Гонтар Альона
Співвідношення політики і моралі у праці «Державець» Ніколо Макіавеллі
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Короткова Єлизавета
Мораль та моральність за Г.В.Ф. Гегелем
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Котець Яна
Етичні настанови в епістолярії Василя Стуса
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Кравцов Михайло
Моральне вчення Рене Декарта
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Суханова Анна
Етична рефлексія Сократа у філософсько-правовому контексті реальності
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Швидка Олена
Етика любові Л. Фейєрбаха
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Яковенко Діана
Етичні виміри в діяльності державного службовця
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Власова Діана
Обов'язок та відповідальність у практичній філософії Е. Канта
Науковий керівник: Овсянкіна Л.А.

Романчук Вікторія
Професійна етика сучасного реабілітолога
Науковий керівник: Овсянкіна Л.А.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Геращенко Олена
Добро і зло в міфічних уявленнях стародавніх слов'ян
Науковий керівник: Магеря О.П.

Дауді Аміна
Академічна доброчесність в уявленні студентів
Науковий керівник: Скрипнікова С.В.

Єфіменко Тетяна
Етичне виховання дошкільників засобом сюжетно-рольових ігор
Науковий керівник: Коннов О.Ф.

Зелений Георгій
Сенс і мета життя
Науковий керівник: Шульга Т. Ю.

Керусова Оксана, Міняйло Єлизавета
Суїцид та право вибору
Науковий керівник: Шульга Т. Ю.

Криворука Єлізавета
Інформаційний контент соціальних мереж в контексті морально-етичних норм
Науковий керівник: Коннов О.Ф.

Максименко Олександра
Чи справедлива смертна кара?
Науковий керівник: Шульга Т. Ю.

Мельникович Руслана, Ничипорук Наталія
Розуміння справедливості: опитування молоді та їх батьків
Науковий керівник: Шульга Т. Ю.

Меньшеніна Анна
Моральний прояв політики в епоху постмодерну: ціннісні засади
Науковий керівник: Бабкіна О.В.

Мішаков Тимофій
Вчинок як реалізація ідеї добра
Науковий керівник: Шульга Т. Ю.

Оправхата Людмила
Психологічні аспекти чайлдфрі
Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

Курочка Наталія, Карпенко Тетяна, Поремська Анастасія
Чорна трансплантологія уінтернет-виданнях (спроба аналізу)
Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

Чевельча Тетяна
Щастя як феномен етики та поняття у позитивній психології
Науковий керівник: Коннов О.Ф.

СЕКЦІЯ 2. ЕСТЕТИКА……100

Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Гаврилюк Софія
Українські менталітетні риси та тематичне наповнення народного мистецтва
Науковий керівник: Білецький В.В.

Москалюк Юлія
Естетичні погляди в концепції І. Канта
Науковий керівник: Попов В.Ю.

Київський національний університет культури і мистецтв

Горянська Олена
Сучасна практика використання української етніки у створенні інтер'єрів готельних комплексів
Науковий керівник: Папета С.П.

Давидова Катерина
Вітальні листівки кінця XIX – початку XX століття: символи та образи
Науковий керівник: Крижанівський О.А.

Кондартюк Дарія
Розвиток спеціалізованих видань в контексті сучасної музичної культури
Науковий керівник: Папета С.П.

Пархоменко Марина
Стилістична єдність як основа гармонії в дизайні інтер'єрів та екстер'єрів житлових будинків
Науковий керівник: Швець І.В.

Печенюк Ірина
Формування концепції японської стилістики сучасного інтер'єру України в умовах глобалізації
Науковий керівник: Яремчук О.М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Тамащук Ян
Авангард у творчості Д.І. Хармса
Науковий керівник: Ковальчук Н.Д.

Цапенко Дмитро
Феномен шляху у фільмі Андрія Тарковського «Сталкер»
Науковий керівник: Ковальчук Н.Д.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Брусенська Оксана
Абстрактна лексика на позначення етико-естетичних понять у сучасній українській мові
Науковий керівник: Сіроштан Т.В.

Гур'єва Тетяна
Етико-естетичні аспекти функціонування абстрактної лексики в сучасній українській малій прозі
Науковий керівник: Сіроштан Т.В.

Данильченко Альона
Оксана Забужко як сучасний митець (естетичні смаки і вподобання на мовному рівні)
Науковий керівник: Єрмоленко С.І.

Стовбур Вікторія
Фонетика в загальноосвітніх навчальних закладах з естетичного погляду
Науковий керівник: Єрмоленко С.І.

Шевчик Ганна
Естетичні смаки учнів 5 класу на уроках фонетики
Науковий керівник: Єрмоленко С.І.

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Дуплава Олена
Особливості та специфіка художньої реалізації стріт-арту в міському просторі
Науковий керівник: Чікарькова М.Ю.

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

Колтишева Ганна
Естетична цінність парків у місті
Науковий керівник: Бут Н.К.

Крагель Каріна
«Рамка» потворного, прекрасного, красивого, цікавого та візерунки картин
Науковий керівник: Коннов О.Ф.

Мельниченко Олег
Філософсько-естетичні аспекти творчості групи Rammstein
Науковий керівник: Лобанчук О.А.

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІКА. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРА……175

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(м. Слов'янськ)

Довгоспинний Ярослав
Національно-патріотичне виховання в умовах спеціального дошкільного закладу
Науковий керівник: Омельченко М.С.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця)

Труфанова А.О.
Становлення поняття емоційного інтелекту в зарубіжній науковій літературі
Науковий керівник: Васюк К.М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Мілютіна Наталія
Конструкти «жінка» та «чоловік» у феміністичній теорії В. Брайсон
Науковий керівник: Купрій Т.Г.

Олексієнко Георгій
Проблеми кіберетики у сучасному глобалізованому світі
Науковий керівник: Овсянкіна Л.А.

Растівський Ігор
Нігілізм як філософська концепція у контексті цивілізаційних викликів
Науковий керівник: Купрій Т.Г.

Слободяник Катерина
Філософський аналіз концепції «друг» / «ворог» К. Шмітта в контексті «інформаційної війни»
Науковий керівник: Купрій Т.Г

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Козачук Наталія
Проблема трактування гендерного дисплею в сучасній культурологічній думці
Науковий керівник: Чікарькова М.Ю.

Кульбабська Мар'яна
Феміністські тенденції в українському літературному просторі кінця XIX-XX століть
Науковий керівник: Горохолінська І.В.

Лазоревич Ірина
Динаміка сакрального у драмах «буденного»
(на ґрунті аналізу збірки поезій Сергія Жадана «Антена»)
Науковий керівник: Бродецький О.Є.

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

Грушецька Вікторія
Особливості репертуару сучасних вуличних музикантів Києва
Науковий керівник: Покотило К.М.

Колтишева Ганна
Естетичні педагогічні прийоми Василя Сухомлинського
Науковий керівник: Бут Н.

Ревуцька Лілія
Співпраця ДНЗ та родини дошкільника
Науковий керівник: Коннов О.Ф.

СЕКЦІЯ 1. ЕТИКА

Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця)

Юридичний факультет

Баклан Н.І.

Науковий керівник: Попов В.Ю.

ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ТОЛЕРАНТНОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства кордони між країнами і народами завдяки небувалому стрибку інформатизації суспільства та розширенню міжнародного співробітництва стали все більш прозорими. Разом з тим світ всупереч усім очікуванням став більш конфліктним, загострилися етнічні, релігійні та економічні проблеми як на міжнародному, так і міжособистісному рівні.

Проблема толерантності стала актуальною саме через стрімкі процеси глобалізації. Наразі на перший план виходять принципи і засади, необхідні для загального виживання і вільного розвитку: етика і стратегія ненасильства, ідеї терпимості до чужих і неприйнятних позицій, цінностей, культур, ідеї діалогу і взаєморозуміння, пошуку взаємоприйнятних компромісів. Тому вважається необхідним дослідження проблеми толерантності, її правових та етичних

аспектів.

Перш ніж з'ясувати сутність даної проблеми доцільно спочатку визначити дефініцію поняття «толерантність», адже, як показує аналіз літератури, визначення даного поняття не є вичерпним та досконалим й досі слугує наріжним каменем для дискусій вчених. Етимологія терміна «толерантність» походить від латинського дієслова tolero — «нести», «тримати», «терпіти». Це дієслово застосовувалося тоді, коли було необхідно «нести», «тримати» у руках яку-небудь річ. При цьому малося на увазі, що для тримання й перенесення цієї речі людина повинна докласти певних зусиль, страждати й терпіти [1, 45]. Дане значення визначає толерантність як терпляче ставлення до думок, поглядів, поведінки, способу життя людини, що є відмінними від власних.

Загалом, коріння дослідження даної категорії закладені ще в античності у працях Аристотеля, Геракліта. Так, Аристотель визначав терпимість як «можливість рівноцінного існування речей та людей» [2, 36]. Можна натрапити на визначення поняття "толерантності" як подолання страждань (Тома Аквінський); подолання спокуси (Еразм Роттердамський); симпатії (А. Сміт, Д. Г'юм); співчуття (Ж. Ж. Руссо, А. Шопенгауер); збереження мудрої міри рівноваги (Й. В. Гете); принцип збереження (К. Ясперс); внутрішній регулятор мого ставлення до іншого (Ж.П. Сартр); подолання свого мовчання (А. Камю); співіснування різних мовних форм (Л. Вітгенштайн); вимога, обов'язкова для високо розвинутої цивілізації (А. Н. Вайтхед) [3, 103].

Отже, толерантність — це повага, визнання рівності інших поглядів, думок, переконань, ставлення з розумінням до, відмінного від власного, сприйняття світу.

Головною причиною нетерпимості, на думку дослідників, є монологічний тип свідомості, коли людина відчуває себе настільки самодостатньою, що вона здатна оцінювати всі процеси, явища і феномени навколишнього світу виключно на основі своїх поглядів [1, 45]. Таким чином, причини проявів нетерпимості або інтолерантності полягають у нерівності, яка базується на

винятковій цінності власних думок, що протиставляються тому, що інша людина може думати, вірити, робити [3, 107].

Сучасна толерантність охоплює практично всі сфери життя суспільства: політичну, правову, етнічну, соціокультурну, релігійну, особистісну й ін. Так, у правовій сфері даний принцип закріплений не лише у внутрішніх нормативно-правових актах держав, а й на міжнародному рівні. Першим міжнародно-правовим документом, в якому розкривається суть толерантності є проголошена та підписана ЮНЕСКО 16 листопада 1995 р. Декларація принципів толерантності [4]. Однак, якщо звернутися до історії можна побачити, що першими свого роду правовими актами, які закріплювали прояви толерантності є Міланський едикт (313 р.) і Нантський едикт (1598 р.), що пов'язані з формулюванням принципів релігійної терпимості [2, 37].

Закріплюючи у конституціях основні права та свободи людини та громадянина, законодавець тим самим встановлює свободу розвитку особистості та заборону будь-яких проявів дискримінації чи утисків. Держава у такий спосіб проголошує та закликає до поваги до прав і свобод, честі і гідності людини, на основі усвідомлення і прийняття великої цінності розмаїття світу, розуміння єдності суспільства навколо ідей прогресу, добробуту і порядку, відмови від застосування сили по відношенню до неприйнятних позицій іншого, якщо тільки ці позиції не порушують діючих правових та моральних норм. Іншими чинниками формування толерантного суспільства слід визначити такі як побудова правової держави; можливість регуляції міжетнічних та інших конфліктів на правовій основі; дотримання прав людини; створення громадянського суспільства, оскільки толерантність може існувати тільки у суспільстві соціальної довіри [5, 19]. Але відсутність в сучасній Україні середнього класу, тобто основи громадянського суспільства, зумовлює гальмування процесу побудови цивілізованої держави сучасності та толерантного суспільства.

Також варто зазначити, що правова толерантність проявляється саме в юридичній поведінці. Поведінка у дусі толерантності суб'єктів юридичної

діяльності сприятиме вирішенню найбільш актуального завдання сучасності, від якого залежить подальший розвиток людства, переходу від психології протистояння, підозрілості і насильства до культури миру, довіри, зміцнення національної і міжнародної стабільності, миру і безпеки невоєнними, гуманними методами [5, 20]. Задля виконання цього завдання необхідним є здійснення низки дій з метою формування психології толерантності і виховання в її дусі. На формування толерантної правової культури особистості спрямоване правове виховання, що включає в себе правову пропаганду, правове навчання, юридичну практику, самовиховання. Проте правової освіти та виховання замало, адже формування толерантної правосвідомості це, в першу чергу, індивідуальний розвиток особистості під впливом різних соціальних чинників таких як родина, школа, суспільство. І саме в цьому проявляються етичні аспекти проблеми толерантності. Толерантність це передусім вихованість, що вимагає самообмеженості та ставлення до іншого, відмінного, як до рівного собі.

Для виховання толерантності необхідні люди, готові повести за собою власним прикладом. Про те, що суспільству необхідні зразки для наслідування, які будуть стимулювати не тільки думки, а й дії, вчинки, зазначає Ю. А. Шрейдер: «Без людських зразків вищої моральності не виникає елементарне просвітництво, а підвалини, що зберігаються, піддаються розмиванню часом … Точно так само мораль не може зберегтися в суспільстві, де відсутні абсолютні моральні орієнтири, що спонукають до жертви заради наслідування цих орієнтирів. У такому суспільстві і елементарна порядність стає рідкісним явищем» [3, 106-107]. Таким прикладом мають бути люди, що є авторитетами або користуються значною повагою, наприклад, батьки, викладачі, старші наставники тощо. Проте це не мусить мати форму примушування себе чи інших до такої поведінки, це має бути усвідомлено вибране ставлення кожного до поведінки і вчинків іншого з повагою та розумінням. В іншому випадку має місце виховання людини двоїстої, тобто єдність негативного внутрішнього ставлення до об’єкта (неприйняття, осуд) і

позитивної зовнішньої дії на його адресу (прийняття, допущення) [3, 108]. Таке виховання є руйнівним для розвитку моральної особистості.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що задля подолання інтолерантності в суспільстві вбачається необхідним консолідація зусиль як кожного індивіда в окремості так і в цілому всієї держави. У Декларації запропоновані такі шляхи досягнення поставлених перед державою завдань як: ратифікація і виконання існуючих міжнародних конвенцій про права людини; розробка законодавства, здатного забезпечити в суспільстві рівноправні підходи і рівність можливостей для всіх груп і окремих людей [4].

Для формування толерантного суспільства, яке служить показником демократичності та розвитку держави, кожному доцільно сформувати в собі толерантність як рису характеру. Для цього необхідно: прийняти те, що всі люди різні; навчитись сприймати людей такими якими вони є, не намагатися змінити їх; цінувати в кожній людині особистість і поважати її думки, почуття, переконання, які відміні від власних; знайти себе і за будь-яких обставин залишатися собою.

Отже, задля досягнення взаємної згоди та загального миру кожному, перш за все, потрібно почати з себе.

Література:

1. Троїцька О.М. Толерантність як діалогічна універсалія: філософські аспекти збагачення культурного поля / О.М.Троїцька // Грані. – 2015. – №6 (122). – С. 42-46.

2. Сулятинська Т. Феномен толерантності в історичному дискусі / Т. Сулятинська // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць. Філософія. – 2013. – Вип.539-540. – С. 35-38.

3. Стець В. Феномен толерантності в сучасному суспільстві / В. Стець // Людинознавчі студії. Філософія. – 2013. – Вип. 28. – С. 101-110.

4. Декларація принципів толерантності затверджена Резолюцією Генеральної конференції ЮНЕСКО 16 листопада 1995 р. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503

5. Галицький І.В. Формування толерантності у правосвідомості та правовій культурі громадян України / І.В. Галицький // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – №21. – С. 16-20.

6. Попов В. Ю. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів. / В. Ю. Попов – Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2017. – 220 с.

Юридичний факультет

Гонтар А.Р.

Науковий керівник: Попов В.Ю.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ І МОРАЛІ У ПРАЦІ «ДЕРЖАВЕЦЬ» НІКОЛО МАКІАВЕЛЛІ

Філософія епохи Відродження – це філософські вчення XV–XVI ст., коли антична філософська спадщина відновлюється і засвоюється майже в повному обсязі, відроджуються забуті в Середньовіччі античні філософські школи. В цей час заново переосмислюються і вчення Платона й Аристотеля – вони звільняються від схоластичної оболонки. Понад те вперше робляться спроби перевершити античність (самого Філософа – Аристотеля) і створити принципово нове, небувале ще пояснення світу. Наука поступово втрачає свій книжковий і досить традиційний характер і звертається до досвіду, до вивчення дійсності. Завдяки розвитку ремесла і кругосвітнього мореплавання з’являється маса нових емпіричних свідоцтв, внаслідок чого руйнуються колишні авторитети [1, с. 78].

Саме в цей час свою політичну діяльність починає Ніколо Макіавеллі, видатний мислитель епохи Ренесансу, праці якого залишаються актуальними і донині. Найвідомішою роботою Макіавеллі є «Державець», в якому було узагальнено весь його політичний досвід.

Дане дослідження ґрунтується на твердженні, що Макіавеллі вивів власні

принципи і правила поведінки, котрі повинен виконувати правитель для утримання влади в своїх руках, і які майже повністю суперечать встановленим суспільством еталонам поведінки.

У «Государі» теза про мету і засоби поглиблена та розкрита у, м'яко кажучи, не зовсім коректних із точки зору моральності заповідях державця: «...розумний правитель не може й не повинен залишатися вірним своїм обіцянкам, якщо це суперечить його інтересам»; «образи треба завдавати всі разом (чим менше їх розпробують, тим менше від них шкоди.)»; «і нехай навіть державці не бояться звинувачень у тих ґанджах, без яких важко втримати владу, бо, обміркувавши, ми знайдемо багато такого, що з першого погляду видається доброчесністю, а насправді є згубним для государя» [2, с. 29].

Ставлячи політиків перед вибором між публічним успіхом та особистим добробутом, Макіавеллі створює загрозу традиційній моралі. Оскільки чесність хоч і гідна схвалення, людська природа є такою, що «розумний державець не може і не повинен бути вірним даному слову, якщо така вірність повертається проти нього і якщо вже немає тих причин, що змусили його дати обіцянку » [3, с. 463].

Питання про те, чи можна виправдовувати аморальну поведінку політичним успіхом, так само залишається суперечливим, як і в часи Макіавеллі.

У розділі XXV автор зазначає, що доля має важливий вплив на життя володаря, вона зумовлює його моральну і політичну поведінку. Правителю необхідно бути готовим скорегувати свою поведінку залежно від ситуації та за необхідністю застосовувати як милість так і жорстокість.

Це також зачіпає питання політичних чеснот і питання про те, хто має правити. Змінити свій стиль поведінки для того, щоб пристосуватися до поворотів долі, людині не просто, але ще невідомо, чи забезпечить успіх правильна поведінка: жорстокість Ганнібала та благочестивість Сципіона допомагала їм досягти однакових успіхів за допомогою різних засобів.

Підсумовуючи все вище викладене, слід зазначити, що у «Державці»

знайшли відображення лише явища, які Макіавеллі безпосередньо спостерігав у часи власної політичної діяльності. Саме на спостереженнях і дослідженнях ґрунтуються виведені ним твердження про особистісні риси та якості успішного правителя. «Державець» не містить заклику до жорстокості і цинізму, але пояснює необхідність та доцільність такої поведінки у контексті державної влади. Таким чином, ця праця має власне бачення моралі, відмінне від загальноприйнятих правил, і наводить теорію про те, що етика, в традиційному її розумінні, недоцільна в контексті ефективного управління державою.

Література:

1. Попов В. Ю. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів / В. Ю. Попов. – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. – 221 с.

2. Макиавелли Н. Государь / Никколо Макиавелли. — М.: Планета, 1990. – 84 с.

3. Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки; Державець / пер. з іт. А. Перепаді. — К.: Основи, 1998 – 511 с.

Юридичний факультет

Короткова Є.О.

Науковий керівник: Попов В.Ю.

МОРАЛЬ І МОРАЛЬНІСТЬ ЗА Г.В.Ф. ГЕГЕЛЕМ

Мораль і моральність є найважливішими етичними категоріями. Етичні норми є різновидом неформальних і внутрішніх регуляторів соціальної поведінки людей в суспільстві. При цьому необхідно пам'ятати, що на відміну від всіх інших соціальних норм, етична оцінка завжди передбачає оцінку вчинку з позицій добра чи зла. Другою важливою особливістю етичних норм є те, що оцінка з їх позицій застосовна до дій і вчинків вільного істоти. Проблема взаємозв'язку моралі, моральності і права здавна привертала увагу філософів,

юристів і представників інших галузей знання.

Категорії “мораль” і “моральність” є дуже близькими, взаємопов'язаними, і нерідко вживаються як синоніми. Однак більшість вчених вважають, що відмінність цих категорій носить принциповий характер. Дослідження питання про співвідношення моралі і моральності має довгу філософську історію. У вирішенні питання про їх відмінності існують два основні підходи. Відповідно до першого, мораль є внутрішніми переконаннями людини («моральний закон»), тоді як моральність є практичною реалізацією цих принципів, дією на їх підставі в реальному житті («моральний вчинок» у вченні Канта (1724–1804)). Дещо інший підхід до вирішення цієї проблеми розглядає Гегель (1770–1831), для якого найважливішою ознакою моральних принципів була їх опора на власні, самостійні роздуми людини про добро і зло. На противагу їм моральні норми носять надіндивідуальних характер, є, сучасною мовою, елементами колективної свідомості і орієнтовані, відповідно, лише на зовнішній зміст вчинків людини. Таким чином, з точки зору цього автора, якщо моральна свідомість (або його прообраз) існує в будь-якому суспільстві, то моральна свідомість, а відповідно і моральна оцінка вчинків, виникає на певному, причому вельми високому етапі розвитку людства. Одним з перших провісників моральної свідомості Гегель вважав Сократа.

Проте, загальним для обох підходів є те, що моральність, так чи інакше, зв'язується з внутрішніми принципами людини, тоді як моральність стосується деяких зовнішніх дій і вчинків. Тому можна сказати, що за допомогою моралі суспільство оцінює не тільки вчинки людей, а й їхні мотиви і наміри. Особливу роль у моральній регуляції поведінки людини відіграє формування в кожному особистість здібності самостійно оцінювати свої вчинки, тобто бути здібними до саморегуляції.

Концепція «моралі» та «моральності», що з’явилась на початку 1880-х років, отримала своє остаточне оформлення в «Енциклопедії філософських наук» та «Філософії права». Вперше, Гегель концептуально розділив мораль та

моральність в статті 1802 року «Віра та знання», однак первинна розробка практичної філософії Гегеля, що включає в себе вчення про абстрактне право, вчення про «мораль» та окремо вчення про «моральність», що була наведена в статті «Про наукові способи дослідження природного права», а також рукопису «Система моральності». Ці три науки трактуються як частини абсолютної моральності.

Таким чином, «мораль» та «моральність» трактуються як ті відносини, в яких повинно бути розвинено поняття про абсолютну мораль, в яких поняття моралі звільняється від обмеженості тим чи іншим одностороннім підходом.

Категорія моральності синтезує між собою право і мораль, об'єднуючи їх в одне. З цього видно, що моральність у Гегеля не є синонімічною моралі категорією. Вони чітко розмежовані між собою. Гегелівська моральність виводить право і мораль в площину дієвого, тобто без моральності право не має своєї основи, тобто не може існувати в дійсності, а мораль замикається сама на собі і не може отримати свого продовження в дійсному світі, що суперечить її сутності [1, 98-99].

Хоча Гегель протиставляв «моральність» «моралі» як «істинну моральність» по відношенню до суб’єктивної, обидві вони наявні в його філософії як різні точки зору, що вихоплюють і затверджують різні сторони моралі. Сама ж мораль знаходить свою вищу, абсолютну форму в релігії [2, 101].

На прикладі концепції формальної совісті добре вбачається сенс характеризації точки зору «моралі» як формальної точки зору. Формальність «моралі» полягає в обмеженості питанням про форму моральної волі, але й те, що «мораль» означає адекватну моралі форму – загальнозначимість та безумовність. «Мораль» визначає саму можливість людини визначатись відносно добра та зла, належного та неналежного.

Напроти, точка зору «моральності» концентрується на змісті моральної

волі, на змісті обов’язків, а не на формі імператива. Тобто, веління совісті не протиставляються суспільній моралі.

Згідно з Гегелем, моральність — це форма співвідношення індивіда і суспільства, властива даному історичному періоду, ступінь розвитку суспільства.

Моральність, на думку Гегеля, є другою (громадською) природою людини, що височіє над першою (індивідуальною). Трьома послідовними формами її розвитку є сім'я, громадянське суспільство, держава. Процес становлення моральності є підпорядкування індивідуальності державним інтересам, оскільки «вся цінність людини, вся її духовна дійсність існує завдяки державі» [3].

Основними моральними цінностями Гегель вважав працю і силу духу, виражену в діяльності людини. Людина, зайнята творчою працею, є двигуном історичного прогресу.

Гегель розвивав ідею Канта про моральність як подолання природної природи індивіда. Оскільки суспільний інтерес вищий за інтереси індивіда, то суспільна моральність вища за індивідуальну моральність.

Гегель вважав, що з переходом в кожну нову історичну епоху моральність піднімається на більш високу ступінь розвитку [4].

Сама основа моральності і моралі закладена в області об'єктивного, яким виступає буття. Жодна з цих категорій не може бути видозмінена або перекручена під впливом суб'єктивності людських думок. В даному контексті можна сказати, що мораль і моральність мають на собі відбиток абсолютності. Але це не заважає їм бути дзеркалом індивідуального і загального відповідно.

Німецький філософ наполягає на тому, що етично-моральні принципи можуть існувати, діяти і здійснюватися в людському житті та історії. На його думку, вони не можуть бути одними лише ідеальними константами — в такому разі вони марні й далекі від практичного життя. Поєднання в собі абсолютного, моральності та моралі повинно бути дієвим, повинно використовуватися в

суспільному, людському світі. Це головна антитеза Гегеля по відношенню до кантівської концепції, яку він критикує [5].

Отже, дослідивши трактування відмінності між мораллю і моральністю, на яку звертав увагу ще великий німецький філософ Г.Гегель, можна стверджувати, що мораль, на відміну від моральності передусім виступає як певна форма свідомості – сукупність усвідомлюваних людьми принципів, правил (згадаємо латинське „mos”), норм поведінки [6]. Що ж до моральності, то її здебільшого розуміють як утілення даних принципів, правил і норм у реальній поведінці людей та стосунках між ними [7].

Література:

1. Попов В.Ю. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів. Вінниця: “Нілан-ЛТД”, 2017. – 220 с.
2. Кирюхін Д. І. Вступ до філософії релігії Гегеля. Філософія як спекулятивна теологія. — К.: ПАРАПАН, 2009. — 204 с.
3. Кузнецов В.Н. Немецкая классическая философия: Учебник. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 2003. – 438 с.
4. Учение Г.В.Ф. Гегеля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://works.doklad.ru/view/QfPXa7T4-J4.html
5. 5. Мораль и нравственность в философии права Г.В.Ф. Гегеля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moral.infotaste.com/moral-i-nravstvennost-v-filosofii-prava-g-v-f-gegelya/
6. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Етика та Естетика», Кременчук, 2006.- 45 с.
7. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. – К., 2001.

Кафедра філософії

Котець Яна

Науковий керівник: Попов В. Ю.

ЕТИЧНІ НАСТАНОВИ В ЕПІСТОЛЯРІЇ ВАСИЛЯ СТУСА

Поет, чиє слово буде актуальним у всі часи, творчість якого пронизана патріотизмом, сильним духом, моральними та етичними принципами та водночас лірикою. Сьогодні спостерігається неабиякий інтерес до творчості Стуса. На його вірші пишуть музику та цитують його поезію, яка певним чином нас консолідує. Чуйний поет з одного боку та принциповий громадянин з іншого – так говорять про поета Василь Овсієнко та Євген Сверстюк [3, с. 129].

Однією з головних місій Василя Стуса було батьківство. Хоча через арешти він проводив не так багато часу з маленьким Дмитром, та між сином та батьком були теплі відносини. Про це свідчать листи Стуса до сина Дмитра яких він залишив досить багато. В інтерв'ю Дмитро Стус говорить про те, що його освіта це заслуга батька. Тож розглянемо головні етично-педагогічні настанови в листах Стуса.

Важливою складовою частиною всієї літературної спадщини письменника є його епістолярій, першоджерело для дослідження художнього світу митця. Оскільки діяльність українських письменників припадає на важкі часи, періоди переслідування та дискримінації "приватний лист часом ставав єдиною можливістю, формою, засобом вияву не лише комунікативної, але й естетичної потреби" [3, с. 85]. Його листи – це вияв потужного творчого потенціалу в критичних умовах.

Цікавою є думка В. Стасова, який вважає, що "кожен лист є портрет" [4, с. 49]. Епістолярій — це цінне джерело, що показує емоційний стан людини. Так, читаючи листи ми бачимо внутрішній світ людини, думки, переживання. Тому листи, як неповторні творчі прояви, потребують нових підходів вивчення та уваги.

Метою мого дослідження є розгляд етичних настанов в епістолярії Василя Стуса. Поет намагається поділитися життєвим досвідом зі своїм сином Дмитром. Він прагне передати певні педагогічні та морально-етичні настанови. Адже через свій тернистий шлях багато моментів життя сину Дмитру довелося прожити без батька. Тому увесь втрачений час батько надолужує в листуванні. Влучно охарактеризувала листи Стуса дослідниця М. Коцюбинська яка говорить, що це джерело є "унікальним людським документом, своєрідною педагогічною поемою" [2, с. 218].

Усі листи поета до сина пронизані глибокою повагою, любов'ю та щирістю. Кожен має знайти в них важливі настанови для себе. Стус вчить сина в першу чергу, як потрібно жити і що є життя. «Учитися жити – то високе мистецтво, якого чимало людей так і не навчилося, хоч і прожили життя. Життя не є насолода. І не є задоволення. Воно має свій насущний житній, із остюками, смисл. У тому насущникові – міра життя» [5, с. 200].

Восени 1982 року Василь Стус пише синові листа, у якому говорить про те, щоб син ніколи не грішив. «Не гріши, синку. Це – перше правило. І, може, єдине. Ні перед ким – ні перед людьми» [6, с. 173]. Слушна настанова і можливо дійсно найголовніша.

Пишучи привітання синові на День народження Василь, все ще сидячи у в'язниці, думає, що ж йому побажати. «Що ж Тобі побажати? І чи маю я право на те, щоб Тобі бажати? Це одне з найдразливіших питань у моїх усе-далеких стосунках із Тобою. І все ж побажаю: живи по-своєму, нікого не беручи за абсолютні взірці. У Твої літа найголовніше, може, вчитися любити. Вміти любити – то велике вміння» [6, с. 176]. Батько вчить сина завжди бути самодостатнім та мати свої життєві позиції. Надзвичайно важливою є настанова бути собою. Стус пише, що часто людина знає бозна-скільки, але розмовляти з нею вкрай нудно, бо вона нічого не тямить розповісти цікаво: в неї нема свого стержня, хребта, до якого кріпиться вся кісткова система. Тобто, така людина не має самої себе (все інше — телевізор, машину, дачу, професію — має!).

Порада, яка є актуальною в нас час, в період інформаційних війн – не

дивитися телевізор. Поет ввважає, що погані фільми дивитися — шкідливо, як і погані читати книги. Вони зменшують, а не збільшують читача. Також вчить сина боятися телевізора, подивлятися тільки справжній мінімум. Любов до телепередач може перетворитися в хворобу.

Цікавим є лист Стуса від 25.04.1979 року у якому поет презентує синові літературну добірку яку рекомендує йому почитати. Серед книг ми бачимо В. Стефаника (“Кленові листки”), М. Горького (“Мать”), М. Островського (“Как закалялася сталь”, “Рожденные бурей”), Дж. Лондона (“Мартін Іден”), І. Франка (“Мойсей”). “Десь у 4–6 класі я майже весь “Кобзар” знав напам’ять” – читаємо у листі [6, с. 430]. Тобто ми бачимо, що поет хоче прищепити любов до літератури своєму синові. Серед праць як і вітчизняні автори так і іноземна класика. Василь бажає щоб син виріс освіченою та начитаною людиною.

Стус закликає плекати розуміння права на рівність і самобутність, а не просто терпіти інакшого за себе. Це цілком сучасний європейський контекст поняття «толерантність».

Також Стус вчить сина прожити гідно та щасливо своє життя. У листах він пише, що щастя дається чесним та сміливим людям.

Читаючи поради поета ми бачимо мудру з життєвим досвідом людину. Усі його етично-педагогічні настанови стосуються нас і майбутніх поколінь.

В одному з листів ми бачимо слушну пораду яка стосується кожної людини. Василь пише, що кожна людина має мати мету і жити нею. “Шкода людей, які не мають свого океану” [6, с. 440]. Він не розуміє як люди живуть без певних цілей. Сам Стус завжди мав єдину мету до якої йшов усіма шляхами. Людина, яка не дивлячись ні на що усвідомлює свій генетичний зв’язок з українською нацією, вчить вдосконалюватися, бути порядним та щирим. Як зазначив про листи батька Дмитро Стус: «Листи... – це програма формування людини, громадянина, патріота України» [1, с.173].

Література:

1. Дмитро Стус. «Василь Стус: Життя як творчість» — К.: Факт, 2005. С. 173-176

2. Коцюбинська М. Епістолярна творчість Василя Стуса / М. Коцюбинська // В. Стус. Твори у 4 томах 6 книгах. – Т. 6 (додатковий). – Кн. 2. – Листи до друзів та знайомих. – Львів : Просвіта, 1997. – С. 218–240

3. Ляхова Ж. Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства // Третій Міжнародний конгрес україністів. – Харків, 1996. – Том: Літературознавство. – С. 85-91

4. Овсієнко В.В. Світло людей: Мемуари та публіцистика. У 2 кн. Кн. І / Упорядкував автор; Худож. оформлювач Б.Є.Захаров. – Харків: Харківська правозахисна група; К.: Смолоскип, 2005. – С. 129 – 237.

5. Стасов В.В. Письма. – М.-Л., 1930. – 49

6. Стус В. Лист до сина 25. 04. 1979 / В. Стус // Таборовий зошит : [вибрані твори / упор. Д. Стус]. – К.: Факт, 2008. – 452 с.

Юридичний факультет

Кравцов М.О.

Науковий керівник: Попов В. Ю.

МОРАЛЬНЕ ВЧЕННЯ РЕНЕ ДЕКАРТА

У Новий час західна цивілізація поступово набуває свої сучасні обриси. Це стосується всіх процесів: політичних, економічних, культурних, інтелектуальних і моральних. У філософському плані Новий час продовжує розвивати ідеї Відродження про незалежність людського розуму і суверенності особи. Як пишуть В. Попов і О. Попова: «У цей період остаточно оформляється перехід від суспільства традиційного до посттрадиційного, змінюються біологічні, побутові, повсякденні, економічні, політичні уклади життя» [4, с.117]. Раціональність, інтелектуальна обґрунтованість стають головною цінністю на шляху осягнення істини. Раціоналізм стає центральною течією в новоєвропейській філософії. У його основі знаходиться віра в можливість розумного пояснення всіх явищ світу. Але раціоналізм в етиці означає щось

інше, а саме переконання, що моральність – це життя, згодна з розумом, а благо – це осмислене розуміння дійсності.

Творчість Рене Декарта – одне з вершинних досягнень світової філософської думки і він же – один з фундаторів філософії Нового часу. Серед найбільш видатних праць “Правила для керівництва розуму”, “Міркування про метод”, “Міркування про першу філософію”, “Перші начала філософії”. Він не написав спеціального твору з етики. Проте погляди на мораль розкидані по його різним книгам. У творі “Перші начала філософії” зазначається: “Уся філософія схожа на дерево, корені якого – метафізика, стовбур – фізика, а гілки, що відходять від цього стовбура – всі інші науки, які зводяться до трьох головних: медицина, механіка і етика. Подібно до того, як врожай збирають не з коренів і не зі стовбура, а тільки з кінців гілок, так і особлива користь від філософії залежить від тих її частин, які можуть бути вивчені лише наприкінці”. Він підтверджує, що до моральної філософії слід звертатися після вивчення інших наук саме за вищим благом [2, с. 152-153].

Однак в іншому знаменитому творі – "Міркування про метод" Декарт пропонує іншу модель послідовності знань. З його точки зору, перш ніж приступати до серйозного вивчення наук, слід облаштувати своє життя ("жити якомога щасливішим"). Декарт зізнається, що, переслідуючи цю мету, він склав для себе "тимчасові правила моральності":

1. "Коритися законам і звичаям моєї країни, невідступно дотримуючись релігії, в якій по милості божій, я був вихований з дитинства, та керуючись у всьому іншому найбільш помірними і чужими думками, спільно виробленими розсудливими людьми, у колі яких мені належало жити ".

2. "Залишатися настільки твердим і рішучим у своїх діях, наскільки це було в моїх силах, і з не меншою постійністю слідувати навіть самим сумнівним думкам, якщо я прийняв їх за цілком правильні".

3. "Завжди прагнути перемагати скоріше себе, ніж долю, змінювати свої бажання, а не порядок світу і взагалі звикнути до думки, що в повній нашій владі перебувають тільки наші думки".

4. Тут Декарт говорить, що "розглянути різні заняття людей в цьому житті, щоб постаратися вибрати краще з них". Підсумок пошуку такий: "... Немає нічого кращого, як продовжувати ті справи, якими я займаюся, тобто присвятити все моє життя вдосконаленню мого розуму і просуватися, наскільки буду в силах, в пізнанні істини по прийнятому мною методу". У підсумку філософ стверджує: "З тих пір як я став користуватися цим методом, я зазнав багато разів надзвичайну насолоду, приємніше і чистіше якого навряд чи можна отримати в цьому житті" [1, с. 52-53].

У цих правилах неважко помітити вплив античного світогляду. Наприклад, у першому з них міститься заклик уникати крайнощів і знати міру, в третьому проглядається виразний вплив стоїцизму, а в останньому читаються мотиви сократівського пошуку істини. Можна по-різному оцінювати ці правила. Вони більше схожі на життєві повчання, ніж на моральні вимоги. Але, по-перше, мова йде про "тимчасові правила моралі", придатних на те, щоб розчистити собі шлях до знання, а через нього – до блага. А по-друге, ми бачимо тут першу виразну спробу сформулювати моральні підстави наукового етосу, тобто філософ склав правила життя ідеального вченого.

Проте сформульовані правила стосувалися "тимчасової моралі", тобто вони потрібні були в якості умов для пізнання. Декарт застосовує методи раціоналізації морального досвіду. Оскільки людина – тілесна істота, то він опиняється в якійсь третій реальності – впливу тіла на душу, що він і назвав пристрастями. Те, що вважають боротьбою між нижчою і вищою душею, між пристрастю і розумом, між почуттям і мисленням, насправді є конфлікт душі і тіла. Причому Декарт розуміє конфлікт механістично, тобто як фізичний вплив "життєвих духів" на тіло. Якщо будемо слідувати розумної волі - зможемо приборкати духів. Звідси вища мета морального життя - свобода від пристрастей, життя згідно чистого розуму. У роботі “Пристрасті душі” Декарт міркував про свободу волі і провидіння. Адже, щоб навчитися відрізняти наперед визначене від випадковості, треба звикнути управляти своїми бажаннями. Оскільки це цілком залежить тільки від нас, то саме подолання

пристрастей, суть управління нашими бажаннями, завжди може доставити нам задоволення [3, с. 490].

Однак у вченні Декарта пристрасті розділені на розумні й нерозумні бажання, які є причинами наших вчинків. Наприклад, бажання досягти духовної свободи – це теж бажання. Ті бажання, реалізація яких залежить тільки від нас, - розумні, а якщо досягнення їх не залежить повною мірою від нас, - нерозумні. Звідси найголовніше бажання є повна свобода духу від зовнішніх впливів. Декарт називає цей стан "величчю душі". Свобода духу означає саме свободу від таких пристрастей, які підпорядковують душу тимчасовому, буденному.

Наприкінці життя Декарт ще раз повертається до міркування про вище благо. У своєму відомому листі шведській королеві Христині він пише, що вище благо повинно знаходитися в наших руках. Єдине, що повністю відповідає цьому критерію – пізнання. Воля до пізнання, до самостійного знання – найвільніша. І душа заспокоюється тільки тоді, коли досягає бажаного знання всупереч пристрастям. Тому вищим благом Декарт прямо називає свободу волі, розуміючи її як здатність жити по своєму розуму. Таким чином Декарт ототожнив моральність і розумність, і вивів з цього основні правила моральності та досягнення свободи волі [5, с.84].

Література:

1. Декарт Р. Міркування про метод / Р. Декарт; [пер. з фр. З. Борисюк]. – К.: Тандем, 2001. – 108 с.

2. Декарт Р. Размышления о первой философии // Декарт Р. Сочинения: в 2 тт. – М.: Мысль, 1994. – Т. 2. – С. 3-417.

3. Декарт Р. Страсти души // Декарт Р. Сочинения в 2 т.-Т. 1.- М.: Мысль, 1989. – С.481-572.

4. Попов В. Ю., Попова О. В. Соціальна ідентичність: теоретичні засади та історичні метаморфози: монографія / В.Ю. Попов, О.В. Попова. – Saarbrücken: *LAP Lambert Academic Publishing, 2018.* – 175 с.

5. Попов В. Ю. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів

/ В. Ю. Попов. – Вінниця: «Нілан-ЛТД» 2017. – 220 с.

Юридичний факультет

Суханова А.О.

Науковий керівник: Попов В.Ю.

ЕТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ СОКРАТА У ФІЛОСОФО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ РЕАЛЬНОСТІ

Однією з головних заслуг Сократа Афінського перед наукою загалом і філософією зокрема є привнесення елементу естетичності до сфери людського пізнання Всесвіту. Завдяки цій чи не найважливішій особливості творчого доробку мислителя відбулася зміна пізнавально-наукового вектора – навколишній світ втрачає ознаки основного об'єкту людського пізнання, а на його місце Сократом, завдяки етико-соціальним особливостям його наукового доробку, було піднесено окремого індивіда, через пізнання якого можна досконало дослідити й увесь навколишній світ.

Завдяки Сократу античну філософію почали розділяти на до- та постсократівську, причому в досократівських філософів особливістю є зацікавленість натурфілософією, а в постсократівській філософії – етико-політичною тематикою, лейтмотивом якої постає виховання добропорядної людини і громадянина [1, с. 674].

Основним напрямком натурфілософських досліджень були навколишній світ, безмежний Космос, основною метою було раціональне обґрунтування будови та призначення Всесвіту, а окремий індивід не виступав як об’єкт філософсько-наукового пізнання. Сократ, розробляючи власні філософсько-світоглядні константи, дійшов достатньо революційного висновку з приводу того, що людина як складова та невід’ємна частина Всесвіту може бути окремим об’єктом науково-філософського пізнання. Жоден із античних мислителів, окрім Сократа, не наголошував на самопізнанні як основній

складовій власного вчення та керівному принципові всієї діяльності [2, с. 99]. Цицерон досить влучно зазначав, що Сократ опустив філософію з неба на землю [5, с. 5].

Як зазначає сучасний український філософ В. Ю. Попов: «Сократ є центральною, символічною фігурою античної філософії. Ім'я Сократа залишилось популярним протягом тисячоліть. Воно не тільки надихало античну філософію високої, пізньої класики, а також доби Римської імперії, але й увійшло у свідомість європейського людства як символ філософування взагалі.» [4, с. 57].

Сократ у власній абсолютизації людського розуму не позиціонував його як феномен ізольованості, самодостатності, а навпаки, наголошував на тому, що основою логічного мислення індивіда безпосередньо є досвід, який набувається людиною емпірично і відіграє головну роль у процесі надання розумові вихідних даних, необхідних для процесу логічного мислення і аналізу. Отже, Сократ намагався віднайти знання, яке не залежало б від досвіду, набутого органами чуття і довільного людського розмірковування. Це мало б бути те знання, яке було б безумовним і безвідносним. Саме в такому знанні він вбачав абсолютну ознаку будь-якого знання, яке має для індивіда вищий морально-етичний інтерес. Саме це стало основою самопізнання і основним завданням усієї філософської науки [3].

Сократ намагався сформувати крізь призму такого загальносоціального феномена, як справедливість найбільшу цінність буття як соціуму в цілому, так і окремого індивіда зокрема, яке залежить від найвищого знання. Одним з основних тверджень Сократа було те, що справедливість і будь-яка інша доброчинність є нічим іншим як мудрістю. Тобто, мислитель стверджував, що індивід який має досить вагомі знання був і справедливим, цим самим нерозривно пов'язував дві філософсько-аксіологічні категорії, які виступають невід'ємним атрибутом повноцінного людського буття. Сократ зауважив, що прекрасними і хорошими є саме ті діяння, які засновані на справедливості і доброчинності. Отже, мудрі люди роблять лише прекрасні і хороші вчинки, а

інші люди навіть якщо намагаються зробити хороший вчинок – роблять помилки. Тобто з'являється зв'язок між справедливістю і доброчесністю, адже можливий вияв справедливості проявляється лише завдяки позитивній діяльності індивіда. У свою чергу, можуть виникати непорозуміння з приводу такого філософсько-правового феномена, як мудрість, у якості вияву наявності в індивіда необхідного обсягу знань. Сократ дає досить вичерпне пояснення цьому феномену. Лише мудра людина здатна пізнати всю аксіологічну сутність справедливості, а тому в такого індивіда абсолютно зайвою стає не лише потреба, а й здатність діяти несправедливо, а саме – недоброчинно.

Але не варто розуміти твердження Сократа так, що справедливість базується на істинному знанні, тобто на мудрості. Сам мислитель був далекий від такого трактування і доводив існування неоднозначної природи справедливості.

У своїх працях Сократ вказує на необхідність наявності в індивіда, який прагне власної реалізації в політичній сфері, таких якостей які дають змогу займатись державними справами, тобто приносити користь іншим особам і собі. Мислитель дійшов висновку, що всі якості притаманні майбутньому політику мають базуватись на справедливості. Також він зазначав, що без справедливості неможливо бути хорошим громадянином. Може виникнути питання, які саме вчинки, на думку Сократа, були несправедливими. Учень Сократа – Ксенофонт, використовуючи прості, загальнозрозумілі та доступні поняття, запропоновані Сократом, провів поділ між справедливими і несправедлими діяннями. Так до несправедливих належали омана, брехня, злодійство, крадіжки людей з метою їх продажу в рабство. Саме ці діяння, на думку Сократа, апріорі не можуть бути справедливими. Але виникали питання стосовно використання елементів омани під час проведення військових дій. Тобто, виникла думка, що несправедливі діяння застосовані до ворогів набувають ознак справедливих. Ті самі діяння, учинені стосовно друзів, не змінюють своєї сутності і залишаються несправедливими. Навіть, несправедливі вчинки, здійснені заради користі для близької людини,

набувають ознак справедливих.

Виходячи з цього, Сократ зазначав, що суб'єктивізм несе в собі здатність кардинальної зміни аксіологічної сутності такого основоположного філософсько-правового поняття як «справедливість». Завдяки суб'єктивному підходу, несправедливі вчинки здатні набувати ознак справедливих й слугувати засобами досягнення благої мети.

Сократ, формуючи власні філософсько-правові погляди у сфері етичного вчення, відкрив для наступних мислителів нові особливості філософсько-наукового пізнання. Завдяки його системі пізнання етико-соціальних особливостей, Сократові вдалось довести не лише існування філософсько-правового феномена – справедливості, а й вказати на існування об'єктивної і суб'єктивної справедливості. Тобто, на думку Сократа, об'єктивна справедливість не піддається двозначному тлумаченню та виступає еталоном правди. В той час як суб'єктивна справедливість допускає двозначне трактування, тобто допустимими стають випадки, коли об'єктивно несправедливі вчинки можуть набувати ознак суб'єктивно-справедливих вчинків.

Література:

1. Античная философия: энциклоп. словарь. - М.: Прогресс-Традиция, 2008. – 896 с.

2. Кессиди Ф. Х. Сократ / Ф. Х. Кессиди. – М.: Мысль, 1988. – 220 с.

3. Кравець М.В. Роль та значення самопізнання в людському мисленні в античний період (класична доба) / М. В. Кравець [електронний ресурс]. – www.filosof.com.ua/jornel/M_69/Kravec.pdf.

4. Попов В.Ю. Антична ідентологія та патристична екзегеза тотожності: монографія. / В. Ю. Попов. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – 321 с.

5. Томан Й. Сократ / Й. Томан, М. Томанова. – М.: Радуга, 1983.

Юридичний факультет

Швидка О.В.

Науковий керівник: Попов В.Ю.

ЕТИКА ЛЮБОВІ Л. ФЕЙЄРБАХА

Людина – біологічна істота, її потреби – природні. В основі всіх людських вчинків лежить прагнення до приємного і корисного, тобто до всього, що робить життя наповненим емоціями. Прагнення до всебічної насолоди є вродженим прагненням до щастя. Усе, що цьому сприяє - добро і благо, а що перешкоджає - зло. Де немає відмінності між щастям і нещастям, немає і моралі. На таких засадах базується етика німецького філософа Людвіга Андреаса Фейєрбаха, який розробив концепцію антропологічного матеріалізму.

Для нього істинною може бути тільки антропологія, предметом якої є індивідуум, а його сутність - чуттєвість. Аналіз текстів Фейєрбаха показує, що для нього відносини «Я-Ти» виступають, насамперед, як переживання близькості, взаємної відкритості та руху до любові; через чуттєве ставлення до іншого відбувається його справжнє пізнання [1,122].

Ставлення до інших людей є критерієм моральності і критерієм добра і зла. Фейєрбах стверджував, що добро відповідає людському прагненню до щастя, а зло йому суперечить [2,137]. У контексті міжлюдських відносин бажання бути щасливим перетворюється у себелюбство. Досягнення такого егоїстичного ідеалу передбачає його особливі відносини з іншими людьми. Мораль тільки для себе - флексія.

Відносини індивідів полягають у зв’язку двох людей: «Я» і «Ти». Оскільки «Я» не може бути повноцінним без «Ти», то прагнення до індивідуального щастя, за Фейєрбахом, неодмінно переростає в егоїзм.

Фейєрбах вводить поняття «вільної необхідності», яке означає особливу форму здійснення внутрішньої людської потреби. Щастя людини виступає сполучною ланкою між свободою індивіда і його схильністю до боргу. Отже,

щастя одного обов'язково передбачає право на щастя іншого. Саме така мораль, згідно з Фейєрбахом, і відповідає людській природі.

У цьому аспекті можна стверджувати, що обов'язки у ставленні до себе мають моральний сенс і цінність, коли вони визнаються непрямими обов'язками в ставленні до інших; коли визнається, що я маю обов'язки по відношенню до самого себе тільки тому, що я маю відповідальність перед іншими: сім'єю, народом, Батьківщиною [3,312].

При моральному і розумному прагненні до щастя егоїзм, за Фейєрбахом, трансформується в любов до себе подібним і турботу про них, іншими словами, в альтруїзм [2,139]. Людвіг Андреас стверджував, що людина повинна поклонятися лише людині («Людина людині Бог» [4,307].).

Іронізуючи над цим, Енгельс писав: «Любов? – Так, любов скрізь і завжди є у Фейєрбаха чудотворцем, який повинен виручати з усіх труднощів життя, - і це в суспільстві, розділеному на класи з протилежними інтересами! Таким чином, з його філософії зникають останні залишки її революційного характеру і залишається лише стара пісенька: Любіть один одного, кидайтеся один одному в обійми всі, незалежно від статі і звання, - загальне світове п'яніння» [5]. Згідно з Фейєрбахом, вища форма любові - статева. З внутрішнього зв'язку людей, заснованого на любові, виникає альтруїстична мораль, яка, на переконання Людвіга Андреаса, повинна стати на місце ілюзорного зв'язку з Богом. Любов до Бога, на думку німецького філософа, є лише відчужена, помилкова форма справжньої любові - любові до інших людей [4,311].

Отже, Людвіг Андреас Фейєрбах створив власний етичний світ, у якому любов наділена кодовим змістом. Заповідь любові перетворюється в основний моральний закон: «Принцип моралі - щастя, але не таке щастя, яке зосереджено в одній особі, а щастя, розподілене між різними людьми» [2,144].

Література:

1.Попов В.Ю. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів. – Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2017. – 220 с.

2.Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Фейербах Л.

Избранные философские произведения: В 2 т. – Т. 1. М.: Изд-во политической литературы, 1955. С. 134–204

3.Фейербах Л. История философии. Соб. сочинений в 3 т. – М.: Мысль, 1967.

4.Фейербах Л. Сущность христианства // Избр. филос. произведения. В 2-т. Т. 2. — М.: Изд-во политической литературы, 1955. – С. 7-405.

5.Энгельс Ф. Л.Фейербах и конец классической немецкой философии. – Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 21.

Юридичний факультет

Яковенко Д.Д.

Науковий керівник: Попов В.Ю.

ЕТИЧНІ ВИМІРИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Етичні виміри державної служби – сукупність етичних вимог, моральних регуляторів діяльності публічних службовців. Нині все більше стверджується розуміння того, що будь-яка діяльність має моральні зрізи і залежить від моральних, професійно-етичних диспозицій взаємодіючих сторін. Ситуація, що існує, ставить професійні спільноти, суспільство в цілому перед необхідністю чіткої фіксації розуміння професіоналізму, який включає професійно-етичні та враховує моральні характеристики особистості. При такому підході професіонал визначається як людина, яка не тільки знає технології та вміє їх застосувати, але й наповнює свою роботу певним моральним змістом [1,с.2].

Відсутність взаємопов’язаності професіоналізму та професійно- етичних вимірів професії призводить до особливо серйозних деформацій у контексті публічно-управлінської діяльності. Так, використання службового становища, неуважне, зверхнє ставлення до громадян-відвідувачів, нехтування інтересами тих чи інших соціальних груп, просування визначених осіб по кар’єрній драбині є прямим порушенням професійної етики державного службовця та веде до викривлення суті та призначення діяльності державних служб.

Протягом європейської історії широко розробляються проблеми етики правителів, однак тема моральності бюрократії починає прискіпливо аналізуватися лише Гегелем, що і не дивно - в XIX ст. у Європі йде активний процес формування національних бюрократичних структур. Аналіз моральних аспектів діяльності чиновництва також присутній і в роботах К. Маркса, Дж. С. Мілля, М. Вебера, Л. фон Мізеса, М. Крозьє та багатьох інших. Україна має свої пам'ятки епістолярного жанру, в яких зафіксовані вітчизняні традиції взаємодії влади й народу, політичного лідерства, етики управлінського спілкування. Це настанови митрополита Київської Русі Іларіона, мислителя Кирила Туровського, та інших. Традицію дослідження моральних аспектів влади продовжили Д. Заточник, С. Оріховський, П. Могила, Т. Прокопович, П. Орлик, М. Драгоманов, В. Липинський та багато інших мислителів.

Професійна етика відрізняється від професійної моралі усвідомленим ,ретельним розробленням професійно-етичних норм; побудовою та фіксацією в етичному кодексі системи взаємозалежних цінностей, принципів і норм; існуванням групи людей, яка відповідає за підтримку, захист, іноді за розроблення й узагальнення цих норм. Наприклад, якщо у професійній моралі публічних службовців відображаються стихійно виниклі принципи, норми, правила поведінки професійної спільноти, то у професійній етиці публічних службовців – свідомо сформована та інституціонально закріплена ціннісно-нормативна етична система професіонала [1,с.5]

Основними етичними вимірами діяльності сучасних державних службовців є патріотизм, законослухняність, доброчесність, високий рівень правосвідомості, повага до честі та гідності особи, принциповість, відповідальність. Важливу роль також відіграють високі моральні якості кожного окремого службовця.

Законослухняність державних службовців є потенційним виявом поваги та довіри до особистості кожного представника суспільства. Насправді, не зважаючи на безособистісність, формальність і байдужість правових приписів до "внутрішнього Я" людини, в законах, як наголошує Е. Соловйов,

реалізується так званий юридичний гуманізм, що, на відміну від гуманізму морального, виражає довіру не до природи людини, а до її волі, яка розуміється як здатність особи до самоконтролю та самодисципліни [2, с.214].

Важливим етичними виміром є патріотизм державного службовця, адже його основним призначенням є служіння Батьківщині та суспільству. Патріотизм може стати вагомим поштовхом у розвитку кар'єри державного службовця, адже людина, яка щиро любить свою Батьківщину і прагне примножити її блага спроможна значно швидше розвиватися та досягати успіху адже робота приноситиме їй не лише матеріальне але й моральне задоволення. Проте іноді патріотизм може стати лише розмінною картою для службовця, яку він використовує в залежності від політичної та економічної ситуації для прикриття неправомірних рішень, використання «енергії мас» для підняття власного авторитету та ін.

Доброчесність державного службовця — необхідний морально-етичний складник діяльності державного службовця, який визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах належного ставлення до громадян і чесності в способі власного життя, виконання службових обов'язків, розпорядження державними коштами [2]. Основною цінністю відповідно до ст.3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тому державний службовець як представник влади зобов'язаний під час здійснення своєї діяльності виявляти належну повагу до честі та гідності особи незалежно від віку, статі, громадянства, расової належності та релігійних переконань.

Що ж стосовно такого етичного виміру як відповідальність, то він є характерним не лише для державних службовців а й для більшості працюючих в Україні осіб і полягає у відповідальному ставленні особи до виконання своїх обов'язків та до наслідків своїх дій та бездіяльності.

Станом на 2018 рік державні службовці у своїй діяльності керуються Загальними правилами етичної поведінки державних службовців та посадових

осіб місцевого самоврядування затвердженими Наказом Національного агентства України з питань державної служби № 158 від 05.08.2016.Даний нормативно-правовий акт містить загальнообов'язкові правила професійної етичної поведінки та заборони на вчинення певних дій для публічних службовців.

На даному етапі розвитку України професійна етика, визначення та дотримання етичних вимірів є дуже важливим елементом, адже Україна робить кроки на шляху до євроінтеграції і зобов'язана забезпечити високу продуктивність органів державної служби та професіоналізм державних службовців. Без повного та беззаперечного дотримання державними службовцями етичних вимірів та принципів цього неможливо досягти. Адже у більшості випадків суспільство оцінює діяльність державних органів саме через роботу державних службовців, оцінюючи дотримання ними культури спілкування, доброчесність, належний чи неналежний рівень уваги, яку приділяє службовець розгляду звернень та вирішення проблем кожного громадянина. Саме в залежності від цієї оцінки рівень довіри суспільства до влади зростає або знижується. А саме довіра суспільства до влади — це один з найважливіших принципів для побудови демократичної, правової та соціальної держави.

Література:

1. Василевська Т.Е. Етичні компетентності публічних службовців у контексті реформування публічного управління / Т.Е.Василевська //Теорія та практика державного управління. — 2018. — № 1(60). - С. 1-7.

2. Гула С. Доброчесність як основна категорія антикорупційного законодавства :реальність та перспективи / С. Гула [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nihabarnyctvu.org.ua/publ/dobrotchestnist_jak_nova_kategorija_anticorupcijnogo_zakonodavstva_realnist_ta_perspektivi/1-1-0-40/

3. Кудрика Б. Этика и политико-административные отношения / Б. Кудрика //Политико-административные отношения: кто стоит у власти? / пер. с

англ. – М. :Права человека, 2001. – С. 460–483.

4. Соловьев Э. Ю. Правовой нигилизм и гуманистический смысл права / Э. Ю. Соловьев // Квинтэссенция : философ. альманах. – М. : Политиздат, 1990. – С. 162–235.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Історико-філософський факультет

Власова Д.Р.

Науковий керівник: Овсянкіна Л.А.

ОБОВ'ЯЗОК ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРАКТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ І. КАНТА

Іммануїл Кант – безумовно, титан філософської думки усіх часів та народів. З його філософських праць розпочинається німецька трансцендентально-критична філософія. Значне місце в німецькій класичній філософії посідає розробка І. Кантом проблеми людини в системі моральних відносин. Етику І. Канта слід розглядати і як результат, і одночасно як вихідний пункт його теоретичної філософії, тому, що саме проблема людини та її свободи стала спонукальним мотивом всієї філософської творчості мислителя. Задум так званої метафізики моральності виник у філософа ще в 1760-та роки. Написавши «Критику чистого розуму», він знову повертається до етики, якій присвятив «Основи метафізики моральності» (1785), «Критику практичного розуму» (1788), «Метафізику нравів» (1797).

Одним із важливіших завдань філософії І. Кант вважав розуміння сутності моральності, яка регулює поведінку людини. В етиці, як і в гносеології, І. Кант був зайнятий пошуками загальнозначимих, необхідних, позачасових, тобто незалежних від зміни суспільно-історичних умов, прогресу тощо законів людського існування, які визначають ті чи інші вчинки людей.

Мораль він розглядав як «відношення вчинків до автономії волі, тобто до можливого всезагального законодавства за допомогою максим волі» [1, 218]. Основа моралі людини, за І. Кантом, лежить apriori в поняттях чистого практичного розуму. Практичний розум – це і є мораль, яка має справу із проблемами свободи та свободи волі людини. Філософ виходить у побудові своєї системи моралі з наявності «доброї волі» як суті моралі. Він розглядає волю та поняття обов'язку як основний моральний закон людини, імператив, моральну вимогу, наказ на противагу особистому принципу (максимі). Цей імператив виражається таким чином: «Поводься тільки відповідно до такої максими, керуючись якою ти в той же час можеш побажати, щоб вона стала загальним законом» [1, 196]. Тобто, людина діє морально лише тоді, коли зводить до закону своїх вчинків обов'язок перед людиною і людством, і в цьому сенсі ніщо інше, за Кантом, бути моральним просто не може. При цьому вчений прагнув суворо відокремити усвідомлення морального обов'язку від усіх почуттів, емпіричних схильностей до виконання цього закону: вчинок буде моральним, якщо він зроблений виключно з поваги до цього закону.

Спілкування між людьми, на думку І. Канта, завжди повинно бути метою, а не засобом її досягнення. Над різноманітними потребами людини завжди підіймаються моральні цінності, які модифікують, змінюють реальність. Вони вирішують протиріччя, які існують між моральним та прагматичним, між свободою та необхідністю, індивідуальністю та соціальним середовищем. На думку філософа, вчинок людини лише у тому випадку є моральним, якщо він відбувається лише з обов'язку і заради обов'язку, без усякої до нього схильності. Відповідно до такої поведінки, людина робить будь-який моральний вчинок тільки під тиском важкого обов'язку, який нічого не має спільного із її власним бажанням. Такі вчинки тільки руйнують внутрішній світ людини, роблять її рабом обставин і цілком суперечать її природі. Моральна цінність, за словами І. Канта, – це правило, що виражає повинність, об'єктивний примус поводитись так, а не інакше. Категоричний імператив виражає безумовну, неухильну повинність, що встановлює форму і принцип,

яких слід дотримуватися у поведінці. На думку І. Канта, моральне веління (імператив) завжди є формальним законом, що не вказує, чого людина повинна бажати, а тільки як вона повинна бажати, тому що сутність добра являє собою суто формальну якість волі.

Моральна людина, як вважав І. Кант, – не та, яка щаслива, а та, яка заслужила щастя. Саме у цій заслузі і є, на його думку, моральна цінність. Моральною буде тільки така людська поведінка, яка буде вираженням раціонального та свідомого принципу. Таким чином, І.Кант доходить висновку, що розум не може позбавитися протиріччя стосовно загальних принципів. Він не може однозначно визначити, що треба робити. Тому теоретичний розум людини доповнюється практичним.

І. Кант по-своєму бачив також вирішення проблеми мотивації економічної діяльності через вивчення протиріч між людиною економічною та людиною розумною. Мотивацію він розглядав як діалектику необхідності (примусу) й волі. Це пов'язано із тим, що людина одночасно є суб'єктом та об'єктом мотивації, вона у своєму діяльнісному прояві є складним поєднанням, носієм мотивів необхідності й волі. Відповідно до дуалістичного розуміння І. Канта людина належить до двох різних світів – природної необхідності (що робить з людини природа) і моральної свободи (що вона, як істота, робить вільно, може, або повинна робити із себе сама).

Отже, головним в етиці Канта було знайти загальну форму моральної поведінки людей, яка виключає саму можливість аморальних вчинків, зла і несправедливості. Ці ідеї німецького філософа є дуже актуальними в наш час, адже людина – це складна відкрита система, яка постійно знаходиться у процесі адаптації, формування, вибору та діалектичного розвитку. Особистість має свідомо підкоряти свої дії моральним законам, вимогам, цінностям і нормам даного суспільства, ставити перед собою моральні цілі, а також самостійно оцінювати власні вчинки та вчинки оточуючих. Мораль у цьому розумінні є системою індивідуально-суспільних відносин, що забезпечує не тільки функціонування суспільства в цілому, але й кожної людини.

Література:

1. Кант И. Основы метафизики нравственности. – М.: Мысль, 1999. – 1472 с.
2. Кант І. Критика чистого розуму: Пер. з нім. – К.: Юніверс, 2000. – 502 с.

Факультет здоров'я, фізичного виховання та спорту

Романчук В.Р.

Науковий керівник: Овсянкіна Л.А.

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОГО РЕАБІЛІТОЛОГА

Досягнення науково-технічного прогресу в біомедицині істотно вплинули на традиційні уявлення про добро і зло, благо пацієнта, уявлення про початок і кінець життя людини, джерела та чинники здоров'я, дали додатковий стимул розвитку моралі і етики, отримали в новій культурній ситуації нове значення і звучання, що знаходить своє відображення в теорії і практиці біоетичної та валеологічної підготовки. Сучасною наукою обґрунтовано необхідність впровадження аспектів моралі та етики у педагогічний процес біоетичної підготовки фахівців із фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах [1,1].

Процес фізичної реабілітації є важливою діяльністю з відновлення здоров'я людини шляхом усунення чи компенсації різноманітних вад шляхом дії на її організм фізичних чинників (зокрема, фізичних вправ) і потребує від реабілітолога високої культури поведінки та морального ставлення до пацієнта. Новий підхід до розуміння джерел і чинників здоров'я людини відображено в теорії і практиці біоетичної та валеологічної підготовки, де біоетика в свою чергу визначається як систематичне дослідження моральних параметрів, включаючи, моральну оцінку, рішення та поведінку. У вузькому розумінні поняття «біоетика» означає все коло етичних проблем, що виникає під час взаємодії фізичного реабілітолога з пацієнтом.

Предметом нашого дослідження є проблема світоглядних та нормативних параметрів ділової та професійної етики фізичного реабілітолога. Зрозуміло, що

світоглядні аспекти не повинні бути втрачені, інакше пріоритети справи та професії можуть стати лише інструментальними і технічними актами поведінки, передбаченими певною низкою правил або професійним кодексом, однак вони можуть бути позбавленими живої людської участі та співчувально-душевного відношення до особистості реабілітанта. У цьому плані цінний досвід накопичено медичною деонтологією, положеннями якої слід керуватися і фізичним реабілітологам. Тут ми підійшли до дуже важливої проблеми виховання та самовиховання майбутніх спеціалістів з фізичної реабілітації, становлення та вдосконалення яких починається на студентській лаві та продовжується протягом усього професійного життя.

Кафедрою фізичної реабілітації та біокінезіології нашого Університету були розроблені спеціальні анкети, що дозволили визначити не лише стан фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я пацієнта, а й встановити тісний психологічний взаємозв'язок із ним. Застосувавши анкетування на практиці, ми навчилися оцінювати не лише фізичний стан пацієнта, але й рівень його готовності до співпраці з реабілітологом для досягнення спільної мети – відновлення власного здоров'я. Самі анкети були складені зі спеціального набору тестів, кожен з яких мав свою певну специфіку. Одні визначали фізичний стан пацієнта та його ставлення до хвороби, інші визначали психічний стан та ставлення пацієнта до навколишнього світу, включаючи важливі соціальні взаємозв'язки.

Реабілітолог, на думку опитаних нами пацієнтів, повинен володіти такими етичними якостями, як: гуманність, доброзичливість, чуйність, а також постійно прагнути до освоєння сучасних найефективніших та діючих методик і технологій реабілітації. Також йому необхідні такі професійні якості, як власна мобільність та конкурентоспроможність.

Існують різні точки зору на систему моральних принципів та субординацію реабілітолога (їх називають принципами медичної етики, а іноді й принципами біоетики). Використання біоетичних знань у системі реабілітаційних заходів дає змогу сучасному фахівцю розширювати резерви

фізіологічних функцій, відновлювати здатність організму до саморегуляції і самовідтворення, компенсувати наслідки функціональних розладів, зупиняти і, навіть, повертати назад патологічний процес у пацієнта. Отже, біоетика – це важливий структурний компонент підготовки фахівців з фізичної реабілітації, невід'ємна складова їхньої подальшої професійної діяльності. Наявність суперечностей між об'єктивними потребами суспільства у фахівцях, здатних кваліфіковано здійснювати фізреабілітаційну діяльність, з одного боку, і низьким рівнем базової етичної освіти як значущого компонента професійної підготовки, – з іншого, зумовила актуальність теми нашого дослідження. Такі вчені, як М.М. Амосов, В.В. Колбанов та І.В. Муравов, наголошують на формуванні емоційного і водночас усвідомленого ставлення до здоров'я у процесі етичної підготовки, що базується на позитивних інтересах і потребах, прагненні до вдосконалення власного здоров'я, розвитку своєї творчості та духовного світу, усвідомленого сприйняття соціуму і дбайливого ставлення до здоров'я оточуючих. Творче оздоровче мислення формується як професійна здатність мислення аналізувати, порівнювати, узагальнювати, оцінювати оздоровчо-виховну практику, створювати оздоровчі теорії і концепції, робити наукові відкриття, творчо й ефективно здійснювати розвиток, реабілітацію і збереження здоров'я людини.

Розвиток біоетичного знання на підґрунті філософської гносеології і методології дає змогу сформувати нове бачення людини, її здоров'я як багатовимірного процесу, що тісно пов'язаний зі способом життя. Взаємозв'язок між способом життя і здоров'ям найбільш повно відображає поняття «здоровий спосіб життя». Здоровий спосіб життя об'єднує біологічно і соціально доцільні, адекватні потребам і можливостям людини форми та способи життєдіяльності, що свідомо реалізуються і забезпечують формування, збереження та зміцнення здоров'я, досягнення активного довголіття. Науку про етику здоров'я, як і фізичну культуру, ми розглядаємо як творчо-практичну діяльність, спрямовану на активне, свідоме і цілеспрямоване використання знань та уміння їх застосовувати на практиці.

Майбутній спеціаліст із фізичної реабілітації – це цілісна, всебічно розвинена особистість, якій притаманні стійкі індивідуальні моральні орієнтири щодо ставлення до здоров'я людини. Серед важливих елементів формування готовності до подальшої професійної діяльності є професійна самосвідомість і професійно-педагогічне середовище. За своєю природою професійна самосвідомість спрямована на формування стійкої схильності до самоаналізу і самооцінки своїх професійних дій і якостей. Саме тому професійну самосвідомість ми розглядаємо як фактор, що впливає на самовиховання і навчання, реальну професійну діяльність і ступінь її ефективності. Проблема самосвідомості фахівця органічно пов'язана із визначенням його ставлення до біоететичних норм мислення та поведінки.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна фізична реабілітація пацієнтів будь-яких клінічних груп потребує синтезу соматичного та психотерапевтичного підходів. Для формування успішних майбутніх реабілітологів є необхідними: процес включення у навчальний процес ґрунтовної теоретичної, практичної психотерапевтичної й біоетичної підготовки; подальша інтеграція в освіту й практику фізичного реабілітолога кращих перевірених біоетичних методик.

Література:

1. Кундієв Ю.І. Біоетика – веління часу / Ю.І. Кундієв // Перший національний конгрес з біоетики: тези доп. – К.: Лібра, 2001. – 245 с.

2. Турак Й.А. Етичні і правові засади медичного втручання: з погляду лікаря-практика / Й.А. Турак. – Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2002. – 192 с.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Факультет педагогіки і психології

Геращенко О.Є.

Науковий керівник: Магеря О.П.

ДОБРО І ЗЛО В МІФІЧНИХ УЯВЛЕННЯХ СТАРОДАВНІХ СЛОВ'ЯН

Серцевиною культури стародавніх слов'ян, як і культури будь-якого

народу є світогляд. Уяву про світогляд стародавніх слов'ян дають їхні релігійні вірування та міфологія. Їх вивчення вимагає екскурсу в глибини стародавніх епох, оскільки вони почали формуватися ще на світанку людської цивілізації. Крім того, етнографія слов'янських народів дає нам багатий і дорогоцінний матеріал для вивчення релігійних вірувань стародавніх слов'ян та їх залишків у сучасній релігійній культурі [3;327].

Найдавнішою і найголовнішою з усіх слов'янських старожитностей є язичницька філософія. Безумовно, вивчення свідомості набагато важливіше, ніж вивчення матеріальних залишків цивілізації: всупереч поширеній думці, за якою свідомість визначає буття більшою мірою, ніж навпаки. Одне з чинних місць у вивченні язичницької філософії посідає питання про добро і зло, хороше і погане в язичницькому розумінні - без цього неможливо вловити суть не тільки споконвічного слов'янського, а й будь-якого іншого світогляду, хоча саме це питання є одним з найтуманніших для сучасної науки [4;27].

Офіційно-науковий погляд на уявлення наших предків про добро і зло, як відомо, правдоподібністю не позначене: вважається, що мислення слов'янина-язичника минулих епох було опозиційним, ділило все існуюче на чорне і біле, не допускаючи змішання цих двох кольорів. Цієї помилки не уникнув, на жаль, і А.Н.Афанасєв, який писав: «У первісних племен склалося переконання, що морок і холод, вороги божествам світла і тепла, творяться іншою могутньою силою - нечистою, злою і руйнівною. Так виник дуалізм у релігійних віруваннях; спочатку він закінчувався не з моральних вимог духу людського, а з чисто фізичних умов і їх різного впливу на живі організми ». [3; 242].

Що таке дуалізм в науковому розумінні? Релігієзнавці удалено пояснюють дуалізм як релігійну систему, гранично розділяючи світ Богів і духів на дві команди, сформовані ієрархічно і вінчані двома приблизно рівними за силою протилежними божествами; Всесвіт представляється дуалістично одночасно як поле битви між двома сакральними таборами і як результат цієї боротьби.

Приміряючи дуалізм до слов'янського язичництва, можна помітити масу

нестиковок між слов'янським світоглядом і описаної релігійною системою: важко не погодитися з О.С. Осіповою, яка вважає, що «фольклористи не знаходили у слов'ян власного дуалістичного міфотворчості, а отже, на їх погляд, для древніх слов'ян не було характерне опозиційне мислення».

Справді, дуалізм зовсім не вписується в язичницькі уявлення про світ Божий. Навряд чи хтось стане сперечатися з тим, що слов'янське язичництво за своєю суттю пантеїстичне, тобто одухотворяє матеріальну Природу згідно «догмату» про нерозривну єдність божественного і матеріального, Яви і Нави.

Крім того, Боги слов'ян є невід'ємною складовою єдиного абсолютного Божества, яке, однак чи, аж ніяк не є подобою християнського Господа Бога, ісламського Аллаха або іудейського Єгови. Слов'янський Бог (в абсолютному значенні) являє собою живий саморазвивальний організм, природу в найширшому значенні цього слова; Бог для язичника - це Всесвіт (проте Всесвіт для язичника не Бог, що теж важливо) [5; 245-248].

У цій ситуації існування в язичництві таких категорій, як зло і добро, постає вкрай проблематичним - якщо ми визнаємо зло частиною Природи, то нам доведеться повірити в його божественну суть, а це знесе одним махом всі закони і обмеження. Справді у Природі не може бути ні абсолютного зла, ні абсолютного добра, є тільки взаємообумовлені протилежності (Яв і Нав, Світло й Темрява), кожне з яких має рівне значення для підтримки порядку у Всесвіті (тобто Прави) [5; 312]. Мимоволі пригадується один із законів діалектики - про єдність і боротьбу протилежностей: наявність протилежностей у системі викликає рух, спрямований на розв'язання цих суперечностей, будь-який рух і розвиток системи визнає наявність у ній протиборчих начал.

Всесвіт функціонує завдяки діалектичній суперечності між дійсністю і Нав'ю, світлом і темрявою, і, отже, не може підкорятися ні Комусь окремо із Богів, ні всім Їм разом узятим. Дійсну владу над світом має лише Прав - суворий безособовий закон, який не має "дірок" і збоїв, і якому підпорядковується все у Всесвіті, не виключаючи Богів.

Не можна сказати, що наші язичницькі пращури не мали жодного

уявлення про добро і зло, але ці категорії не могли мати абсолютного значення для язичницької перед філософії. Швидше за все, це були уявлення буденно людські - прозора найпростіша система оцінки людських вчинків. Судити про те, в яких саме випадках наші пращури вели полілог про добро і зло, допомагає мова, якою вони говорили: давньослов'янською мовою "зло" значить не більше, ніж "погане", тоді як "добро" - не більш, ніж "добре" ("добро" ми і донині вживаємо в цьому сенсі). Автор "Слова о полку Ігоревім" говорить: «Тяжко ти голови крім плеча, зло ти тілу крім голови», маючи на увазі, що голові без тіла украй недобре.

Добро і зло – поняття морально-етичні. Засновані на емпатичних реакціях, вони і невід'ємні віл інстинкту самозбереження. Зло протягом усієї людської історії асоціюється з усім небезпечним і небажаним. Феномен вже суспільного добра-блага одвічно асоціюється з біологічним інстинктом виживання окремої особини. Історично пізніше він поступиться благородному моральному актові самопожертви аж до героїчної загибелі, обстоюючи корінні інтереси роду або племені. Добро у світоглядних уявленнях східних слов'ян – це гармонія світу і його поступальний розвиток, тоді як зло є руйнуванням цього світу і гальмуванням в його розвиткові. Органічно споріднена з рідною природою прадавня слов'янська спільнота вважала незаперечним піклування про своїх рідних, друзів, близьких, виявляючи співчуття, довіру, чесність та справедливість.

Все те, що можна назвати «світлом і добром», наші предки позначали прямуванням «дорогою Прави». Егоїзм і зарозумілість, жадібність і брехливість, залучували до поняття «зла і пітьми», характерні для людини, «що йде дорогою Нави», вболіваючи лише про себе і своє благо, нехтуючи інтересами інших людей. Відтак, уявлення слов'ян про зло були гранично простими і зрозумілими - все зло, яке зустрічається у земному житті – заздрість, обман, спокуса, напад – є життєвими випробуваннями. Випробуваннями, в момент якого кожен вирішує для себе - чи залишитися на дорозі Прави або прийняти в себе зло, впустити в себе темряву.

Важливими у світоглядних уявленнях східних слов’ян є й роздум над протиборством Правди і Кривди (брехні). Правом одинично-вічним вважалися закони, які правлять світом. Кінцеві, лаконічні і зрозумілі. Правда завжди є прямою і зрозумілою, на противагу кривої «кривди». З цими протилежними поняттями ми постійно наближаємося у нашому повсякденному житті. Навіть науковий звіт не буде опублікований, без вмісту в собі кількість кривди, покладеної за нормативами.

З прийняттям християнства поняття про зло і добро вилізло з «грязі» в «князі» і стало однією з основ цивілізованого богослов'я. Християнство, відчутно, вплинуло на народні уявлення про добре і погане - наприклад, у фольклорі після християнізації з'явилися казки про Диявола-Сатану, суперника Бога, Христа й Антихриста, а чорти, з самого початку не маючи яскравого негативного забарвлення, перейшли на службу Сатані (тому й дуалістичність у християнстві, в якій докоряли язичництву вчені богослов’я є цілком очевидною). Уявлення про Яви і Нави, Світло та Темряву, донині не канули в Лету.

Добрі відносини завжди дають добрі результати. І основний слов'янський моральний закон полягає у тому, щоб виборювати добро і бути дійсно добрими, ставитися до всіх ближніх людей з повагою і доброзичливістю, стійко долаючи життєві випробування. Згадане має стати непохибною основою нашої реальної поведінки.

Література:

1. Аничков, Е. В. Язычество и Древняя Русь / Е. В. Аничков. — СПб. : тип. М. М. Стасюлевича, 1914. — 386 с. (рос.)

2. Велецкая Н.Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М.: София, 2003.- 240 с.

3. Войтович В. М. // «Українська міфологія».— м. Київ: вид. «Либідь». 2002 р.— 664 с.

4. Топоров В. Н. Из истории балтославянских языковых связей; анчутка «Baltietica., 1973 р. — С. 36-39.

5. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. – М.: София, Гелиос, 2002. - 592 с.

Факультет природничо-географічної освіти та екології

Дауді А.М.

Науковий керівник: Скрипнікова С.В.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УЯВЛЕННІ СТУДЕНТІВ

Поняття академічної доброчесності набуває все більшого значення у зв'язку з появою у вільному доступі різноманітних джерел інформації. Це означає не лише те, що студент або молодий науковець зможе видавати чиїсь досягнення за свої власні, а й те що будь хто зможе формувати свою точку зору на це питання проаналізувавши статтю або книгу автора який запозичив певні ідеї та судження, можливо не з найбільш достовірного джерела [2].

Мета: дослідження рівня ознайомленості студентів з питань академічної недоброчесності та з'ясування обізнаності студентів щодо змісту цього поняття

Завдання дослідження:

2. проаналізувати поняття академічної доброчесності та її актуальні проблеми, з якими стикаються студенти;
3. підібрати діагностичний матеріал – анкету, для оптимального дослідження уявлення про академічну доброчесність у магістрів.

Стаття 42 Закону «Про вищу освіту» трактує поняття академічної доброчесності як інструмент для реалізації прав і свобод людини на інформацію з одночасним дотриманням права на інтелектуальну власність[3].

Згідно Закону України «Про вищу освіту» існує правове врегулювання протиріч при академічній недоброчесності. Таке правове врегулювання є важливою складовою нового Закону оскільки його основна мета полягає у відкритті всіх інформаційних джерел, створення єдиної інформаційної бази для реалізації ідеї дистанційної освіти та подальшої її трансформації в єдиний вільний університет де кожен має право на освіту[3].

У зв’язку з реалізацією положень закону про академічну доброчесність у

практиці набуває значного поширення поняття академічної недоброчесності, як антонімічного поняття[1].

Академічна недоброчесність – це протиправна дія, що спрямована на присвоєння чужих досягнень в науці, шахрайські дії спрямовані на отримання власної вигоди[1].

В народі академічна не доброчесність отримала назву «Ctrl C, Ctrl V», у зв'язку з тим, що ці клавіші на комп'ютерній клавіатурі найчастіше використовуються для присвоєння частин тексту при написання роботи.
Але, на жаль, плагіат – не єдиний вид порушення академічної недоброчесності [2].

Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначає такі види академічної не доброчесності:

плагіат – це привласнення авторства на чужу інтелектуальну або матеріальну (винаходи, технічне приладдя) власність, а також використання фрагментів чужих праць у своїх текстах без посилання на авторську роботу [4];

фабрикація – підробка даних з подальшою їх публікацією [5];

фальсифікація – зміна погляду на властивості предметів, надання термінам значення, що не відповідають їх істинній суті [5];

списування – механічне відтворення матеріалу з підручника, конспекта, інтернету, для досягнення кращих результатів у навчанні [5];

хабарництво – одержання службовою особою, а також давання їй хабара з метою одержання певних вигод протизаконним порядком[6].

У дослідженні взяли участь студенти ОС «Магістр» Факультету природничо-географічної освіти та екології. Всього участь в дослідженні взяло 20 респондентів.

Для проведення дослідження нами було застосовано метод анкетування та статистичної обробки результатів.

На питання анкети "Чи вважаєте Ви академічну недоброчесність проблемою?" 60% опитаних відповіли ствердно (Рис. 1). Тобто, 12 осіб з 20 визнають проблему.

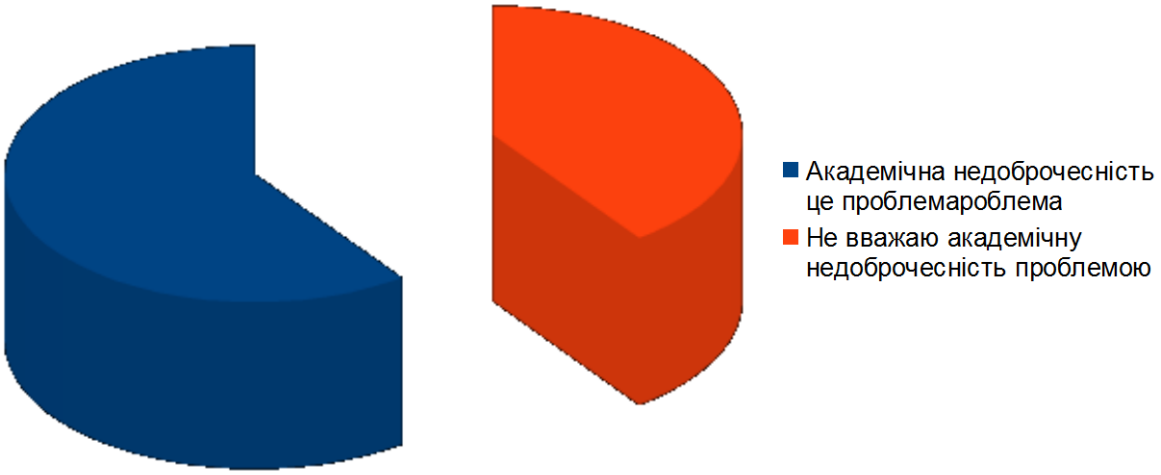

Рисунок 1. Суб’єктивне уявлення студентів проблемності питання академічної доброчесності

Серед найбільш поширених проблем порушення академічної доброчесності, названих студентами знайшли відображення наступні явища:

1. *списування;*
2. *академічний плагіат;*
3. *хабарництво;*
4. *необ'єктивне оцінювання*.

Не зважаючи на це, далеко не всі респонденти вважають за необхідне застосування рішучих забів щодо припинення академічно недоброчесних дій. Так, на питання “Чи вважаєте Ви що всі роботи повинні перевіритися на програмі анти-плагіат?” – лише 8 з 20 опитаних відповіли ствердно, хоча проблему списування та плагіату визнали всі (Рис.2).

Рисунок 2 Суб'єктивне уявлення студентів визнання проблеми академічної доброчесності

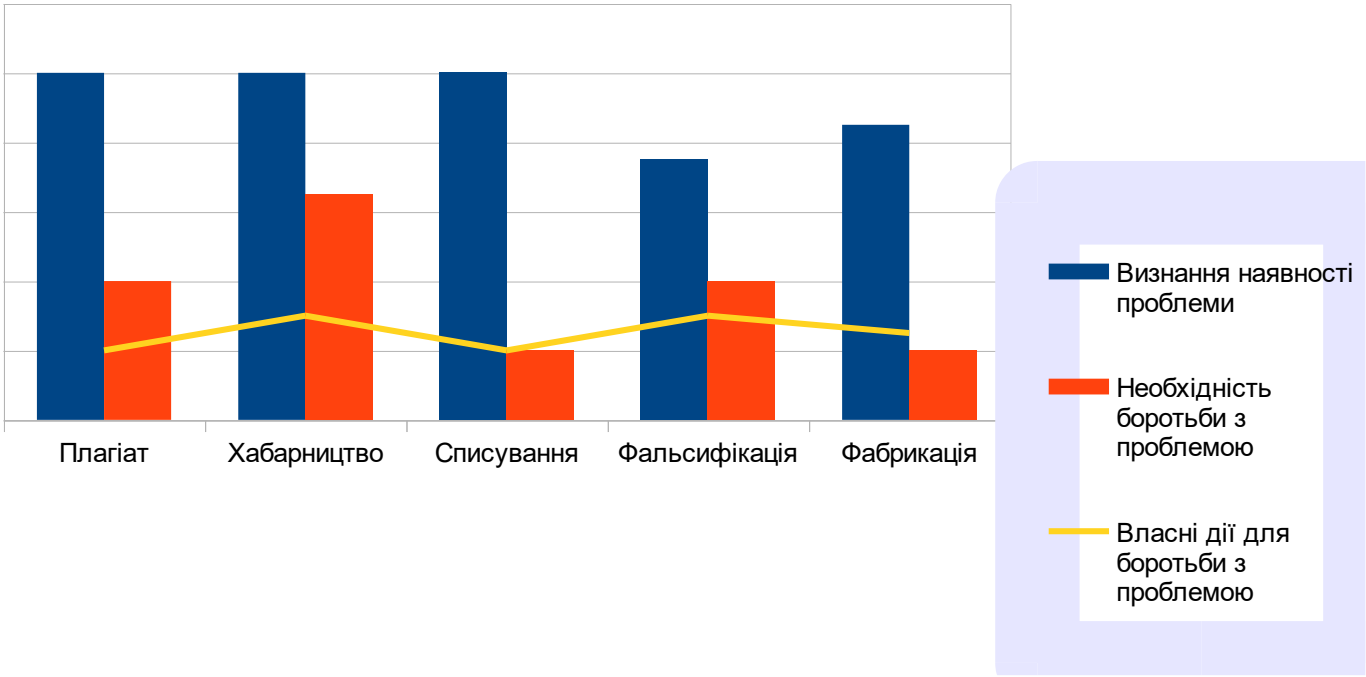

Отже, в результаті дослідження з'ясовано, що студенти усвідомлюють наявність проблеми, але не всі погоджуються з необхідністю боротися із нею. Власні дії для подолання академічної недоброчесності готові здійснювати в середньому 30% респондентів.

Література:

1. Академическая недобропорядочность в тисках когнитивного диссонанса [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://ru.osvita.ua/vnz/high_school/60290

2. Академічна надоброчесність [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.romaeducationfund.hu/akadem-chna-nedobrochesn-st.

3. Закон України Про вищу освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.

4. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12.

5. Публикационная этика [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ejournal32.com/ru/publikatsionnaya-etika.html

6. Хабарництво: поняття та юридична характеристика [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://studme.com.ua/141401135782/pravo/vzyatochnichestvo_ponyatie_yuridicheskaya_harakteristika.htm.

Факультет педагогіки і психології

Єфіменко Т.Б.

Науковий керівник: Коннов О.Ф.

ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

У процесі пізнання життя сучасних старших дошкільнят особливе місце посідає сюжетно-рольова гра. Наголошуємо у нашому дослідженні, що така гра є активним засобом виховання та світопізнання у старшому дошкільному віці. Тому звертаємо увагу, що від майстерності педагога-вихователя та його культури залежить рівень загального розвитку дитини.

Доросле життя також є проекцією гри. У цьому випадку соціальна роль відводиться особі у суспільстві. Ще колись А. Макаренко писав, що гра має важливе значення в житті дитини. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі. Отож бачимо, що гра, її організація – ключ в організації виховання дитини.

Особливо важливе значення для всебічного виховання, а саме морального, надається ігрової діяльності дитини, в процесі якої старший дошкільник активно пізнає навколишню оточуючу реальність і опановує суспільний досвід, норми поведінки, загальнолюдські цінності, накопичені попередніми поколіннями. Цей момент згаданий у дослідженнях та наукових працях таких науковців, як О. Ворожейкіної, І. Джелякової, В. Майоренко,

Г.Тарасенко, Л. Пилипенко, Т. Троценко, М. Федорової, Л. Ельконінової, Е.Аркіна та ін.

Дослідження вітчизняних педагогів і психологів Л. Виготського, Р.Жуковської, А. Леонтьева, Д. Менджерицької та ін. показали, що сюжетно-рольова гра є провідною діяльністю у процесі виховання старшого дошкільника та усвідомленого розуміння етичних норм поведінки у суспільстві людей, яка забезпечується всебічним вихованням і розвитком дітей не тільки молодшого дошкільного віку, а й у старшому шкільному віці.

У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. Нерозвинені пізнавальні можливості дитини старшого дошкільного віку підкріплюються сильними ігровими мотивами, потребою емоційного контакту й підтримки дорослого. Можна сказати, чим сильніше була розвинена в дитини ігрова діяльність, тим виразніше утверджується кожна наступна соціальна роль. Отже, навчальна діяльність визріває в надрах ігрової діяльності і лише поступово стає провідною» [3, с. 173].

Гра у процесі розвитку і становлення дитячої особистості займає особливе місце серед формування вміння вчитися та служить природним і незамінним засобом самовиховання, самонавчання, самопізнання, самореалізації дитячої особистості [1, с. 19].

Адже саме гра моделює і перетворює реальну життєву дійсність і стає рушійним фактором розвитку, що підводить старшого дошкільника до нової соціальної ролі молодшого школяра. Сюжетно-рольові ігри посідають особливе місце в моральному вихованні дитини. Вони мають здебільшого колективних характер, тому що відбивають суть взаємин у суспільстві [2, с. 14].

Академік НАПН України, доктор психологічних наук С. Максименко писав, що оскільки гра – це незамінна складова дитячого життя, потрібно розглядати гру як частину навчально-виховного процесу, але і водночас як педагогічний метод, який використовується для реалізації актуальних завдань морально-етичного виховання старших дошкільнят» [1, с. 20].

Література:

1. Готовність дитини до навчання / упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос-СВС., 2003. – 112 с.

2. Гра в початковій школі / уклад. О. М. Ворожейкіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 191 с. – (Серія «Позакласні заходи»).

3. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах: Посібник для вчителя / О. Я. Савченко. – К.: Магістр-S, 1997. – 256 с.

Факультет політології та права

Зелений Г.С.

Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

СЕНС І МЕТА ЖИТТЯ

«Не прагни досягти успіху,
прагни, щоб твоє життя мало сенс»
Альберт Ейнштейн

Саме поняття сенсу буття дуже суб'єктивне. Над цим філософським і духовним питання замислювалися майже всі. Воно складне і багатогранне. Проблема сенсу життя – одна з традиційних проблем філософії, етики, теології, художньої літератури тощо, у більшості зводиться до питання: у чому полягає найгідніший людини сенс буття?

Уявлення про це поняття залежить від багатьох факторів, таких як культура, яка є фундаментом визначення цього питання, виховання, матеріальній стан, світогляд, статус у суспільстві та багато інших чинників.

Філософи Давньої Греції розкривали поняття сенсу життя через поняття блага, насолоди та задоволення (гедонізм). А. Шопенгауер відомий німецький філософ, прибічник ірраціоналізму, вважав, що життя – це пекло, в якому дурень женеться за насолодами і приходить до розчарування, а мудрець,

навпаки намагається уникати бід через самообмеження, мудра людина вгамовує пристрасті та обмежує бажання, тому що усвідомлює неминучість лиха. А, якщо, наприклад взяти опис християнства, який зробив Ф. Ніцше використавши нігілістський підхід, то можна зрозуміти, що земне життя це тільки проміжна стадія, і сенсу в цьому взагалі відступній, а з'явиться він тільки після смерті, тобто сенс зосереджується на потойбічному світі [1].

За словником філософських термінів сенс буття – філософське поняття, що означає мету людського буття, процес реалізації потенціалу особи, її здібностей у вільно обраному напрямі, що дає людині почуття щастя [2]. М. Тофтул подає дещо інше трактування цього питання, а саме: смисл (сенс) життя – морально-світоглядне уявлення людини, за яким вона зіставляє себе і власні вчинки з найвищими цінностями, ідеалом, виправдовується перед собою та іншими [3].

Поглядів на ці питання, одних з найскладніших питань є безліч, і можна нескінченно сперечатися про те, який з підходив, або трактувань правильним або неправильний. Але, як зазначалось раніше, це цілком суб'єктивне питання, тому ми не маємо права осуджувати вибір, або певні погляди по відношенню до сенсу буття та мети у житті.

Іноді сенс життя люди вбачають у цілях. Протягом нашого життя, по мірі дорослішання, наші цілі змінюються. Вони можуть бути простими, наприклад, придбати якусь річ, або з'їздити в омріяне місце, або більш масштабними – бажання змінити світ, зробити геніальне відкриття, перетворити світ на краще тощо. Мета, як і сенс життя, переважно залежить від культури, оточення, виховання, та інших факторів, які були перераховані раніше.

Хочу навести статистику, яку мені вдалось визначити з огляду на проведене опитування. Вік опитуваних студентів від 17 до 20 років, кількість опитуваних 40 осіб. Завдяки проведеному аналізу мені вдалося з'ясувати, що 13.6% бачать сенс життя у емоціях, 27% – у цілях, 9% – у релігії, 4.5% вважають, що сенсу життя не існує, 9% бачать його у розвитку, 13.6 у сім'ї та 22.7% під сенсом буття розуміюсь саме життя. Також 32.9% ототожнюють

поняття сенсу і цілі життя.

Статистика, щодо цілей у житті: 14% мають за мету знайти гарну роботу, 18.8% бажають реалізуватися у житті, 9.4% переїхати у іншу країну, 23.5% бажаюсь створити гарну сім'ю, а 32.9% метою життя мають гроші.

Така різноплановість відповідей показує, що у людей доволі різне сприйняття, та погляди на життя, зокрема на його сенс та цілі. У кожного різний сенс та різна мета, до якої люди будуть прагнути.

Тож сенс життя дуже багатогранне, широке питання, будь-яке трактування якого, є правильним, бо для кожної людини сенс і мета це суто індивідуальні поняття, які вона сама визначає для себе.

Література:

1. Сенс життя // Вікіпедія. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сенс_життя.

2. Матюхіна О.А. Словник філософських термінів / О.А. Матюхіна,. Є.Ф. Сластенко, С.М. Ягодзінський. – К. : НАУ, 2004. – С. 273.

3. Тофтул М.Г. Етика: підручник / М.Г.Тофтул. – 2-ге вид., випр. і доповн. – К.: ВЦ «Академія», 2011. – С. 64.

Факультет педагогіки і психології

Керусова О. В., Міняйло Є.І.

Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

СУЇЦИД ТА ПРАВО ВИБОРУ

Право на життя незаперечно. Це право захищено законодавством на державному та міжнародному рівнях. Однак, іноді життя стає нестерпним. Тоді люди вирішуються самі поставити крапку. І тут вони можуть зіткнутися з деякими проблемами. Вони мають право на життя. А чи мають вони право на смерть?

У всьому світі більше 800 тис. осіб покінчують життя самогубством

кожного року. Це означає, що кожні 40 секунд хтось у світі покінчує з собою. Справжня цифра, ймовірно, більша, бо самогубство – це делікатна тема, а у деяких країнах воно вважається протизаконним, тож про нього не завжди повідомляють. Самогубство – це другий за величиною показник причини смертності серед людей віком 15-29 років. У більшості країн показники самогубства найвищі серед людей, яким більше 70 років. Прямо чи непрямо самогубство позначається на великій кількості людей у суспільстві [4].

Жінки за статистикою частіше роблять спроби самогубства, але кількість завершених самогубств у всьому світі (за винятком кількох країн Азії) значно вище у чоловіків. Якщо порівнювати з жінками, то чоловіки як правило схильні вибирати більш летальні способи самогубства. Існують припущення, що для чоловіків спроба самогубства сприймається як «не мужня», яка не відповідає чоловічий нормативній гендерній ролі і тому чоловіки вибирають більш жорстокі і ефективні способи з «гарантованим» результатом. Жінок більше хвилює те, як їх тіло буде виглядати після смерті, тому вони рідше вибирають способи, які помітно спотворюють зовнішній вигляд. Одним лише вибором небезпечного для життя способу самогубства не можна пояснити високу смертність чоловіків від самогубств. Навіть якщо жінки і чоловіки користуються одним і тим же способом самогубства, то чоловіки в результаті вмирають частіше [6], [7].

Причини суїциду різноманітні – від особистісних деформацій, психічних розладів, психологічно-травматичних чинників у кожному конкретному випадку самогубства до соціально-економічної та моральної організації суспільства.

Психологи виділяють такі основні мотиви суїцидальної поведінки серед молоді [3]:

1. Переживання образи, самотності, відчуженості, неможливість бути зрозумілим.

2. Реальна або уявна втрата батьківської любові, нерозділене кохання (кохання без взаємності), ревнощі.

3. Переживання, пов'язані із смертю одного з батьків, розлучення батьків.

4. Почуття провини, сорому, образи, незадоволеності собою.

5. Страх перед ганьбою, глузуванням, приниженням.

6. Страх перед покаранням.

7. Любовні невдачі, сексуальні ексцеси, вагітність.

8. Почуття помсти, погроз, шантажу.

9. Бажання привернути до себе увагу, викликати жаль, співчуття.

Мотиви як психологічні фактори людської поведінки й діяльності посідають чільне місце в структурі особистості, пронизуючи її основні структурні утворення: спрямованість, характер, емоції, здібності та діяльність. Мотиви вибору – внутрішні, суб'єктивно значимі спонуки до дії, мотивація пояснює чому людина діє. Моральний вибір – акт моральної діяльності, який полягає в тому, що людина, виявляючи свою суверенність, самовизначається стосовно системи цінностей і способів їх реалізації в поведінці або окремих вчинках [1]. У контексті проблеми самогубства та право вибору мотивація відграє визначальну роль.

Права людини – це природні права індивіда, які забезпечують життя, людську гідність та свободу діяльності. Права людини є невід'ємними та непорушними. Вони є позадержавними та поза територіальними, існують незалежно від закріплення в законах держави та є об'єктом захисту міжнародного товариства.

Права люди умовно поділяються на 4 покоління:

І покоління прав – право на свободу думки, совісті і релігії, на рівність перед законом, на участь в управлінні державою, на недоторканність особи.

ІІ покоління прав – право на працю, право на відпочинок, право на страйк, право на охорону здоров'я.

ІІІ покоління прав – на політичне, економічне, соціальне і культурне самовизначення, на економічний та соціальний розвиток, на користування спільним спадком людства, на мир, на безпечне довкілля, на гуманітарну допомогу.

IV покоління прав – право на доступ в Інтернет, право на зміну статі, трансплантацію органів, клонування, одностатеві шлюби, штучне запліднення, евтаназію тощо [5].

Люди мають право на життя. А чи мають вони право на смерть? Фрейд виділив два основних інстинкти людини – танатос і ерос. Перший – інстинкт смерті, другий – життя. Перший пов'язаний із самозбереженням життя (смерть як вічна загроза для живого організму), другий – з активністю. Хоча ці положення зазнали критики, вони все-таки залишаються непорушними для розуміння джерел життя [8].

Суспільна мораль вважає життя найвищою цінністю. Іноді це входить в важко вирішуване протиріччя з цінностями свободи. В тому числі, свободою вибору між життям і смертю. Добровільне закінчення життя суспільство в кращому випадку засуджує, в гіршому – вважає злочином. Це найяскравіший приклад злочину без потерпілого: єдина його жертва – сам злочинець. Як це не дивно звучить, але самогубство в деяких країнах карається. Наприклад, у Великобританії з XIII століття до 1961 року самогубство вважалося злочином. Якщо самогубець виживав, його могли посадити в тюрму. Якщо самогубство вдавалося, то майно сім'ї покійного могло бути конфісковано на користь корони. В Ірландії самогубство вважалося кримінальним злочином до 1993 року. В Індії та Сінгапурі до теперішнього часу діють закони, згідно з якими спроба самогубства карається позбавленням волі на строк до одного року [4].

Самогубство часто пов'язують з психічними захворюваннями та станом неосудності. Дійсно, суїцид – один з результатів багатьох душевних хвороб. Але це не єдина ознака психічного нездоров'я. Проте серед самогубців багато й психічно здорових людей, які свідомо обрали самостійно піти з життя. Право на смерть не зафіксовано як фундаментальне право людини. Воно не згадується в міжнародних правозахисних документах – деклараціях, конвенціях. Тут доречно згадати, що за умови невиліковної болісної хвороби та згоди-побажання хворого в деяких країнах світу легалізована евтаназія.

Право вибору реалізується у моральному акті – вчинку. Вибір може бути

раціональним: контрольований; вимагає докладання зусиль; усвідомлений; заснований на аналітичній чіткій аргументації та порівняннях альтернатив. У цьому випадку людина свідомо приймає складне рішення, ретельно готується до здійснення свого вибору. Також розрізняють інтуїтивний вибір, для якого характерні ірраціональність; відсутність попередньої аргументації, швидке і без особливих зусиль часто емоційне прийняття рішення. Людина на емоціях приймає миттєве рішення та не враховує всі альтернативні варіанти.

Виходячи з цього постає питання, чи може людина у молодому віці свідомо прийняти рішення позбавити себе життя? Чи володіє вона достатньою інформацією, досвідом про життя та наш світ загалом? Відповіддю на таке питання може стати давня мудрість: «ми не можемо судити про смерть коли не пізнали що таке життя».

Література:

1. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. та ін. Прикладна етика: Навчальний посібник / За науковою редакцією Панченко В. І. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 392 с.

2. Дидич Катерина Право вибору – покарання чи дар? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studway.com.ua/pravo-viboru/

3. Інформація про суїцид. Психологічна служба Навчально-методичного центру освіти м. Львова http://nmcopsihologiya.blogspot.com/2017/02/blog-post.html

4. Подрабинек Александр «Право на смерть». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.svoboda.org/a/28000409.html

5. Покоління прав людини // Вільна енциклопедія Вікіпедія – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покоління_прав_людини.

6. Самогубство // Вільна енциклопедія Вікіпедія – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Самогубство

7. Спроби самогубства // Вільна енциклопедія Вікіпедія – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Спроби_самогубства

8. Юрій М. Ф. Життя як опір смерті // Соціологія культури: Навчальний

посібник. – Видавництво: «Кондор», Київ, 2006. – 302 с.

Факультет психології

Криворука Є.В.

Науковий керівник: Коннов О.Ф.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОНТЕНТ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В КОНТЕКСТІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ

Інтернет більшістю користувачів сьогодні сприймається як особливий комунікативний простір, в якому надається свобода висловлювання (завдяки анонімності та інтерактивності) [1]. Тут культурні норми більш рухливі, а сама культурна парадигма піддається релятивізму, сприймається відносно. Це призводить до виникнення нових дискурсивних практик користувачів соціальних мереж, які передбачають пряму маніфестацію уявлень і сприйняття соціальної дійсності, часто ігноруючи культурні та морально-етичні норми, правила публічної комунікації [2].

В контексті соціальних медіа всі морально-етичні норми базуються, насамперед, на соціальній відповідальності користувачів соціальних мереж, які одночасно є як творцями контенту, так і його споживачами. Тому одним з актуальних напрямків у дослідженні інформаційного контенту соціальних мереж у контексті морально-етичних норм нам є вивчення думки аудиторії. Матеріалом дослідження послужили результати опитування, проведеного в вересні 2018 року. Респондентами виступили 120 осіб у віці від 12 до 60 років, які є користувачами як мінімум однієї соціальної мережі. Відповідно до статево-вікових характеристик, відповідним населенню регіону, було опитано 34% респондентів чоловічої статі і 66% респондентів жіночої статі. Практично всі користувачі заходять в соціальні мережі кожен день. При цьому близько половини респондентів проводять в соціальних мережах від 4 до

8 годин на добу і більше, ще третя частина – приблизно по 3-5 годин. Найбільш активною групою є користувачі віком від 18 до 35 років, більшість з них щодня проводить в соціальних мережах від 5 годин і більше. Близько 85 % опитаних вважають, що соціальні мережі є засобом масової інформації, при цьому більше третини респондентів обирають соціальні мережі в якості головного джерела інформації. І лише 6% аудиторії звертається для отримання інформації та читання новин тільки до професійних ЗМІ. На думку користувачів, перш за все з усіх соціальних мереж в якості ЗМІ виступає «Facebook», як найбільш багатофункціональний медіаресурс. При цьому користувачі у віці 12-22 року в два рази частіше звертаються в якості засобу масової інформації до соціальних мереж порівняно з респондентами від 35 років і старше. Водночас аудиторія при споживанні інформації з соціальних мереж стикається з низкою проблем етичного характеру (в широкому сенсі слова). Найбільш часто зустрічаються з них є: неможливість визначити достовірність інформації (42 %), наявність недостовірної інформації (48 %), відсутність посилань на першоджерело (21 %), зайва реклама (51%), відсутність доказу тієї чи іншої інформації (28%). Варто зауважити, що оскільки дане питання містило кілька відповідей з безлічі, то респонденти вказували відразу на значну кількість проблем. Таким чином, частина користувачів зазначає, що стикається відразу з усіма перерахованими вище проблемами. При цьому тільки одна третя частина користувачів соціальних мереж обізнана про те, що існують певні етичні норми, що обмежують поширення ряду інформації в засобах масової інформації і комунікації (32 %), «щось про це чули» трохи більше половини аудиторії (56,5 %), зовсім не відомі обмеження для 7,5 % респондентів. Важко відповісти 5,5 %.

Респондентами був сформульований список порушень норм етики і моралі, які можна зустріти при споживанні текстів/аудіовізуальних матеріалів в соціальних мережах. Варто відзначити, що практично всі

варіанти зібрали від 35% до 70% голосів опитаних, а, отже, порушення етичних норм авторами текстів є поширеною проблемою в контенті соціальних мереж. При цьому найчастіше в соціальних мережах автори стикаються з вживанням нецензурної лексики та образливих виразів (40%), недостовірністю інформації (39%), відсутністю посилань на першоджерело (35%), невідомого автора тексту (30%), копіюванням текстів інших авторів без посилання на джерело і без репоста (30%), відсутністю реальних фактів і будь-яких доказів інформації (30%), розпалюванням ворожнечі і ворожнечі між різними соціальними групами суспільства (27%), вторгненням у приватне життя людей (27%) та ін. Рідше зустрічаються такі порушення, як переважання приватних думок автора над фактами (18%), звинувачення людини раніше, ніж це доведено в судовому порядку (14,5%). На думку більшості респондентів, порушенням етичних норм є оприлюднення співрозмовником особистої переписки (80 %), фотографія жорстоко вбитих тварин (66%), вживання в тексті нецензурної лексики (63%), контент інтимного характеру (56%). Ми бачимо, що, на думку користувачів, порушення етичних норм йде як на рівні вторгнення в приватне життя і емоційно-психологічного впливу на аудиторію, так і з боку формування невірних ціннісних орієнтирів Незважаючи на те, що близько 80% опитаних вважає, що порушенням етичних норм є оприлюднення співрозмовником особистого листування, при цьому вторгнення в приватне життя користувачів, як наслідок недотримання етики, виділяють лише 6% респондентів. Користувачів соціальних мереж найбільше турбує формування в них неправильних цінностей і формування помилкових знань, що ще раз підтверджує проблему недостовірності інформації. На думку опитаних, найчастіше порушення морально-етичних норм в соціальних мережах відбувається в пабліках і групах, створених не професійними ЗМІ (59%) і на особистих сторінках користувачів (29%).

Незважаючи на те, що етичний питання контенту соціальних мереж

стоїть на порядку денному надзвичайно гостро, більше половини респондентів вважають, що вони намагаються не порушувати морально-етичні норми (68%), деякі користувачі їх порушують рідко (22%), і лише окремі респонденти зізналися, що порушують норми іноді (8%) і постійно (2%).

Говорячи про контроль такого роду порушень в соціальних мережах, респонденти вважають, що, в першу чергу, самі автори текстів відіграють вирішальну роль у поширенні етично негативного контенту (70%), частина користувачів готова покласти цю роль на провайдерів інтернет компаній (14,5%) і на державу (11,5%). Також вирішеня проблеми респонденти бачать не тільки в обмеженні поширення інформації, що суперечить морально-етичним нормам, але і в її контролі з боку сукупності всіх користувачів (наприклад, скарги адміністраторам соціальних мереж). Крім усього іншого, респонденти пропонують створення спеціальних відомств з контролю за публікуються матеріалами в соціальних мережах, а також систему попереднього узгодження.

Узагальнивши результати опитування, ми дійшли деяких висновків, що характеризує інформаційний контент соціальних мереж в контексті морально-етичних норм з точки зору думки користувачів. Насамперед, ми підтвердили гіпотезу про те, що сьогодні соціальні мережі є дійсно повноправним засобом масової інформації для більшості користувачів. Оскільки сьогодні більшість користувачів мають технічну можливість доступу в Інтернет, а зокрема до соціальних мереж, в будь-який час і з будь-якої точки простору (завдяки смартфонам і планшетам), багато з них практично не регламентують час, проведений в соціальних мережах, а середня тривалість перебування там респондентів за добу становить від 6 годин і більше. Користувачі розглядають соціальні мережі як повноцінного засобу масової інформації, але в той же час вони сходяться на думці, що соцмережі мають більшу кількість негативного контенту, в тому числі пов'язаного з порушеннями морально-етичних норм. Одна з

головних проблем полягає в тому, що значна частина інформації відображається мимоволі в стрічці новин і опиняється в увазі аудиторії без її власного бажання.

Отже, порушення морально-етичних норм – це не просто порушення тих чи інших прав аудиторії за допомогою поширення неетичної інформації. Перш за все, це питання формування спільних цінностей сучасного суспільства, демократичних і гуманістичних основ, без яких сучасний соціум потерпить моральний крах [3].

Література:

1. Градюшко А.А. Потенциал социальных медиа в струкуре инновационной коммуникации/ А.А. Градюшко // Медиа – и межкультурная коммуникация в европейском контексте: Материалы наочно-практической конференции. – 2014. – С.81–85.

2. Морозова А.А. Характер медиаповедения в социальных сетях как индикатор медийной компотентности молодежи // Экономические, юридические и социокультурные аспекты развития. – 2016, С.161–169.

3. Солдатова Г., Золотова Е., Лебешева М., Шляпников В. Цифровая грамотность и безопасность в Интернете: метод. пособие для специалистов основного общего образования. – М.: Google, 2013. – 311 с.

Факультет педагогіки та психології

Максименко О.А.

Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

ЧИ СПРАВЕДЛИВА СМЕРТНА КАРА?

Смертна кара – вища міра покарання; страта злочинця, засудженого на смерть за вчинення особливо тяжких злочинів чи дій, що суперечать державному законодавству країни [5]. З’явилася вона з моменту, коли держава взяла на себе функцію виконання покарання за вчинені злочини. Майже всі

суспільства протягом існування всього людства на певній стадії свого розвитку застосовували смертну кару до кримінальних та, або політичних злочинців.

У праці «Нікомахова етика» Арістотель розглядав помсту як урівноважуючу справедливість, тим не менш вважав рівноцінну відплату (чистий таліон) суперечливою ідеєю справедливості. Постає питання, чи справедливий принцип таліону: «око за око, зуб за зуб», смерть за смерть?

Сьогодні смертна кара застосовується у 58 країнах світу. Кількість країн, які відмовляються від смертної кари постійно збільшується. На сьогоднішній день 102 держави, серед них і Україна, на законодавчому рівні повністю відмовилися від смертної кари. Але є також країни, в яких смертна кара офіційно не заборонена, але на практиці застосовується вкрай рідко.

Наша держава займає 11-те місце у світовій класифікації щодо кількості тяжких злочинів із розрахунку на 100 тис. осіб. Тому час від часу в суспільстві обговорюється питання щодо доцільності введення смертної кари [7].

Організація об’єднаних націй ухвалила мораторій на страту. Пропозицію про введення мораторію підтримали 99 держав, «проти» проголосували 52 держави, 33 країни утрималися. «Це історичний день, оскільки такий документ прийнято вперше в історії об’єднаних націй і продемонстрував перемогу гуманістичних переконань», – заявляв від імені держав Європейського Союзу постпред Португалії Джо Мануель Гуерра Салгуейро. Резолюція Генеральної асамблеї не має обов`язкової сили, утім є політичним сигналом для лідерів світу. Документ був внесений від імені майже 80 держав і закликав країни відмовитися від застосування страти, що суперечить основоположним принципам ООН [6]. У висновках досліджень британської неурядової організації «Міжнародна Амністія» йдеться: «Смертна кара за своєю природою є неефективною, деспотичною та не зупиняє злочинів. Навпаки, смертна кара створює більше жертв та принижує все суспільство» [10].

Запитати, чи справедливе суспільство, майже те ж, що запитати, як в цьому суспільстві розподіляють все, що ми цінуємо: доходи і багатства, обов’язки і права, повноваження та можливості, посади і почесті,

справедливість та упередження (несправедливість). У справедливому суспільстві кожен отримує те, що заслуговує. Труднощі починаються, коли ми задаємося питаннями: чого саме, у якій кількості та пропрорційно яким заслугам слід розподіляти блага між людьми. Також виникають подібні питання і про співмірність покарання та скоєного злочину. Чи є смертна кара тим самим чинником встановлення справедливості, як на рівні жертва-вбивця, так і на рівні держави?

Справедливість – загальне співвідношення цінностей, благ між собою і конкретний розподіл їх між індивідами, належний порядок людського співжиття, який відповідає уявленням про сутність людини і її невід'ємні права. Про справедливість розмірковували ще давньогрецькі філософи. Так, за словами Демокріта, тільки ті люди любі богам, яким ненависна несправедливість, а Платон вважав несправедливість найбільшим злом, яке тільки може містити душа, а справедливість – найбільшим благом, предметом, ціннішим за золото [8]. Справедливість означає наділення кожного тим, на що він заслуговує. Але на що заслуговує людина, яка скоїла злочин? Або хто саме вирішує та розподіляє?

Смертна кара з'явилася відколи держава взяла на себе функцію виконання покарання за вчинені злочини. Майже всі суспільства протягом існування всього людства на певній стадії свого розвитку застосовували смертну кару до кримінальних і політичних злочинців. На території України смертну кару застосовували у Литовсько-польську добу. Вона була юридично закріплена в «Судебнику» Казимира IV Ягелончика 1468 р. та «Статуті Литовському» 1529 р. Поширена така міра покарання згідно з «правами, за якими судиться малоросійський народ» 1734 р. У козацький період її призначали за найтяжчі злочини. Військовими артикулами Петра I смертна кара встановлювалася за 123 злочини. В Росії цариця Єлизавета Петрівна призупинила виконання цього виду покарання, але не скасувала остаточно [6]. На початку XX ст. смертну кару в Російській імперії застосовували як знаряддя політичної боротьби з опозиційними владі силами в суспільстві. Радянський

союз ввів її за державні та деякі інші злочини. Тільки в мирний час Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 травня 1947 р. було скасовано смертну кару і замінено на 25 років у виправно-трудових таборах, але «за заявами від профспілок, селянських об'єднань» Указом Президії Верховної Ради СРСР від 12 січня 1950 р. «Про посилення кримінальної відповідальності за умисне вбивство» було відновлено смертну кару за умисне вбивство за обтяжуючих обставин. Кримінальне законодавство Союзу і союзних республік 1958 р. не внесли її до системи покарання, але виокремили статтею «як виняткову міру покарання», але до її скасування. Було визначено вичерпний перелік злочинів, за вчинення яких присуджували смерть. Серед них: зрада батьківщині, шпигунство, диверсія, терористичний акт, бандитизм, умисне вбивство за обтяжуючих обставин. Смертна кара не застосовувалася до осіб, які не досягли повноліття (18 років), до вагітних жінок на момент вчинення злочину, винесення або виконання вироку. Ці положення заклали в кримінальних кодексах усіх союзних республік, зокрема в Кримінальному кодексі УРСР 1960 р. [4].

У більшості сучасних державах смертна кара була скасована, в тому числі і в Україні: у2000 р. Верховна Рада Українивнесла зміни доКримінального кодексу України, якими остаточно вилучила поняття «смертна кара» зі списку покарань Кримінального Кодексу України. Вона вважається недопустимою на території Ради Європи. Деякі країни скасували смертну кару за винятком особливих обставин, таких як, наприклад, зраду під час бойових дій. Інші держави, такі як Китай, США, зберегли її як найвищу міру покарання. У країнах, які практикують смертну кару, методи страти визначаються законодавством.

Ставлення до смертної кари не є однаковим – там, де вона практикується, обговорюється її скасування; у країнах, де вона скасована, є прихильники її відновлення. Країни, де була скасована смертна кара, виходили з ідеї гуманізації суспільства. Ні в одній країні Європи, де було скасовано смертну кару, не проводили референдуми, її відміняли не через народне волевиявлення.

Але у всіх цих країнах на момент скасування проводилися опитування, що показали велику кількість населення, яке підтримувало збереження такого виду покарання.

Наведемо аргументацію прибічників та противників смертної кари [2], [3], [4], [5], [9]:

– **захисники смертної кари** вважають її ефективним засобом попередження особливо жорстоких злочинів, захисту суспільства від злочинців та справедливою відплатою за скоєне насильство;

– утримання ув'язнених коштує близько 14 тис. грн., суспільство обурене тим фактом, що мають платити податки на фінансування вбивць і маніяків;

– згідно Кримінально-виконавчого кодексу України засуджений після відбуття не менше 20 років покарання має право подати клопотання до Президента України про помилування. У разі помилування ця особа не відбуде повної міри покарання;

– саме смертна кара може виступати як механізм залякування. Вона може врятувати значну кількість людей. Дослідження американського вченого Ісака Ерліха показали, що «одна додаткова страта на рік… могла дати такий результат, як зменшення кількості вбивств на 7-8 випадків». Страта злочинця стовідсотково гарантує життя його потенційним жертвам у випадку його потрапляння на свободу;

– церква протягом століть підтримувала державу у каранні злочинців. Всі релігійні кодекси (Біблія, Коран, Талмуд) закликають до законослухняності. Є навіть такі заповіді, які мають безпосередній стосунок з правовим вихованням: «Кожний, хто вчиняє гріх, вчиняє і беззаконня», «Беззаконники всі будуть знищені»;

– статистика свідчить, що існуючі міри покарання призводять до низького рівня запобігання злочинів. За роки незалежності в Україні вчинено понад 80 000 умисних вбивств і замахів на життя;

– більшість вважає стародавній принцип Таліона «око за око, зуб за зуб» справедливим. Якщо особа лишила життя іншу особу, то з нею це теж можна зробити;

– науковець Ернест Ван Гааг писав в статті «На захист смертної кари: практичний і моральний аналіз»,що «смертної кари бояться більше від усіх покарань, бо вона не просто необоротна, як і більшість інших покарань, а остаточна…». До скасування такої міри покарання серійних убивств Україні майже не було.

– **противники смертної кари** зазначають, що її практика може стати перешкодою перебування України в міжнародних організаціях та об'єднаннях (Рада Європи);

– завжди є ризик судової помилки, яка тим самим забирає життя невинної людини. Варто згадати серійного вбивцю Андрія Чикатила. За його перше вбивство був засуджений на страту невинний чоловік 29-років;

– релігійне переконання: «Життя дає лише Бог, і лише він може його забрати»;

– смертна кара перешкоджає можливості реабілітації, тобто переосмислення злочинцями вчиненого, не дає шансу розкаятися; «Жодна кара не може руйнувати невід'ємної гідності того, хто вчинив злочин. Двері,відчинені для каяття та реабілітації, мають бути завжди відчиненими» (Іван Павло II, 1997 р.);

– Великий князь Володимир Мономах говорив: «Ні правого, ні винного не вбивайте [і] не повелівайте вбити його; якщо [хто] буде достоїш [навіть] смерті, то не погубляйте ніякої душі християнської»;

– смертна кара передбачає в собі катування та приниження, що заперечує ст. 28 Конституції України;

– Міжнародна Амністія говорить: «смертна кара волає до найтемніших кутків нашої душі про необхідність відплати. Можливо, вона вдовольняє жадобу суспільства до помсти, але не стримує кримінальну поведінку в

суспільстві. Кожна людина має право на життя, і руйнувати його через смертну кару означає руйнувати те, що захищаєш»;

– винесення вироку не легка справа для совісної людини, а також важка справа для виконавця покарання. В країнах, де є смертна кара, такі особи отримують відпустку, так як це є психологічною травмою. Хоч по суті відповідальність несе держава, яка через уповноважених осіб реалізує вирок, виконавець в публічних очах є вбивцею;

- висновок дослідження, в якому проводили опитування провідних американських кримінологів, стверджує, що «78% респондентів заявили, що смертна кара не знижує рівень злочинності» [1].

Отже, вирішення питання справедливості смертної кари лежить і в релігійній, і в політико-правовій сферах, і в площині міжнародних відносин та в морально-етичних засадах суспільства. Наявність смертної кари є негативним чинником, що закріплює застарілі моральні норми, гальмує гуманістичний розвиток суспільства та знижує рівень його правової та моральної культури.

Папа Франциск стверджує «ніколи неможливо осягти справедливість, вбиваючи людську істоту». Вбивство засудженого не прирівнюється до справедливості, оскільки справжньою справедливістю є дати другий шанс людині, що скоїла злочин, для покаяння та ресоціалізації.

Література:

1. M. Radelet & T. Lacock Do Executions Lower Homicide Rates? The Views of Leading Criminologists // Journal of Criminal Law & Crimonology 489, Northwestern University, 2009. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://deathpenaltyinfo.org/study-88-criminologists-do-not-believe-death-penalty-effective-deterrent

2. Германенко В. А. Смертна кара як найжорстокіше порушення права на життя.– [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://smertnakara.blogspot.com/

3. Головченко В. Смертна кара: морально-правові аспекти застосування, Віче. – 2007. – № 22.– [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://veche.kiev.ua/journal/726/

4. Козлов П. П., Нікітін Ю. В., Стрелков Л. О. Режим виконання кримінальних покарань // Монографія – К., 2008. – С. 213-216.

5. Музика А. А., Пуйко В. М. Смертна кара // Юридична енциклопедія. – Т. 5. –К., 2004. –С. 533-534.

6. ОНН прийняла безпрецедентну резолюцію щодо смертної кари // Інформаційне агентство «УНІАН» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.unian.ua/world/77547-oon-priynyala-bezpretsedentnu-rezolyutsiyu-schodo-smertnoji-kari.html

7. Степанова В., Перець В. Чи повернеться в Україну смертна кара? – Всеукраїнський загальнополітичний освітянський тижневик «Персонал» – № 15(472), 11-17 квітня 2012 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.personal-plus.net/472/9076.html

8. Тофтул М.Г. Справедливість // Сучасний словник з етики : Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 350-351.

9. Якушев В. Нам потрібна смертна кара.– [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gazeta.lviv.ua/ life/2013/02/22/8682

10. Посібник з проведення кампаній Amnesty International – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irf.ua/files/ukr/programs/rol/AI-posibnyk.pdf

Факультет педагогіки та психології

Мельникович Р.І., Ничипорук Н.В.

Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

РОЗУМІННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ: ОПИТУВАННЯ МОЛОДІ ТА ЇХ БАТЬКІВ

Проблема справедливості не втрачає своєї актуальності від часів Давньої Греції по сьогодні. У 20-столітті багато науковців, філософів приділили уваги цьому питанню: Дж. Ролз, О. Гьофе, Д. Белл, Д. Боулдінг, Р. Дарендорф, М. Волзер, Р. Нозік, А. Макинтайр та ін.

Мабуть кожна людина в світі прагне до того, аби до неї ставилися справедливо. Ми хочемо, щоб нашу особистість цінували, а наші дії та зусилля було справедливо винагородженні. Водночас ми усвідомлюємо, що за погані вчинки засуджуються або можуть бути покарані. Кожна людина розуміє, що за добро варто платити добром, а на зло відповідати справедливістю. Проте, в дійсності ми часто стикаємося з тим, що життя або ставлення людей одне до одного є несправедливим. Усі ми різні – за зовнішністю, характером, здібностями. Хтось важко і багато працює, але все одно живе за межею бідності, а хтось здобуває багатство нечесним шляхом і уникає покарання.

Кожне покоління людей має власне розуміє справедливості, яке залежить від багатьох різнопланових факторів, починаючи від віку окремої особи, її статусу, виду діяльності й закінчуючи соціально-політичними та економічними процесами у суспільстві. І це розуміння справедливості передається наступному поколінню. З одного боку поняття справедливості існує як ідеальний принцип співіснування та взаємодії людей, з іншого – приклади порушення цього принципу, тобто прояви несправедливості відображаються у реальному стані речей у повсякденному житті людей.

У своєму дослідженні ми вирішили з’ясувати: чим же розуміння справедливості молоддю відрізняється від розуміння цього поняття їхніми батьками.

У ході роботи ми використовували методи дослідження: аналіз наукової літератури, опитування та асоціативний експеримент, розподіл виділених асоціацій поняття справедливості, обробку результатів та об’єднання їх за схожими критеріями у відповідні групи. Результати дослідження було піддано математичній обробці. Дослідження проводилося у с. Дібровську Зарічненського району Рівненської області, м. Ковелі Волиньскої області та м. Києві. Участь у дослідженні брали: студентська молодь віком 19-23 роки НПУ імені М. П. Драгоманова у кількості 57 осіб та їх батьки віком від 35 років – 46 осіб. Всього в опитуванні взяли участь 103 особи (67 жіночої статі, 36 чоловічої). Опитування проводилося в усній та письмовій формах. Допомогу в

проведенні опитування надали студенти 1 курсу спеціальності «правознавство» факультету політології та права НПУ імені М. П. Драгоманова.

Питання анкети:

1. Наведіть приклад, який на Вашу думку ілюструє несправедливість.

2. Наведіть приклад, який на Вашу думку відображає справедливість.

Якісний аналіз відповідей респондентів з числа студентської молоді дозволив об'єднати у такі групи за змістом відповідей:

– справедливість у сфері навчання,

– справедливість у сфері праці,

– справедливість у правоохоронна сфера,

– справедливість у повсякденному житті.

Групи відповідей опитування респондентів батьківського покоління:

– справедливість у сфері праці,

– справедливість у правоохоронній сфері

– справедливість у повсякденному житті.

– справедливість у політичній сфері.

Під час обробки результатів були помічені відмінності у відповідях респондентів та респонденток незалежно від віку, що ми й відобразили у Таблицях 1, 2, 3, 4.

Таблиця 1. Розуміння поняття справедливість жінками.

Вік / кількість опитаних	Групи відповідей	Відповіді
Студентки, 19-22 р., 44 ос.	1. у навчанні 2. у роботі 3. у правоохоронній сфері 4. у повсякденному житті	1. Справедливе оцінювання в університеті, відповідно до знань студентів (Оля, 19 р.). 2. Гідна та вчасна оплата праці (Віта, 20 р.). 3. Отримання показання за скоєний злочин, не дивлячись за зв'язки (Юля, 22 р.). 4. Коли тобі повертають загублені речі (Таня, 19 р.)
Жінки покоління батьків, 35-50 р., 23 ос.	1. у роботі 2. у повсякденному житті 3. у політиці	1. Комунізм – коли всі працюють по-різному, а отримують однаково (Валентина, 50 р). 2. Відповідальне виконання домашніх обов'язків (Олена,38 р.). 3. Виконання обов'язків політика співпадає з його обіцянками (Ірина ,42 р.).

Таблиця 2. Розуміння поняття справедливість чоловіками.

Вік \ кількість опитаних	Групи відповідей	Відповіді
Студенти 19-23 р., 22 ос.	1. у навчанні 2. у роботі 3. у повсякденному житті	1. Рівний розподіл обов'язків і завдань незалежно від статі (Сергій, 23 р.). 2. Люди які важко працюють мають отримати підвищення (Петро, 20 р.) 3. Виконання важкої роботи входить в обов'язки чоловіка(Олександр, 22 р.)
Чоловіки покоління батьків, 35-56 р., 14 ос.	1. у політиці 2. у правоохоронній сфері 3. у роботі 4. у повсякденному житті	1. Дотримання державних законів на сто відсотків, без шахрайства (Анатолій, 43 р.). 2. У водія в нетверезому стані забрали водійські права (Ігор, 35 р.). 3. Незалежно від статусу та зв'язків людини, вона займає посаду яка відповідає її вмінням і навичкам (Михайло, 54 р.). 4. Фінансове забезпечення своєї сім'ї (Антон, 38 р.).

Таблиця 3. Приклади несправедливості, наведені жінками.

Вік / кількість опитаних	Групи відповідей	Відповіді
Студентки, 19-22 р., 44 ос.	1. у навчанні 2. у роботі 3. у правоохоронній сфері 4. у повсякденному житті	1. Несправедливо, коли ти виконуєш роботу за всіх, а тобі за це навіть «дякую» не говорять (Маша, 19 р.). 2. Затримання зарплати до середини наступного місяця (Катя, 22 р.). 3. Несправедливе обвинувачення невинної особи в суді (Настя, 20 р.). 4. Коли одна людина зневажливо ставиться до іншої (Свєта, 19 р.).
Жінки покоління батьків, 35-48 р., 23 ос.	1. у роботі 2. у повсякденному житті 3. у політиці	1. Примусовий вихід на пенсію (Ніна, 47р.). 2. Соціальний рівень людей нижчий, а ціни високі (Тетяна, 45 р.). 3. Просування до влади «по блату» своїх людей (Віра, 38 р.).

Таблиця 4. Приклади несправедливості, наведені чоловіками.

Вік \ кількість опитаних	Групи відповідей	Відповіді
Студенти 19-23р., 22 ос.	1. у навчанні 2. у роботі 3. у повсякденному житті	1. Відрахування за прогули (Назар, 20 р.). 2. Звільнення з роботи без попередження (Стас, 21 р.). 3. Несправедливість по відношенню до раси людини (Шахзодбек,19 р.).
Чоловіки покоління батьків,	1. у політиці 2. у правоохоронній сфері	1. Підвищення пенсійного віку (Володимир, 55 р.). 2. Засудження невинної особи без додаткових

35-56 р., 14 ос.	3. у роботі 4. у повсякденному житті	розслідувань (Юрій, 38 р.). 3. Негідне оцінення робочих можливостей (Денис, 42 р.). 4. Моральне засудження людини через один промах (Олексій, 47 р.)

Чоловіки покоління батьків більш схильні бачити приклади справедливості або несправедливості у політиці, а жінки – у сфері людських міжособистісних відносин.

Розуміння справедливості молоддю частіше за все пов'язано з ситуаціями, які стосуються безпосередньо їхньої персони. Батьки замислюються над питанням справедливості у соціально-економічній та політичній сферах. Розуміння справедливості представниками старшого покоління враховує інтереси не тільки окремої особистості, а й суспільства в цілому.

Факультет політології та права

Меньшеніна А.Є.

Науковий керівник: Бабкіна О.В.

МОРАЛЬНИЙ ПРОЯВ ПОЛІТИКИ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ: ЦІННІСНІ ЗАСАДИ

Цінність є головним смислоутворюючим та вітальним фактором виникнення та існування будь-якого явища, процесу чи системи. Ціннісна проблематика стала предметом дослідження всіх соціо-гуманітарних дисциплін та філософських розвідок. Дедалі частіше науковці прагнуть вирішити першочергове питання не практичного значення, а саме морально-етичного, зрозуміти, яким шляхом рухається людство і як зарадити негативним ефектам від цього руху. Оптимізм прогресивного та технічного XIX століття показав помилковість нехтування духовним та екологічним добробутом індивіда заради науково-технічних звершень, підтримання політики війни замість політики

мирного врегулювання політичних конфліктів, а також виховання та соціалізації політично активного, духовно здорового та соціоорієнтованого громадянина. Саме після уроків двох світових воєн, допущення тоталітарних режимів, ідеологізації населення, пригноблення інакомислення заради уніфікації, серед інтелектуальної еліти виникає необхідність осмислити новий час «після» – Постмодерн. А разом з тим надати кожному аспекту діяльності індивіда, громадянина, соціальної групи, політичної еліти, держави чи глобального світу ціннісного сенсу як запоруки побудови більш гармонійного світового порядку. Таким чином, через уроки війни, експансії, диктатури, колоніалізму та тоталітаризму людство дійшло висновку в необхідності захисту універсальних цінностей таких як життя, свобода, права людини, суверенітет, справедливість тощо.

Незважаючи на суперечки про можливість співіснування моралі та політики, та короткострокову перемогу політичного над етичним, саме після Другої світової війни були здійснені спроби закріпити повоєнний мир гарантіями дотримання універсальних політичних та соціальних цінностей, що врешті-решт об’єднали цілі політики та моралі. Прикладами таких спроб можна назвати такі нормативно-правові акти, як Загальна декларація прав людини, Статут ООН, Договір про запровадження Конституції для Європи, Хартія засадничих прав Європейського Союзу, а також конституціями більшості держав.

Відомою є філософська суперечка про моральність політики, що призводить її учасників до думки, що політика і мораль протиставляються один одному. Дана позиція спростовується політичними акторами та самим політичним життям, яке керується певними ідеалами, цілями, принципами, що становлять основу для політичних цінностей, вносячи моральність в політичну діяльність.

Усвідомлення необхідності дотримання моральних ідеалів проголошено в Конституції Японії. Так Преамбулі декларовано: «Ні одна держава не повинна керуватися тільки своїми інтересами, ігноруючи при цьому інтереси інших

держав, принципи політичної моралі являються всезагальними і слідування цим принципам є обов'язком всіх держав, які зберігають власний суверенітет і підтримують рівноправні відносини з іншими державами» [4]. Наслідки війни, воєнної інтервенції та тотального страху спонукали японський народ усвідомити та проголосити універсальність загальнолюдських цінностей незалежно від будь-яких культурних, расових чи релігійних відмінностей між народами Землі. Неприйняття війни, пригноблення, придушення інакодумства є характерною рисою постмодернізму, а заміна оптимізму, що притаманний Модерніті, на прогнози та застереження дозволяє епосі Постмодерну увійти в усі ланки життя світу. Тому переважання в внутрішній та зовнішній політиці цінностей справедливості, людяності, верховенства права, суверенітету, миру, консенсусу тощо заклало основи зміцнення політичної етики в добу Постмодерну.

Можна стверджувати, що саме з другої половини XX ст. в новоєвропейській філософії формується «філософія цінностей», а європейська метафізика за словами постмодерніста М. Хайдеггера, перетворюється на «мислення про цінності». Дослідник аксіології Д. Леонтьєв зазначає, що система цінностей являє собою предметне втілення системи діяльності і суспільних відносин, відображаючи таким чином сутність життєдіяльності конкретної спільності, її конкретно-історичного способу життя [1, с. 78]. Визнання первинності ціннісної основи розвитку над праксеологічною формує новий тип мислення, притаманний постмодерністам.

Дж. Шварценбергер виділяє три рівні політичної діяльності та співвідносить їх з трьома типами моралі:

1. індивідуальний;
2. державний;
3. універсальний [5, с. 363].

Дана ієрархія також вказує на конкретизацію моральних принципів: з кожним наступним рівнем, вони стають вужчими, набувають абсолютного характеру та уніфікують розрізнені елементи. З позицій лібералізму, на думку

Дж. Шварценберга, потрібно керуватися всезагальними цінностями: критеріями моральності політичної дії можуть слугувати загальновизнаність, природне право та дотримання прав особистості [5, с. 363].

Держава як базовий інститут політичної системи, носій політичної влади та закону, виразник суверенітету, суб'єкт міжнародних відносин одночасно має власну систему цінностей. Ці цінності носять надіндивідуальний, універсальний, часто абсолютний характер. На відміну від цінностей особи, соціальної групи чи громадянського суспільства, цінності держави визначаються сталістю, меншою гнучкістю щодо змін, мають певну спадкоємність та поступовість в реалізації. Вони позбавлені емоційного забарвлення, стихійних настроїв та базових потреб.

В праці «Політичні відносини між націями: боротьба за владу та мир» теоретик політичного реалізму, Г. Моргентау розрізняє універсалізм та національні інтереси, що виражаються їхніми мораллю та цінностями. Визначальним вітальним принципом існування кожної держави є принцип її самозбереження. Її цінності мають бути покликані самозбереженню та процвітанню. Теорія політичного реалізму стверджує, що універсальні моральні принципи не накладаються на державну діяльність в своєму абстрактному формулюванні та повинні бути пропущені через конкретні обставини місця та часу. Вчений стверджував, що якщо індивід має моральне право принести себе в жертву абсолютним цінностям та моральним принципам, то нація не має права ставити мораль вище за вимоги успішної політики, яка за своєю суттю заснована на моральному принципі виживання нації [5, с. 79]. Тому система цінностей держави, з одного боку, іноді суперечить загальнолюдським цінностям заради досягнення стратегічної мети, а з іншого, її діяльність завжди базується на конструктивних цінностях, адекватних викликам часу. Сучасна постмодерна держава в процесі глобалізації, посилення міжполітичних зв'язків в своїй діяльності керується загальними принципами ведення політики, уніфікує політичні цінності заради миру, консенсусу та безпеки.

XX-XXI століття стали часом кризових змін як у геополітичній,

соціальній, економічній, так і гуманітарних сферах. Наявність великого різноманіття конфліктів, які мають безліч форм і проявів свідчать про неспокійний стан людства планетарного масштабу, яке усіма силами намагається дотримуватися системі цінностей, в основу якої покладені основні моральні принципи. З цього приводу німецький філософ К.-О. Апель наголошував на парадоксі сучасності: «З одного боку, саме потреба в універсальній, тобто такій, що стосується усього людського суспільства, етиці ще не була такою нагальною, як це сьогодні – за доби єдиної, створеної технологічними наслідками науки, планетарної цивілізації, з іншого боку, філософське завдання раціонального обґрунтування загальної етики ще ніколи не здавалося таким важким, навіть безнадійним, як за доби науки…» [2, с. 26].

Інший німець – класик філософської думки, апологет моральності та виразник основного морального закону, І. Кант в трактаті «До вічного миру», зазначав, що «право людини повинно вважатися священним, яких би жертв не вартувало це пануючій владі…Всій політиці необхідно схилити коліна перед правом» [3, с. 461]. Саме цього підходу намагається дотримуватися сучасна політика, пам’ятаючи, що нехтування універсальними політичними та соціальними цінностями призведе до більш жахливих наслідків, ніж в часи, коли нівелювання моральності виправдовувалося великими ідеями та ідеалами.

Література:

1. Денисенко В.М., Климончук В.Й., Привалов Ю.О. Дискурс свободи: утопія та реальність вибору / В.М. Денисенко, В. Й. Климончук, Ю.О. Привалов. – Львів: Астролябія, 2007. – 212 с.

2. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: Підручник/ А.М. Єрмоленко. – Київ: Лібра, 1999. – 488с.

3. Кант И. Сочинения в 4-х томах на немецком и русском языках. Т. 1: Трактаты и статьи (1784-1796) / под.ред. Н. Мотрошиловой, Б. Тушлинга. – Москва: Издательская Фирма АО «Ками», 1993. – 586 с.

4. Конституция Японии от 3 ноября 1946 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://worldconstitutions.ru/?p=37&attempt=1 (дата обращения:

27.11.2018)
5. Цыганков П.А. Теория международных отношений: Учеб. пособие / П.А. Цыганков. – Москва: Гардарики, 2003. – 590 с.

Факультет політології та права

Мішаков Т.С.

Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

ВЧИНОК ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ДОБРА (ЗА КНИГОЮ ТОМАСА НАГЕЛЯ «ЩО ЦЕ ВСЕ ОЗНАЧАЄ? ДУЖЕ КОРОТКИЙ ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ»)

Добро – це абсолютна вселюдська цінність, причетність до якої наповнює життя людини сенсом; найвище благо, ціль цілей, головна мета людського життя [2, 114].

Як же розуміють добро і зло студенти? Саме це питання було поставлено мною в ході опитування для дослідження розуміння добра. Було опитано 40 респондентів, віком 18 років. Найбільш поширені відповіді:

Добро – це:

Моральні якості, що закладені ще з дитинства.

Бог-абсолют, джерело й творець добра.

Не робити поганих вчинків, бути чемним з усіма хто тебе оточує.

Бажання допомагати, роблячи щось позитивне.

Зло – це:

Те що не потрібно робити, чого ти не бажаєш щоб зробили тобі.

Гріх.

Порушення правил моралі, нанесення шкоди оточуючим.

Демонстрація своїх поганих якостей іншим.

Але якщо розглянути добро, як певний вчинок, то вже не матимемо настільки точної відповіді. Саме під таким кутом Томас Нагель у своїй книзі

«Що це все означає? Дуже короткий вступ до філософії» розглядає добро. Він наводить наступний приклад та розмірковує: «уявіть собі, що ви працюєте в бібліотеці і перевіряєте стан книг, які повернуться читачам. До вас звертається ваш приятель з проханням: закрити очі на те, що він потайки віднесе рідкісний довідник, який йому дуже хочеться мати. Напевно, ви не зважитеся дати свою згоду. Може бути, вас зупинить побоювання, що приятеля затримають на виході, і тоді в халепу потрапите ви обидва – не тільки він, а й ви самі. А може, ви віддасте перевагу, щоб ця книга залишалася в бібліотеці, і ви самі змогли б користуватися нею в разі потреби. Але ви можете також подумати, що ваш приятель пропонує вам зробити щось неналежне – що ні він сам не повинен так чинити, ні ви – допомагати йому в цьому. Якщо ви дійсно так думаєте, то що саме ви маєте на увазі і на чому тоді ґрунтується ваша правота?» [1, 23].

Сказати, що щось є неналежним, неправильним, ще не означає, що це проти правил. Ідеї правильного і неправильного відрізняються від ідеї про те, що робиться за правилами або проти правил. Інакше їх не можна було б використовувати для оцінки як самих правил, так і вчинків.

Всі ці міркування так чи інакше пов’язані з можливими наслідками даного вчинку для інших людей – не обов’язково з образою їх почуттів, але все ж з якоюсь для них шкодою [2, 25].

Звичайно, більшості з нас до певної міри є діло до інших людей. Але якщо комусь – ні, то ми з цього не станемо робити висновок, що він вільний від вимог моралі. Але чому? Ніщо не може замінити прямої участі і турботи про ближнього як моральний базис. Але вимоги моралі повинні поширюватися на всіх: а чи можемо ми припустити, що будь-який і кожен з нас однаково ставиться до інших людей? Зрозуміло, що ні: адже є дуже егоїстичні особи, але навіть і ті, кого не назвеш егоїстом, піклуються і проявляють участь тільки до близьких і знайомих людей, а не до всіх підряд. Так де ж нам взяти аргумент на користь того, щоб ніхто не міг заподіяти шкоду іншому, нехай навіть і незнайомій людині? [2, 26].

Далі Т. Нагель приводить як аргумент золоте правило моралі. Тобто,

максиму з формулюванням: «як хочете, щоб люди вчиняли щодо вас, так і ви чиніть щодо них» та продовжує: «Коли наші інтереси страждають від нечемної, нетактовної поведінки інших людей, більшість з нас з легкістю готові погодитися, що є всі підстави, чому їх поведінка повинна бути більш обачною і делікатною. Коли ваші інтереси постраждали, вам, ймовірно, здається, що інші повинні звернути на це увагу: ви не вважаєте, що це їх не стосується, що у них немає підстав уникати заподіяння вам шкоди. Саме таке почуття повинен порушувати аргумент «А вам би сподобалося ...?».

Отже ідея добра містить не тільки розуміння про те, що є добром а й реалізація цієї ідеї на практиці у вчинках. Кожна людина має вагомі моральні підстави діяти, вчиняти не тільки враховуючи власні інтереси, але і інтереси оточуючих. Людина повинна думати про наслідки своїх вчинків щодо інших без винятків, тільки тоді вона буде мати повне право чекати того самого і від інших.

Література:

1. Нагель Т. Что все это значит? Очень краткое введение в философию. Пер. с англ. А. Толстова. – М.: Идея-Пресс, 2001. – 84 с.

2. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.

Факультет педагогіки та психології

Оправхата Л.М

Науковий керівник: Шульга Т.Ю

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЧАЙЛДФРІ

Чайлдфі (childfree – з англ. «вільний від дітей») – вид соціальної ідеології, субкультура, рух (течія), що передбачає усвідомлене небажання мати дітей. Слід зазначити, що певні особи, які відносять себе до чайлдфрі можуть мати дітей, хоч це і суперечить формальному визначенню. Деякі прихильники

чайлдфрі вдаються до статевої стерилізації, тобто добровільно погоджуються на безпліддя.

Поряд з чайлдфрі варто розглянути позиції чайлдхейт (childhate – з англ. «дітоненависть») та чайлдлесс (childless – з англ. «бездітність»). Люди, які належать до категорії чайлдлесс, не можуть мати дітей через фізіологічну неспроможність (проблеми зі здоров'ям, які є протипоказанням до народження дітей, безпліддя) тобто люди, які не самостійно роблять свій вибір на користь бездітності, а через об'єктивні причини не можуть мати дітей. Деякі представники childless поділяють принципи childfree. У деяких випадках це можна пояснити проявом захисних психологічних механізмів у відповідь на усвідомлення репродуктивної неспроможності. Через неможливість мати дітей, такі люди починають переконувати себе, що життя без дітей – це добре, і навіть у них може формуватися неприязнь або ненависть до дітей та батьківства, і вони переходять до категорії чайлдхейт.

Канадська дослідниця-соціолог Дж. Е. Віверс виділяє наступні типи чайлдфрі відповідно до їх мотивації : реджектори – відчувають неприязнь до дітей у всьому, що пов'язано з процесом дітонародження і грудного вигодовування та аффексьонадо – у цьому випадку діти розуміються як зайвий тягар, перешкодою для «бездітного», «легкого» способу життя у своє задоволення. Для аффексьонадо характерним є не сама дітоненависть, а стиль життя без дітей [1].

Ільясов Ф. Н. пояснює феномен чайлдфрі пригніченістю статевої і репродуктивної поведінки, яка призводить до репродуктивної імпотенції, через низьку стійкості суб'єкта до стресу конкуренції, що руйнує механізми репродуктивного цілепокладання, а також порушення статевої соціалізації. «Репродуктивна імпотенція – це небажання або неможливість мати дітей, внаслідок нездатності реалізовувати ті чи інші види репродуктивних дій» [2].

Ідеологія чайлдфрі зароджується із розвитком феміністичних рухів та емансипації, тим самим відкривши нові горизонти вільного самовизначення та змінивши уявлення ролі жінок у суспільстві. Рух бездітних виникнув в США в

70-х роках, після того як дві феміністки – Ширлі Радль і Елен Пек – організували співтовариство «Національне об'єднання для НЕ-батьків». Згодом вони написали безліч книг на тему користі бездітності, а сама організація проіснувала аж до 1980 року. Термін же «чайлдфрі» з'явився в 1990 році з завдяки шкільної вчительки Леслі Лафайєт, яка також прославилася боротьбою за можливість самостійно розпоряджатися своїм тілом і не платити податок на бездітність [3].

Відповідно до психоаналітичної концепції, дуже часто причиною відмови від дітей є досвід, отриманий в сім'ї у дитячому віці. Якщо дитина в сім'ї недостатньо отримувала заохочень від батьків, якщо не було теплих відносин з батьками, батьки не надавали можливості проявляти себе, їй доводилося діяти всупереч різним обставинам, доводити свою значущість батькам. Цей сценарій поведінки може закріпитися, і людина вже у дорослому житті буде намагатися щось довести, стати першим, бути лідером у кар'єрному рості. У самореалізації ставлячи на передній план питання, які є вирішальними саме для кар'єри.

Діяльність та спосіб життя чайлдфі викликає у суспільстві певні протиріччя та полеміку, що спонукає багатьох прихильників вільних від дітей створювати групи підтримки, де люди спілкуються між собою та стають впевненими, що вони не самотні, а їхня поведінка цілком «нормальна», прийнятна. Прикладом такої спільноти є міжнародна соціальна інтернет-ресурс NoKidding! (заснований у 1984 році), що має на меті забезпечити соціальну взаємодію, вільну від тиску суспільства щодо «дитячого» питання.

У книзі Nick Powdthavee – новозеландського економіста та соціального психолога, присвяченій темі щастя («The happiness equation: the surprising economics of our most valuable asset» 2011 року) наведено результати дослідження, за якими і люди з дітьми, і бездітні пари одного і того ж віку мають однаковий рівень задоволеності життям [4].

За даними іншого дослідження – найчастіше народжувати відмовляються жінки, які мають вищу освіту і високий рівень інтелекту. Вони більш зацікавлені в побудові кар'єри, матеріального достатку та отриманні

задоволення від життя [5].

Для прихильників чайлдфрі у пріоритеті соціальна самореалізації та самоутвердження: успіх в соціальній сфері, визнання, кар'єра, рівень доходу, соціальний статус, адже це більш об'єктивно помітно, ніж успіхи у сімейному житті.

Полеміка між чайлдфрі та сім'ями з дітьми у певній мірі демонструє поняття «норми» як культурно-соціального стереотипу, який зумовлений традиціями та цінностями суспільства. Наприклад, на Заході (США) цінністю є успішна кар'єра, тому люди схильні віддавати увесь свій час роботі та заробляти більше, тому для них вже є нормою не заводити дітей до 40 років. У нашій країні поки що зберігаються дещо відмінні традиції, і коли молода людина 25 років ще не має постійних відносин, сім'ї то вона, як правило, відчуває на собі тиск з боку оточення, натяки і прямі негативні висловлювання з приводу своєї бездітності[6].

Отже, за основу чайлдфрі покладений вільний, усвідомлений вибір соціально-психологічної поведінки, обумовлений або особистими негативними емоціями пов'язаними з батьківством або обраним стилем життя, в якому немає місця для дітей. Важливим є образ сім'ї, який закладається з дитинства та у подальшому дорослому житті стає визначальним у питанні батьківства. За даними дослідження, наявність або відсутність дітей не є визначальним чинником для щастя людини. Феномен чайлдфрі у сучасному поліморфному суспільстві руйнує стереотипи громадської думки щодо розуміння сім'ї, як соціального інституту.

Література:

1. «Феномен чайлдфри в обществе». Ольга Исупова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=-W26-Y3X3AY

2. Ильясов Ф.Н. Потребность в детях и репродуктивное поведение // Мониторинг общественного мнения. – № 7(113), 2013. – С.168-177. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ecsocman.hse.ru/text/50709460/
3. Телеграм. Принципы идеологии чайлдфри. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://telegraf.com.ua/zhizn/zhurnal/387806-printsipyi-ideologii-chayld-fri.html
4. Ник Паудтхави (Nick Powdthavee) «Уравнение счастья: удивительная экономика нашего самого ценного актива» («The happiness equation: the surprising economics of our most valuable asset») [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://books.google.com.ua/books?id=E1Ic-dZtrBIC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false
5. Я выбрала жизнь без детей. 6 историй от женщин-чайлдфри [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://update.com.ua/zhizn_tag/ia-vybrala-zhizn-bez-detei-6-istorii-ot-zhenshchin-chaildfri_n3574
6. Чайлдфри: норма или отклонение? ТСН [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://ru.tsn.ua/lady/psychologia/ona/chayldfri-norma-ili-otklonenie-321634.html

Факультет педагогіки та психології

Курочка Н.П., Карпенко Т.В., Поремська А.П.

Науковий керівник: Шульга Т.Ю.

ЧОРНА ТРАНСПЛАНТОЛОГІЯ В ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ (СПРОБА АНАЛІЗУ)

Тема чорної або протизаконної трансплантології в Україні є актуальною в наш час. 17 травня 2018 р. для української медицини – визначна дата. У цей день депутати Верховної Ради проголосували у другому читанні за законопроект № 2386-1а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони здоров'я та трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині», який вступить в силу з 1 січня 2019 року.

Трансплантологія – це розділ медицини, що вивчає трансплантацію органів, і галузь медичної практики, котра здійснює трансплантацію [1]. Особа,

Діаграма 1. Кількість інтернет-видань за групами.

яка має відношення до пересадки органів (лікарі, посередники, працівники моргів) та не дотримуються положень закону, називають «чорними» трансплантологами. Відповідно чорна трансплантація – нелегальний метод

лікування важких захворювань шляхом незаконної пересадки життєздатних органів та тканин.

У своєму дослідженні ми вирішили з'ясувати: в яких контекстах інтернет-видання розглядають питання незаконної трансплантації органів в Україні.

Проаналізувавши інтернет-видання за пошуковим запитом «чорна трансплантологія», ми відібрали 15 з них, які підтверджу або спростовували наявність «чорної трансплантології», брали до уваги наявність посилань на судові справи, коментарів спеціалістів, перевірені факти зі статистичними даними, окремо проаналізували сайти із оголошеннями про послуги у цій сфері.

Інформаційний ресурс «УНІАН» підтверджує те, що чорна трансплантологія дійсно існує в Україні, але за даними цього джерела було проведено дуже замало операцій по пересадці органів «чорного ринку» [2]. На сайті «ОБОЗРЕВАТЕЛЬ» підтверджується те, що «чорний» ринок органів процвітає в Україні та навіть знайшлися такі люди, які зверталися за такими послугами [3].

Сайт «УТРО.UA» згадує про чорну трансплантологію, але натяки на небезпеку для українців відсутні [4].

На сайті «ЕКСПРЕС» чорна трансплантологія згадується тільки в заголовку джерела [5].

На сайті «ОДНА РОДИНА» вказано на те, що «в неспокійний час в Україні – є процвітання «чорного» бізнесу для трансплантологів. Люди вважають, що учасники війни можуть йти на органи чорного ринку» [6].

Сайт «РАКУРС» вказує, що особа, яка робить передчасну операцію з вилучення органів, не підтвердивши смерть мозку донора та немає в наявності його письмової згоди про вилучення органів є відповідальною перед законом і автоматично стає «чорним» трансплантологом [7].

Натомість сайт «0629.COM.UA» цілком і повністю підтверджує факт існування чорної трансплантології в Україні, що процвітає [8].

Сайт «24TV» згадує «чорну трансплантологію» лише в одному із заголовків публікацій [9].

Інтернет видання «НАБЛЮДАТЕЛЬ» описує подробиці та тонкощі чорної трансплантології [10].

Інтернет видання «ВЕСТІ» в певній мірі залякує людей інформацією про продаж органів людей, які не досягли зрілого віку [11] та розповідає про викриття правопорушників, які наживалися на «чорному ринку» органів [13], [14].

Ресурс «BBC» підтверджує наявність чорної трансплантології в Україні [12].

Інтерент джерело «ЗНАЙ.UA» підтверджує, що чорна трансплантологія існує в Україні та наводить приклади звернень до Національного інституту хірургії та трансплантології імені О. О. Шалімова [15].

Інтернет видання «СЬОГОДНІ» підтверджує та наводить приклади оголошень осіб, які зверталися за такими послугами, з соціальних мереж та форумів. Але у той же час, лікарі заперечують існування чорного ринку в країні [16].

Проаналізувавши вищезгадані статті із інтернет-видань, ми об'єднали їх у наступні групи:

– інтернет-видання, що підтверджують наявність чорної трансплананаталогії в Україні (у Діаграмі 1 – скорочено «підтверджують»);

– інтернет-видання, що спростовують наявність чорної трансплананаталогії в Україні («заперечують»);

– наводять приклади випадків «чорної трансплантації» органів; («приклади»);

– описують подробиці та тонкощі «чорної трансплантології» («подробиці»);

– не розкривають суті питання («беззмістовно»);

– розповсюджують міфи («міфи»).

Отримані результати відображені у Діаграмі 1.

Результати є очікуваними для країни, у якій питання трансплантації органів регулювалися законом, яким було по суті передбачено лише донорство

від родичів. Отже на підставі проведеного аналізу публікацій у інтернет-ЗМІ можна зробити висновок про існування «чорної трансплантації» органів в Україні.

Література:

1. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. та ін. Прикладна етика: Навчальний посібник / За науковою редакцією Панченко В. І. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – С. 76.
2. В Україні процвітає «чорна трансплантологія». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unian.ua/health/country/78805-v-ukrajini-protsvitae-chorna-transplantologiya.html
3. Деякі українці шукають можливість продати свої органи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.obozrevatel.com/ukr/health/urology/nirku-prodav-i-zadovolenij-stalo-vidomo-yak-ukraintsi-torguyut-organami.htm
4. В Україні процвітає «чорна» трансплантологія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.utro.ua/ua/zhizn/v_ukraine_protsvetaet_chernaya_transplantologiya_4a07da5fd7aa0
5. Коли в Україні зникне чорна трансплантологія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://expres.online/archive/health/2016/07/17/194066-ukrayini-znykne-chorna-transplantologiya
6. Війна в Україні і чорна трансплантологія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://odnarodyna.org/content/voyna-na-ukraine-i-chernaya-transplantologiya
7. Так ось ти яка чорна трансплантологія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://racurs.ua/ua/2172-tak-os-ty-yaka-chorna-transplantologiya.html
8. «Чорна трансплантологія»: що законно, що незаконно та скільки коштують органи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.0629.com.ua/news/1960917/cernaa-transplantologia-cto-zakonno-cto-nezakonno-i-skolko-stoat-organy

9. Пересадка органів: Чому Українців і досі лякають чорні трансплантологи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://24tv.ua/peresadka_organiv_chomu_ukrayintsiv_dosi_lyakayut_chornimi_transplantologami_n896735

10. Бизнес, уносящий жизни: черная трансплантология. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nabludatel.net/page/biznes-unosyashhij-zhizni-chernaya-transplantologiya

11. Продажа несовершеннолетних. Стало известно, сколько за год передано в суд дел по торговле органами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vesti-ukr.com/strana/297179-prodazha-nesovershennoletnikh-dlja-izjatija-orhanov-stalo-izvestno-skolko-del-za-hod-peredano-v-sud

12. В Україні заарештували чорних трансплантологів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/news-russian-39599682

13. СБУ разоблачила очередную группировку черных трансплантологов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: . https://vesti-ukr.com/strana/74096-sbu-razoblachila-ocherednuju-gruppirovku-chernyh-transplantologov

14. Людина коштує 45 млн. євро – якщо його розібрати на органи. Як в Україні працює чорна трансплантологія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: . https://vesti-ukr.com/strana/296183-chelovek-stoit-45-mln-evro-esli-eho-razobrat-na-orhany-kak-v-ukraine-rabotaet-chernaja-transplantolohija

15. Гаряча пропозиція: Українці продають себе по частинам. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://znaj.ua/society/garyacha-propozyciya-ukrayinci-rozprodayut-sebe-po-chastynah

16. «Чорний ринок» Українці продають власні органи в інтернеті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukr.segodnya.ua/ukraine/chernyy-rynok-ukraincy-prodayut-sobstvennye-organy-v-internete--650102.html

Факультет психології

Чевельча Т.Р.

Науковий керівник: Коннов О. Ф.

ЩАСТЯ ЯК ФЕНОМЕН ЕТИКИ ТА ПОНЯТТЯ У ПОЗИТИВНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Завдання кожної людини – віднайти власне джерело щастя. Але що таке щастя? Стан, емоція, якість, короткочасне відчуття, духовна, чи, можливо, матеріальна субстанція? – це питання яке було, є і буде актуальним для осмислення до тих пір, поки існуватиме людство і не пізнає істинну причину його прояву. Саме тому сучасне суспільство повинно орієнтуватися на створення оптимальних умов, які б сприяли досягненню стану задоволення кожної людини і враховували моральні та психологічні аспекти особистості. Однак, теоретична складність поняття не дає можливості остаточно визначити конкретні складові, які роблять особистість щасливою та позитивно впливають на її життя.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі поняття «щастя» та порівняння його тлумачення у двох науках: етиці та психології (зокрема у галузі позитивізму) –розробка на цій основі моделі досягнення щастя.

Аналіз наукової літератури показав, що поняття «щастя» бере свій початок ще у працях грецьких філософів у вигляді терміну «ευδαιμονία» (з грец. Eu (добро) і daimon (божество); з ісландського happ «удача», «шанс») (Демокріт, Епікур, Арістотель [5, с. 55]), та у творах відомого вченого Г. Сковороди як свідомо обрана праця яка відповідає етичним поривам людини та її здібностям. Також розглядається у творах сучасних науковців-моралістів, мистецтвознавців, психологів: Т.Г. Аболіної, В. А. Малахова, О.М. Лінчука (як моральна категорія етики, що відображає моральну свідомість людини) [4], А.А. Гусейнова, А. Шрейдера (відчуття радості та задоволеності життям),

Р.Г. Апресяна та М. Г. Торфула (стан найвищого внутрішнього вдоволення умовами свого буття), Ш.Стайл, К. Ріфф (показник самореалізації та загального благополуччя), М.Аргайл (єдиний фактор людського досвіду, який обумовлений трьома складовими: задоволеністю життям, позитивними емоціями, відсутністю негативних переживань) тощо.

Щастя вперше розглядається як основна мета принципу античного евдемонізму – життєрозуміння, а пізніше постає як етичний принцип обґрунтування та тлумачення моралі. На думку М. Кузнецова, щастя – центральна категорія етики, що позначає загальну позитивну оцінку людиною власного життя в цілому, що супроводжується емоційним підйомом, відчуттям радості, задоволення, блаженства [1, с. 98-99]. Таким чином, у моральній науці воно тлумачиться як людський стан внутрішнього задоволення, повноти та осмисленості життя.

Відомий російський спеціаліст з етики А.А. Гусейнов [2, с. 115], розглядає щастя як найвищу ціль та цінність життя людини. Вчений виокремлює три основні чинники які здатні зробити нас щасливими: наявність певність моральних і душевних якостей та незалежність дій особистості від зовнішніх умов. У пізнанні даного феномену він приходить до висновку, що щасливе життя –це щось наочне та очевидне: удача, задоволення, пошана, багатство тощо. Т.Г. Аболіна у свою чергу стверджує, що щастя – стан людини, який відповідає найповнішій внутрішній задоволеності умовами свого життя (під кутом зору загальнолюдських цінностей). Сучасні вчені у сфері етики (М.Г. Торфул, В. А. Малахов тощо) вказують на моральну обумовленість поняття щастя: умовами свого буття, повнотою та осмисленістю життя, реалізацією власного людського призначення та відчуттям духовної свободи й краси [6, с. 110].

У близькому але не тотожному контексті розглядають термін «щастя» та його феномен сучасні психологи-позитивісти (М. Селінгман, Е. Дінер, Е. Дейсі, Р. Райан). Варто зазначити, що у теорії позитивної психології глибоко досліджується тема happiness (щастя) та well-being (благополуччя) [3, с. 10].

Вона орієнтується на дослідження та обґрунтування суб'єктивного відчуття щастя (позитивні емоції – насолоду, задоволення, кохання, успіх, оптимізм, впевненість в собі, благополуччя тощо) [7]. Психологи звертають увагу на психологічні детермінанти щастя, і визначають його вагомим фактором, який діє на здоров'я людини та якість її життя. Бен-Шахар Тал розглядає дане поняття як «насолоду, пережиту сукупно з відчуттям сенсу життя»: щастя – це щось душевно та чуттєво усвідомлене. Представниця позитивної психології Шарлотта Стайл описує два типи людського щастя: миттєве (радість, насолода, захоплення, які виникають у процесі задоволення від справи чи діяльності) та відчуття задоволеності (триває довше та приносить більш глибоке відчуття благоденства).

На основі зібраних та проаналізованих матеріалів нами було проведено соціологічне анкетування серед 30 студентів другого та третього курсу, факультету психології НПУ Драгоманова. Попросили студентів дати відповідь на запитання: Що таке щастя? (Рис. 1)

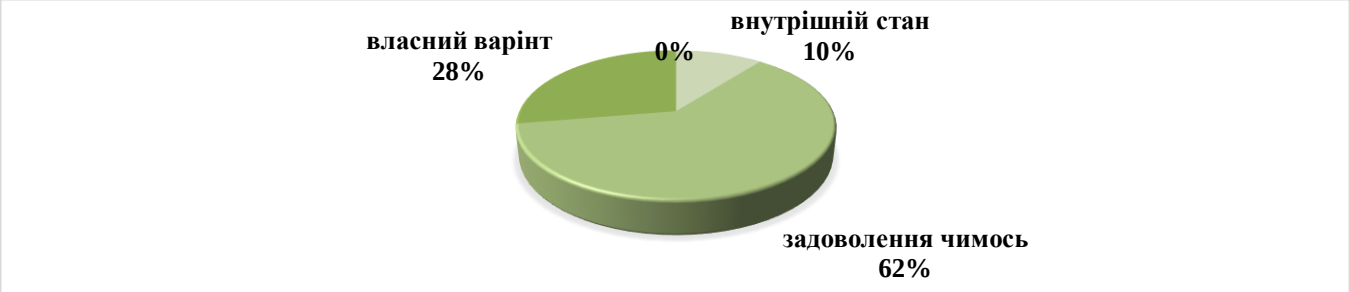

Результати переведено у відсотки – більшість студентів (62%) співвідносять дане поняття із задоволенням, інші дають власне розуміння визначаючи щастя як емоційний підйом людини, моральне піднесення над матеріальним світом (досягнення вищих духовних благ), реалізація власного призначення, сенс життя, чуттєво-емоційна форма ідеалу, як осягнення життєвої істини тощо. Виходячи з отриманих теоретичних та практичних даних складено модель, у якій виділено важливі рівноцінні моральні та психологічні складові, що створюють зовнішні та внутрішні чинники які сприяють

досягненню щастя (Рис. 2).

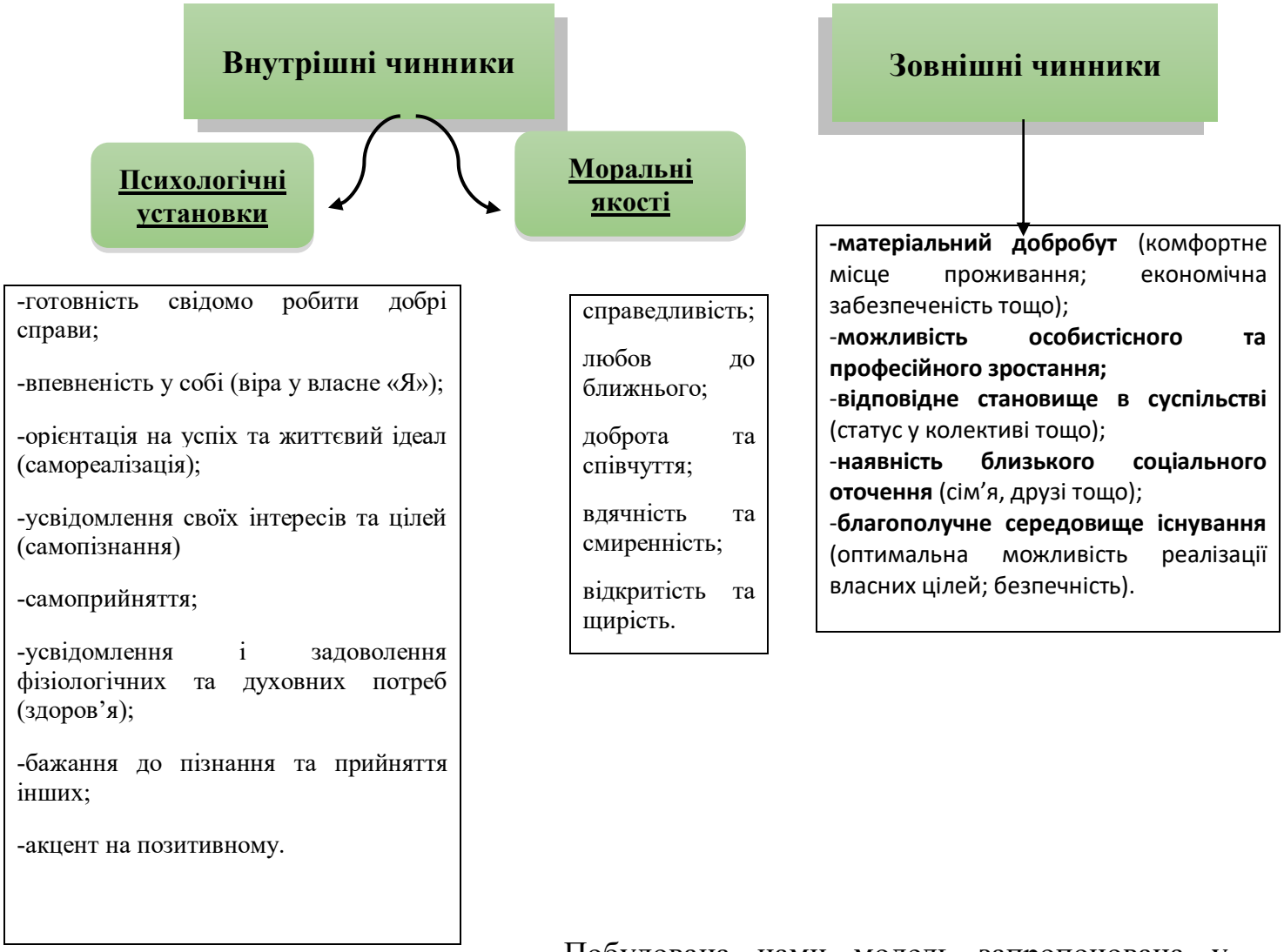

Побудована нами модель запропонована у вигляді схеми-таблиці, що складається з 2 основних чинників, складові яких істотно впливають на створення позитивного фону в житті особистості. У ході аналізу досліджено, що зважаючи на них і приймаючи їхній вплив особистість вільно почуває себе у суспільстві, на рівні фізичного та духовного самопочуття та здатна переживати

різкі підйоми настрою – почуття задоволення. Звісно, це не всі складові, які можуть допомогти людині у досягненні щастя, а лише основні, виведені на основі теоретичного аналізу літератури та проведеного опитування.

Отже, трактування поняття «щастя» в етиці та психології досить близьке, але не тотожне, бо психологія розглядає внутрішні психологічні складові, а

етика духовні пориви та бажання людини. У ході проведеного соціологічного опитування з'ясовано, що розуміння щастя суб'єктивне –кожна людина визначає його відповідно до власних переконань. Відповідно до цього існують певні чинники, які детермінують процес задоволення життям особистістю. Про те, кожна людина виділяє собі більш і менш важливі, які здатні підвищувати її рівень суб'єктивного благополуччя (це може бути результатом зміни ситуації; сприйняття навколишнього світу; зміни критеріїв; домагань та установок; зміни статусу в соціальному положенні; моральних та ціннісних орієнтацій особистості тощо).

Література:

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с. – (Серия «Мастера психологии»).

2. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Этика: Учебник. – М.: Гардарики, 2000. – 472 с.

3. Олександров Ю. М. Саморегуляція як чинник психологічного благополуччя студентської молоді : дис. канд. псих. наук : 19.00.01 – заг. та історія психології/ Олександров Юрій Михайлович – Харків, 2010 – 180 с.

4. Петькун С. М. Етика й естетика. Навчальний посібник для студентів бакалаврської підготовки. КИЇВ – 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dut.edu.ua/uploads/l_850_85531913.pdf

5. Платонов-Поляков Р. С. Бытие к счастью: эвдемония в этике Аристотеля // Этическая мысль. – 2015. – Т. 15. – № 15. – С. 70–90.

6. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с

7. New York: Plenum Press, 1976 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://personal.eur.nl/veenhoven/Pub1990s/91c-full.pdf

СЕКЦІЯ 2. ЕСТЕТИКА

Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця)

Кафедра філософії

Гаврилюк С.В.

Науковий керівник: Білецький В.В.

УКРАЇНСЬКІ МЕНТАЛІТЕТНІ РИСИ ТА ТЕМАТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Непростий період випробувань і викликів, у якому сьогодні знаходиться наша держава характеризується не лише опором зовнішньо- і внутрішньополітичним антиукраїнським силам, але й закономірною активізацією національно-стверджувальних процесів. Це відродження, хоча й

не надто потужно, також спостерігається і у громадянському суспільстві, у економіці, у галузях культури, і, зокрема, у мистецтві.

Багатостраждальний, знищуваний геноцидом, заборонами й штучною дискредитацією мови та автохтонної культури народ повільно, але все ж-таки перетворюється на націю.

Зрозуміло, що ґрунтом для таких, так би мовити, реанімаційних, явищ є не лише економічні і політичні процеси, а й сфера ідеального буття, - вітчизняний менталітет, який є сукупністю напрацьовуваних тисячоліттями традиційних схильностей, установок та підсвідомих символів й пріоритетів.

Метою даної роботи є намагання, певною мірою прогностично, окреслити сфери впливу рис українського автохтонного менталітету на галузі і тематику вітчизняного мистецтва, яке зараз знаходиться у стані пробудження. Це намагання пояснюється припущенням, що саме менталітетний ґрунт впливає на будь-які галузі господарської діяльності і потужно знаходить своє втілення у мистецтві.

Методологія роботи відтак тяжіє до психоаналітичної традиції, репрезентованої К.Г.Юнгом, М.Еліаде, Дж. Кемпбеллом [6 - 8, 12 - 14] та іншими філософами. Зауважимо тут, що плеяда українських відомих істориків, соціологів, етнографів, літераторів та публіцистів минулого й сучасності долучилася до виявлення і виокремлення сутнісних рис українського менталітету, які у філософії психоаналізу дотичні до архетипів.

До таких мислителів належать М.Костомаров, П.Куліш, І.Вагилевич, М.Шашкевич, Я.Головацький, М.Ковалевський, І.Франко, М.Грушевський [1, 4, 5, 9 - 11]. Ці та інші автори практично одностайно підкреслювали орієнтований на демократію (а не автократію) стиль політичного самоврядування, притаманний українцям, практико-утилітарну спрямованість господарювання, яка органічно поєднується з своєрідним героїчним або натуро центричним романтизмом, інтелектуальністю і толерантністю до неагресивних сусідів.

Сучасні дослідники також вказують і на те, що й релігія займає особливе місце в житті українського народу, як його духовна опора. Заломлена через

підсвідомий пантеїзм вона відіграє надзвичайно важливу роль в етнонаціональному розвитку України, будучи духовною субстанцією української ідентичності. Відтак і зумовлена цим споконвічна релігійність українців є не лише рисою їхнього національного характеру та ментальності, але й сутнісним означенням та формою самовизначення української нації загалом.

Поряд з цим, дослідники традиційно зараховують до рис української ментальності їх певну інтровертованість, емоційну відвертість, чутливість, які можуть переважати над волею та інтелектом і радикальний індивідуалізм. Це, з одного боку, сукупно породжує прагнення до незалежності, ідеї рівності, самовираження тощо. З іншого ж боку, традиційна з часів Київської Русі містечковість може ставати на заваді загальнодержавним інтересам.

Таким чином, українська ментальність має різнопланові риси, які сукупно або окремо обумовлюють стиль української політики і царин господарювання. Однак, більш вагомою у контексті теми нашого дослідження є *український стиль філософствування* як унікальна форма чіткого артикулювання вітчизняного менталітету.

Цей стиль, як наголошують дослідники [2, 3], продемонстрований у творах всіх мислителів, які походять з нашого етносу, але особливо виразно він окреслений у творчому доробку «любомудрія» Г.Сковороди. Український стиль зводиться до синкретичного поєднання мотивів антеїзму, пантеїстичності, кордоцентризму, екзистенційної й есхатологічної спрямованості.

Саме це дає нам можливість певної екстраполяції і прогнозування найімовірніших мотивів, тем і символів мистецтва, яке походить з українського національного тла. Вираз цих векторів української духовної традиції через призму сучасних проблем нації, як ми гадаємо, призведе до тематичної одноманітності у скульптурі, живописі, музиці, поезії, кінематографії тощо. Тому припускаємо, що базовими темами на найближчі роки будуть:

- *героїки війни*, національно-визвольного опору. Тут авторами, імовірно, будуть використовуватися архетипізовані, традиційні для українського

культурного тла образи козака, воїна-богатиря, батька. Ці образи будуть поєднуватися з сакралізованою натурою або соціальним тлом,які Герой самовіддано боронить. Це тло, наприклад, буде подане у вигляді степу, поля, хати-оселі, садиби, узагальненого образу дитини, жінки, родини. При цьому образові Героя *протистоятиме* інферналізована Зла сила, подана у образах темряви, злодія, підступного брата, варвара, дикуна, біса, вогню, диму, змія-дракона, хижого птаха тощо;

- *сакралізації смерті Героїв.* Ця тема споріднена з попередньою і певною мірою похідна від неї. Ми гадаємо, що діячі мистецтва, відтак, зображуватимуть тему*загибелі Захисника*, узагальненого під попередньо наведеною архетипікою. Зрозуміло, що тут будуть залучені трагічні, сентиментальні мотиви інтерпретації смерті як *жертви*. Тому, у свою чергу, імовірними є символи мистецтва, пов'язані з як зі смертю, так і з жертвою, наприклад, символ хреста, могили (кургана), воронів, ангелів, живих побратимів (рідні, жінки), які сумують над загиблим, променів світла, які спускаються згори, сходів у небесну височінь, якими прямують душі загиблих героїв;

- *сакралізації перемоги.* Зрозуміло, що у контексті гасла «Contra spem spero!», вираженого вже не Г. Сковородою, а Лесею Українкою, вітчизняні митці будуть змальовувати довгоочікуване завершення визвольної боротьби з агресором. Відтак, імовірно, ними будуть використовуватися образи вінку переможця, вітання, радісної зустрічі воїнів, святкових квітів, сходу Сонця, висхідних променів світла, світанку, весни, радісних дітей і жінок (дружини, матері). Цілком можливими є також образи пильного вартового на чатах, військового, який відпочиває після двобою - сукупно з символом поверженого, знищеного ним ворога тощо;

- *тема внутрішнього ворога* є також цілком імовірною. Вона розкриватиметься через образи змії, ледаря, підлотника, брехуна, звабника (звабниці), болота, трясовини, пут, які долає або розриває Герой,

Крім наведених імовірних мотивів, відтворюваних у майбутньому у живописі, кінематографі і, можливо, у скульптурі й драматургії, правдоподібним видається припущення про широке відродження в Україні народних мистецтв, наприклад, писанкарства, гончарства, ковальства, витинанок, народної автентичної музики й виготовлення відповідних автентичних інструментів, вишивки та промислів, з ними пов'язаними. Зрозуміло, що в них також повсюди будуть втілені архетипні знаки Матері, Берегині, Роду, Породіллі, пантеїстичної натури, то так характерно для українського менталітету.

Висновком цього стислого нарису є очевидна можливість практичного застосування філософської методології для прогнозування соціальних, у даному випадку, мистецьких проявів і процесів. Залишається спостерігати як теорія буде втілюватися у практиці і працювати над точністю подальших прогнозів.

Література:

1. Бібліографічне посилання: Усенко І.Б. КОВАЛЕВСЬКИЙ Максим Максимович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2007. - 528 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kovalevsky_M

2. Білецький В. Есхатологічний вектор у філософії Г. С. Сковороди / В. Білецький // Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка. - Донецьк : Український культурологічний центр, Схід. вид. дім, 2008. - Т. 24. - С. 19-27.

Білецький В. Соціально-філософські аспекти у творах Григорія Сковороди // Схід. – 2011.– № 3(110). – С.132 -134.

3. Гирич Ігор. Михайло Грушевський: конструктор української модерної нації. – К.: Смолоскип, 2016. – 840 с

4. Куліш Пантелеймон: Матеріали і дослідж. / ред.: М. Г. Жулинський; НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. Львів. від-ня. - Л.; Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2000. - 413 с.

5. Кэмпбелл Дж. Тысячеликий герой / Джозеф Кэмпбелл. – Москва: Ваклер, Рефл-бук, АСТ, 1997. – 384.
6. Элиаде М. Избранные сочинения. Миф о вечном возвращении – Москва: Ладомир. 2000. – 414 с.
7. Элиаде М. Аспекты мифа. – Москва: Академический проект. 2010. – 256 с.
Сава Чалий (Микола Костомаров). Книга буття українського народу. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.- 74 с.
8. Франко І. Мислі о еволюції в історії людськості // Зібр.творів: у 50-ти т. (Іван Франко), Редкол. Є.П.Кирилюка (голова) та ін., АН УРСР, ін-т ім. Т.Шевченка. - К.: Наукова думка, 1986. - Т.45. - С.76-140.
9. Чижевський Д.І. Символіка Сковороди. Праці Укр. істор.-філол. товариства в Празі, 1931, том. ІІ.
10. Юнг К.Г. Человек и его символы. - Санкт-Петербург: Б.С.К., 1996. - с.451
Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов. Пер. с англ. - К.: Государственная библиотека Украины для юношества, 1996.-384 с.
11. Юнг К. Г. Психологические типы /Пер. с нем. Софии Лорне / Под общей ред. Зеленского В. – Санкт Петербург: Ювента; - Москва: Прогресс-Универс, 1995. - 718 с.

Юридичний факультет

Москалюк Ю.П.
Науковий керівник: Попов В.Ю.

ЕСТЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ В КОНЦЕПЦІЇ І. КАНТА

Особливим видом людської діяльності є мистецтво, мета якого не пізнання і перетворення світу, не викладення системи етичних норм або релігійних тверджень, а така художня творчість, що забезпечує створення уявного світу, його художньої картини. Мистецтво – естетичне освоєння світу в процесі художньої творчості, що відображає дійсність у конкретно-чуттєвих

образах відповідно до певних естетичних ідеалів; одна з форм суспільної свідомості. Поняття «мистецтво» у широкому розумінні означає те, що створено людиною, і в цьому протистоїть природі. Мистецтво – це явище, створене за законами краси для відображення об'єктивної реальності і вираження естетичної свідомості людини. Воно виникло для того, щоб формувати, виховувати, спрямовувати естетичне світосприйняття людей. Насолода, яку отримує людина у спілкуванні з прекрасним мистецтвом, поєднує його особливості: тут і радість пізнання, і задоволення від творчості, і захоплення майстерністю, і відчуття багатства людського духу [2,с.160].

Останнім часом у вітчизняному мистецтвознавчому, філософському і культурологічному дискурсах актуалізувалося питання світоглядних основ художньої творчості. Одним з теоретиків, чиї ідеї у свій час потужно вплинули на європейську художню культуру і мистецтво, у тому числі на становлення романтизму, був І. Кант [4,с.47].

На думку вчених, І. Кант увійшов в історію людства як видатний мислитель та науковець, напрацювання та ідеї якого є вагомими та актуальними і в наш час. І. Канту присвячена численна література, переважно історико-філософського спрямування: В. Ф. Асмус, А.В. Гулига, І.С. Нарський, Т.І. Ойзерман. У цих дослідженнях, які стали вже класичними, філософія І. Канта була розглянута і проаналізована настільки всебічно, що, здавалося б, не можна додати майже нічого, що залишилося б поза увагою їх авторів. Так, В. Асмус детально охарактеризував аналітику прекрасного і вчення про мистецтво в філософії І. Канта; теорію мистецтва І. Канта прискіпливо проаналізував І.С. Нарський; дещо менше зосередився на естетичній складовій кантівської філософії Т.І. Ойзерман. Втім, усі вони аналізували вчення І. Канта про прекрасне, не виходячи, так би мовити, за межі власне філософського дискурсу. Лише А. Гулига, відмітивши, що «Кант прийшов до естетики, відштовхуючись не від проблем мистецтва, а від потреб філософії», розширив контекст аналізу естетичної складової його філософського спадку, залучивши для цього характеристику мистецького життя Кенігсбергу як можливого чинника впливу

на деякі риси кантівської естетики. З останніх праць варто назвати дисертаційне дослідження Ю.О. Загороднєвої, в якому автор аналізувала класифікацію мистецтв І. Канта [4,с.47].

Утім, незважаючи на наявність досліджень, такий аспект, як вплив мистецьких практик XVIII ст. на концептуальні положення кантівської естетики, залишається в цілому малодослідженим, зокрема проблемам судження смаку і типології почуттів [4,с.47].

Метою наукового дослідження є спроба визначити поняття та сутність естетичного судження смаку і типології почуттів, окреслити коло мистецьких практик, у першу чергу естетичну концепцію під впливом, якої сформувалася естетика І. Канта у частині вчення про прекрасне і про роль генія у мистецтві.

Постійним об'єктом дослідження філософів є поняття прекрасного. Це категорія естетики, в якій узагальнюється чуттєво-емоційне ставлення до предметів і явищ природи, суспільства і культури як найвищих естетичних цінностей. Втілене у привабливих образах мистецтва прекрасне має особливо владну силу впливу на серця і розум людей. Прекрасне і краса: прекрасне - вища ступінь краси, це більш широке поняття, що охоплює і внутрішній зміст предмета. Основою прекрасного слугують такі якості предметів та явищ, як чуттєва гармонія, доцільність і довершеність. Для мистецтва є важливим філософський підхід до його сутності і різноманітності [2,с.161].

Іммануїл Кант (1724-1804) німецький філософ і вчений, засновник німецького класичного ідеалізму, протиставив красу корисності. А довершеність художньої форми - ідейному змісту. Він пояснював прекрасне як «незацікавлену» насолоду, що не залежить від існування предмета, зображеного у творах мистецтва, і зумовленого тільки формою. Найвищим видом мистецтва філософ оголосив поезію, тому що вона наближається до зображення ідеалу, яким є людина. Звідси походять теоретичні витоки принципу «мистецтво для мистецтва» або «чисте мистецтво», що був розвинений у XIX-XX ст., який відокремлює мистецтво від суспільного життя [2,с.161].

Естетичні погляди Канта викладено у «Критиці здатності судження» (1790), яка замикає його філософську систему. Естетика Канта займає проміжне місце між ученнями про природу і свободу. У центрі естетичного стоять почуття задоволення і незадоволення, які виражають ціннісну емоцію щодо предмета мистецтва. На цьому засновується естетична здатність судження (художня інтуїція), яка створює предмети мистецтва як проміжної лаки між природою і свободою [7,с.94-95]. Естетичні судження базуються на апріорних почуттях задоволення і незадоволення. Первісним концептом критичної філософії Канта є концепт «a priori» - те, що передує досвіду, виступаючи всезагальною загальнозначущою основою знання [7,с.91]. Естетичні судження – це судження смаку виключно на основі задоволення чи незадоволення. Предмет такого задоволення і зветься прекрасним [1,с.209].

Слід звернути увагу на значення терміну «судження» оскільки у філософії Канта він присутній у різних контекстах. У логічному значенні «судження» – форма думки у вигляді вислову, у якому дещо стверджується або заперечується стосовно предмету думки. У іншому «судження» – одна з пізнавальних здібностей, яка полягає в умінні користуватися правилами при підведенні окремого під загальне. У третьому «судження» – розумовий акт, що виражає ставлення суб’єкта до чого-небудь, його оцінку, що і мається на увазі у роботі Канта «Критика здатності судження» [1,с.209].

У розділі «Критика здатності судження», який називається «Аналітика естетичної здатності судження», що стосується питань про джерела та межі апріорного пізнання, можливого через почуття, розум та розсудок людини. Мислитель виділяє три основні властивості душі, що забезпечують розуміння нею світу: пізнавальну здатність, почуття задоволення чи незадоволення і здатність бажання [3,с.312].

Актуалізуючи сферу суб’єктивного, яка не підлягає розумовому логічному пізнанню, Кант наголошує і на важливості почуттів, пов’язаних із моментами задоволення або незадоволення. Тоді таке судження, що не ґрунтується ні на жодному понятті про предмет і не створює жодного поняття

про нього, а спирається лише на задоволення чи незадоволення, має назву естетичного судження, а здатність судити через задоволення має назву смаку. Отож, смак ґрунтується виключно на суб'єктивних рефлексіях. Таким чином, у «Критиці здатності судження» Кант виокремлює сферу смаку як здатність судження естетичного[3,с.313]. Дослідник виділяє чотири аспекти судження смаку: якість, кількість, цілі та модальність, а саме судження смаку являється «здатністю судити про прекрасне» [6,с.133]. Критику естетичної здатності судження Кант розглядає за двома напрямками: з одного боку, як судження смаку співвідноситься з прекрасним, а з другого - як воно співвідноситься з піднесеним. На відміну від прекрасного, піднесене є неспівмірним із нашою здатністю відображення, воно стосується сфери творчої уяви, принципи дії якої є закритими для розуму і такими, які ніби насильно нав'язуються природою. І тоді самостійна краса природи підносить наше пізнання її об'єктів до сфери мистецтва, що творить принципово іншу природу - природу естетичної ідеї. Цю тезу слід розуміти як основоположну у кантівській дефініції ієрархії смаків [3,с.315].

«Аналітика піднесеного» прекрасне розглядає як абсолютно велике і як могутнє. Кант протиставляє мистецтво природі, науці та ремеслу і виділяє прекрасне, або витончене мистецтво, «яке одночасно представляється нам природою». Творцем прекрасного мистецтва є геній - талант, який дає мистецтву правила. При чому, в телеологічній концепції Канта правила дає мистецтву сама природа, оскільки вона створює творця[6,с.134]. До Канта предметом естетики вважались тільки витвори мистецтва, природа не бралася до уваги. Кант же до мистецтва і природи поставився однаково: явища природи теж можуть бути предметами людської оцінки з естетичної точки зору [1, с.209]. «Природа є прекрасною, якщо вона в той же час схожа з мистецтвом, а мистецтво може бути названо прекрасним тільки у тому випадку, якщо ми усвідомлюємо, що воно є мистецтвом і тим не менше здається нам природою» [6, с.134].

Отже, І. Кант зробив величезний внесок у зародження і розвитку

естетики, як самостійної науки. Виділив основні види мистецтв, приділив увагу судженням прекрасного і піднесеного, головна його зосередженість була на суб'єктивних умовах сприймання краси. Естетична здатність до судження відноситься не до самого предмету, а до нашого сприйняття, тобто носить суб'єктивний характер. Мислитель зазначав, що дотримання смаків протягом довгого періоду, сформованих технічно на тлі клопіткої праці у певному виді мистецтва, здатне знищити оригінальність людини. Його філософія повсюди зустрічала критику, проте «естетичні ідеї» І. Канта, дають поштовх задуматися та озирнутися навколо себе задля усвідомлення прекрасного.

Література:

1. Кривуля О. М. Філософія: Навчальний посібник. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 592 с.

2. Макушин Ю. А. Філософські теорії про мистецтво і світогляд митців / Ю. А. Макушин // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Педагогіка. - 2010. - Т.123, Вип.110. - С.160-168. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2010_123_110_30.

3. Мейзерська Т. Смак як естетична здатність судження: версія Канта / Т. Мейзерська // Сучасні літературознавчі студії. - 2012. - Вип. 9. - С. 311-318. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sls_2012_9_35.

4. Парфьонова О. І. Естетика І. Канта в контексті мистецьких практик XVIII століття / О. І. Парфьонова // Культура і сучасність. - 2016. - № 1. - С. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kis_2016_1_11.

5. Піддячий В. Естетичні погляди І. Канта: судження смаку, типологія почуттів людини / В. Піддячий // Молодь і ринок. - 2012. - № 4. - С. 154-158. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_4_38.

6. Полянська В. Ю. Підходи до аналізу політичних функцій естетичного судження: естетика І. Канта та естетико-політична концепція Ч. Арендт / В. Ю. Полянська // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2013. - Т. 21, вип. 23(1). - С. 132-137. - Режим

доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2013_21_23(1)__26.

7. Попов В.Ю. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів /В.Ю. Попов. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 220 с.

Київський національний університет культури і мистецтв

Факультет мистецтв

Горянська О.В.
Науковий керівник: Папета С.П.

СУЧАСНА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІКИ У СТВОРЕННІ ІНТЕР'ЄРІВ ГОТЕЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ

На сьогоднішній день актуальними є питання збереження національної традиції в архітектурі, дизайні та проектуванні середовища життєдіяльності з урахуванням української самобутності.

З часів отримання Україною незалежності, спостерігається процес відродження, що характеризується підвищенням зацікавленості українців власною історією, культурою, побутом та традиціями.

Після подій Революції Гідності політика України стала більш спрямованою на Євроінтеграцію, це також пояснює інтерес, який виник останнім часом у громадян інших держав до України. Туристам-іноземцям цікава наша культура, традиції, мова, звичаї, побут. Вказані факти сприяють розширенню мережі готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Особливу зацікавленість у туристів викликають заклади громадського харчування з яскраво вираженим національним колоритом та українськими традиціями. Звідси така посилена увага до декорування інтер'єрів готелів та ресторанів у традиціях українського народного мистецтва. Але, при цьому, слід відзначити, що використання здобутків традиційного українського мистецтва розраховано не лише на туристичну галузь та рекламу української культури, а й на її популяризацію та подальший культурний розвиток серед українців.

Використання етнічної стилістики в інтер'єрі - це створення дизайну за допомогою національного колориту, традицій та звичаїв. Це досить складний, з

точки зору реалізації, процес. Він вимагає уважного підходу, оскільки звичайного використання певного кольору чи форми тут недостатньо. Для повноцінно оформленого дизайну простору необхідне впровадження в інтер'єр типових для тієї чи іншої культури елементів.

Етнічний стиль в інтер'єрі є поняттям синтетичним. Він включає в себе різні стилістики, які об'єднані спільним критерієм та відповідають традиціям та культурі народу. Характерними рисами створення інтер’єру з використанням етнічної стилістики є:

1. Використання природних натуральних матеріалів (зокрема, в меблях, аксесуарах і предметах декору використовують камінь, деревину та інші природні матеріали).
2. Традиційні кольори відображають характерні особливості певного етносу, але всі вони, зазвичай, яскраві, соковиті, насичені, відповідні природним кольорам.
3. Характерні предмети побуту та елементи декору тієї чи іншої країни - основні складові етнічної стилістики.
4. Обов'язково присутні в інтер'єрі типові візерунки (орнаменти), образотворчий ряд певної країни.

Дуже вдало етностиль виглядає в тематичних ресторанах, кафе і барах. Певний дизайн інтер'єру допомагає відвідувачам ознайомитися з культурою країни, кухню якої вони обрали.

Для того, щоб проаналізувати процес створення дизайну інтер’єру готельно-ресторанних комплексів України, потрібно чітко визначити головні принципи проектування, якими керуються художники та дизайнери під час створення інтер’єрів. Працюючи над проектом, художник, передусім, керується стандартними художніми прийомами [1; с.190].

Слід відзначити, що під час проектування інтер’єрів готельно-ресторанних комплексів необхідно враховувати етнічні мотиви певного регіону України (Півдня України, Середньої Наддніпрянщини, Закарпаття, Гуцульщини, Буковини і т.ін.). Особливості побудови дизайну інтер’єру готелів

та ресторанів різних регіонів України ґрунтуються на відмінностях народної архітектури та специфіці елементів оздоблення житла та меблів.

Важливими джерелами нашого дослідження стали матеріали обстежень інтер'єрів готельних комплексів різних регіонів України, що містять етнічні мотиви Наддніпрянщини та Гуцульщини.

Так, нами проведено детальний аналіз «Гостерії Підопригора», яка розташована в передмісті міста Дніпро в селищі Обухівка, та Садиби «Грибова Хата», що знаходиться в с. Поляниця Івано-Франківської області.

Слід відзначити, що «гостерія» - це новий формат готелю, коли саме господарі запрошують і пригощають відвідувачів, де можна відпочити та відчути сучасну атмосферу українського традиційного життя. Комплекс садиби «Гостерія Підопригора» складається з кількох будівель та споруд: хата-гостерія, сторожа, комора, альтанка, басейн, оберіг, погріб-курган, криниця, дитячий майданчик, баня з купіллю, будинок з погребом для вина. Ліворуч розташована справжня криниця, що існувала задовго до побудови хати і була оздоблена дерев'яним зрубом та дашком. Зі східної сторони до хати прилягає погріб-курган та споруда з мангалом.

Сама хата побудована з червоної цегли. Вальмовий дах критий справжнім очеретом, а ганок – гонтом. Єднання зовнішнього вигляду хати з внутрішнім декором – одна з важливих особливостей проекту. Основний елемент оздоблення – тиньк на кшталт мазанки у традиційно білому кольорі. На знак давніх традицій українського житла біля в'їзної брами встановлено довгу жердину з колесом для гнізда лелеки. Усі вікна в будівлі зорієнтовані на внутрішній двір. На першому поверсі організована світлиця з українською піччю та каміном. Саме тут розташовано головну залу ресторану.

Праворуч від входу організовано бар і зону кухні, що за сучасними тенденціями відокремлена напівпрозорими дверцятами, над якими розташовано вислів Тараса Шевченка «Чужому навчайтесь і свого не цурайтесь». На другому поверсі розташовані номери. Головний композиційний елемент хати – піч, яка поєднала в собі не лише суто українські, а й модернові елементи. Піч

має припічок-лежанку, що використовується як демонстраційний стенд продуктів. Стіна між піччю та каміном прикрашена справжнім петриківським розписом, що є характерним для Півдня України.

Слід відмітити, що інтер’єр гостерії не перевантажений засобами стилізації української етніки, так в ньому майже відсутні рушники, розписи, різьба, і тому це надає інтер’єру сучасності, є вдалим поєднанням народного житла з модерновою архітектурою. Відображення національно-архітектурних рис та традиційного оздоблення дозволяє по-новому усвідомити український архетип житла.

Садиба «Грибова хата» - це п'ятиповерховий готель з апартаментами, побудований у вигляді химерного Білого Гриба. Незвичний екстер'єр поєднано з унікальним автентичним інтер'єром. Садиба складається з ресторації, шести апартаментів, видовбаної вручну печери в карпатських скелях, де знаходиться еко-лазня та етно-диско бар.

Над входом до готелю висить дерев’яна балка у вигляді невідомої істоти з різним кухонним приладдям, часником, цибулею та перцем.

На першому поверсі розміщено ресторан, який містить багато таємничих речей, які не кожен може зрозуміти: символічна жаба на старому млині, печі у вигляді казкових драконів, колекції борщівської вишиванки, старовинних ключів, прасок та кухонного приладдя, горщики з квітами, які ростуть «вверх головою» та величезний годинник з вилок і ложок. Серед меблів, використаних в обідньому залі ресторану, – дерев’яні столи та лави, які декоровані профілюванням, накриті гуцульськими ліжниками. На стінах велика кількість ікон та картин із зображенням сільських пейзажів, побутових сцен, які прикрашені рушниками, а також дзеркал.

Загалом, інтер’єр основного залу ресторану перенасичений різноманітними декоративними елементами, відсутня єдність композиційних засобів та стильових компонентів.

В основі декору інтер’єру використані автентичні елементи декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема, гуцульська мальована кераміка, дерев’яний

посуд, скатертини, ряднини для лав та підлоги. В інтер'єрі номерів стіни білі. Меблі для сидіння, столи, шафи – дерев'яні, масивні що відповідає зразкам меблів кінця XIX ст. Приміщення насичене предметами домашнього вжитку, рушниками та гобеленами на етнічну тематику.

На стіні біля сходів, що ведуть на другий поверх, розміщено зображення великого білого гриба у поєднанні з рослинними мотивами.

На основі проведеного аналізу двох сучасних готельно-ресторанних комплексів «Гостерії Підопригора» та Садиби «Грибова Хата», в яких використані етнічні мотиви, сформовано наступні висновки:

- композиційним акцентом інтер'єрів обідніх залів ресторанів є піч;
- стеля обідніх залів таких ресторанів має дерев'яні балки – як імітацію стелі у зрубі;
- меблі для сидіння (стільці, крісла, лави), столи виготовлені з дерева, вони простих форм, масивні або мають сучасні чи класичні стильові риси;
- серед декоративних елементів, що використані у готелях з етнічними мотивами найчастіше зустрічаємо автентичні предмети ужиткового характеру, знаряддя праці: вози, колеса, веретена тощо; декоративну кераміку: тарелі, миски, глечики; декоративні тканини: рушники, верети, килими, елементи народного строю [2; с.79].
- колірна гама інтер'єрів зазвичай дуже широка, не точно відповідає етнічним мотивам єдиного етнографічного регіону.

Слід відзначити, що з метою самоідентифікації українського народу серед інших європейських народів, для українців дуже важливим є питання збереження власної самобутності, підкреслення значущості традицій в культурі, архітектурі, дизайні, побуті та кухні.

Використання української етніки у створенні інтер'єрів готелів та ресторанів є своєрідним засобом збереження національних історичних цінностей та передачі їхнього змісту молодшому поколінню.

Література:

1. Иванова Л. А. Дизайн интерьера отельно-ресторанных объектов /

Л. А. Иванова, О. В. Дышкантюк. – Херсон : Олди-плюс, 2014. – 226 с.

2. Громнюк А.І. Етнічні мотиви в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата архітектури: спец. 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури»/А.І. Громнюк – Львів, 2016. – 274 с.

Факультет дизайну та реклами

Давидова К.О.
Науковий керівник: Крижанівський О.А.

ВІТАЛЬНІ ЛИСТІВКИ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ: СИМВОЛИ ТА ОБРАЗИ

Речі масового виробництва початку XX ст. є цінними свідками тогочасної популярної культури. Важливість їх дослідження полягає в тому, що вони одночасно формують та характеризують смаки пересічних споживачів епохи модерну. В означений період тиражованою продукцією, що долучилася до укорінення поведінкових манер , стали поштові листівки. Ілюстровані відкриті листи – багатогранне соціокультурне явище кінця XIX – початку XX ст., яке виникло на межі поштової та видавничої справи, сфери мистецтва. На особливу увагу заслуговують вітальні поштові листівки цього періоду, адже дослідження цієї групи листівок дає можливість зробити найбільш повні висновки про національні звичаї та символи святкової сторони буття [2].

Українські привітальні листівки є багатим джерелом вивчення національної культури та мистецтва. Різноманіття сюжетів дозволяє розглянути та дослідити розвиток створення візуального образу в мистецтві. Пам'ятаючи про те, що важливим був не лише текст, а й ілюстрація, де зображувався змістовний сюжет з інформаційним та емоційним навантаженням. Українські привітальні листівки стали багатогранним феноменом в історії українського графічного та образотворчого мистецтва.

Вивчаючи написи на листівках кінця XIX – початку XX ст. можна сказати, що вони надруковані у Німеччині, але також мають австрійське,

шведське походження, французьке походження. Велика кількість друкувалася також в Російській імперії.

Найчастіше зустрічаються Великодні та Різдвяні листівки. Великодні листівки були товаром сезонним і надзвичайно популярним. Їх друкували не лише видавництва і типографії, що випускали книги і журнали, але й компанії, основною продукцією яких були пакувальний папір, бланки, папір для письма, паперові іграшки тощо.

«Листковий бум» сприяв тому, що покупець початку XX ст. мав змогу обрати товар на будь-який смак і гаманець. Численні видавництва випускали поштові картки з різними малюнками: «універсальними» зображеннями янголів, церков, сценок із тваринами. На такі картинки можна було нанести будь-які написи: «С празником Пасхи», «З Днем ангела», «Поздравляю» тощо. На досліджуваних відкритих листах зустрічаємо два варіанти привітання: «Христосъ Воскресъ!» та «Съ праздникомъ Св. Пасхи». Аналіз вітальних слів дозволяє підтвердити думку про те, що їх викарбували окремо, у більш пізній час, ніж були випущені самі листівки [5].

Зображення на листівках вміщують величезну кількість інформації, яка є невербальним текстом, інтерпретацією традицій культури конкретної епохи візуальними засобами. Малюнки на великодніх листівках мають свої особливості. Художники використовували характерні для свята символи: яйце – найдавніший символ Великодня, образ початку життя, відродження, безсмертя; кулич – «подоба церковного артоса», паску – нагадування віруючим про Гроб Господній.

Натомість, головний великодній символ – великоднє яйце, зустрічається ледь не на кожній поштівці. Цей образ використовували як східно- так і західноєвропейські художники. Великодні яйця зображали у «традиційних» композиціях – на святковому столі, у прикрашених квітами кошиках. Водночас цей упізнавальний символ художники вміщували як деталь пейзажу, його могли «олюднити», «перетворити» у візок, дощ, повітряний шар, цікаві прикраси для вітрин магазинів. Таким чином, ілюстратори підкреслювали

символічність зображення – зародження нового життя.

Популярним великоднім сюжетом були листи із зображенням дітей. Їх чистота та невинність нагадували про жертву Христа, який спокутував гріхи людства. На російських листівках і листівках для російського ринку часто зображували процес христосування – великоднього поцілунку.

Популярністю серед ілюстраторів поштівок користувалися тварини, особливо птахи: голуб – символ святого Духа, пасхальний кролик із добрими вістями, курча, подібно яйцю, символ нового життя, півник – провісник світла, ягня – уособлення невинних страждань і жертовності. Всі перелічені символи зустрічаються у різноманітних композиціях та варіаціях.

Західноєвропейські видавці, орієнтувалися на смаки публіки, часто надавали листівкам сентиментального змісту. У великодніх сюжетах цю функцію виконували весняні квіти, які теж овіяні символікою світлого свята. Доповненнями основних зображень слугують гілочки верби та яблуні, підсніжники, незабутки, конюшина (символ удачі). Квіти, як символ пробудження від зимового сну (смерті) і зародження нового життя, підтримували тематику поштівок та додавали їм особливого святкового шарму.

Увесь символічний ряд дозволяє зробити висновок про те, що Великдень сприймався переважно як сімейне свято, головні мотиви якого – щастя і відродження нового життя.

Для створення ілюстрацій різдвяних і новорічних поштових листівок художники послуговувалися визначеним набором символів, які хоч і поєднувалися в різних композиціях, все ж таки мали чітку інтерпретацію.

Здавна важливою і незмінною традицією на Різдво було колядування. Гурти колядників мандрували від будинку до будинку. Починаючи зі святого Вечора або з першого дня Різдва. Вони славили піснями (колядками) господарів та бажали добробуту і здоров’я їхнім родинам. Саме такий обряд можна було зустріти на багатьох шведських поштових листівках [4].

Серед тогочасного населення популярністю користувалися й поштівки з побутовими сценками на новорічну та різдвяну тематику – зображення

святкових столів із різними стравами, дітей, які розгортають подарунки , веселих компаній та парочок, які танцюють, обіймаються, радіють. Новий рік і Різдво не можна уявити без подарунків, тому листівки дають можливість дізнатися, які сюрпризи розміщувалися під ялинкою.

Однією з головних символів святкування Нового року та Різдва з XIX ст. була і залишається ялинка. Зелена красуня введена до різних композицій: прикрашена ялинка, під якою розкладені подарунки, також в ілюстраціях художників використовувалася гілочка, розміщена біля основного сюжету колючу гілку тримають головні герої. Дерево отримує статус новорічного атрибуту після того, як його зрубали, принесли додому і прикрасили. Найулюбленішими ялинковими іграшками упродовж тривалого часу були їстівні вироби, а також яблука, горіхи, мандарини і свічки. Згодом з'явилися скляні іграшки. Можна побачити також намальовану ялинова гілочку з палаючою свічкою. Новорічні свічки – атрибут Нового року, вони уособлювали світло у темряві життя, полум'я свічки – знак тепла і любові [1].

Ключовий символ зимових свят – Дід Мороз. Його образ складався протягом багатьох століть, трансформуючись і видозмінюючись до сучасного стану. Неодмінною ознакою Діда Мороза є велика біла борода, яка здавна символізувала мудрість та чаклунство. Крім Діда Мороза на вітальних листівках можна зустріти зображення інших персонажів зимових свят – янголів та хлопчика «Новий рік». Янголи – типові дійові особи різдвяних листівок, причому на західноєвропейських зразках вони зустрічаються удвічі частіше, ніж на російських. Янголів зображували переважно у вигляді дітей [3].

Новий рік та Різдво відзначають у розпал зими, тому сніг, сніжинки і бурульки стали незмінними супутниками свят і знайшли своє місце серед ілюстрацій поштових карток. Вони символізують холод, крихкість і недовговічність, водночас є результатом танення снігу від променя сонця, а тому означає початок пробудження природи. На окрему увагу заслуговують ілюстрації поштівок, які виконані як зимові пейзажі. Ландшафти та види природи символізують настрій, виражений візуальними образами [6].

Художники зображали на різдвяних поштівках намальовані храми та дзвіниці. Зображення церкви на привітальних листівках співвідноситься з чистотою першопочаткового світу, з присутністю Бога, з самим фактом релігійного свята.

Одним з найпоширеніших елементів оформлення новорічних листівок є годинники, календарі та цифри року. Для західноєвропейської продукції характерне використання зображень грошей для декору відкритих листів. Символіка досить прозора: багатство, щастя та удача в матеріальній сфері.

Серед досліджуваних листівок зустрічаються зображення троянд, незабудок і фіалок. Незабудки у багатьох народів – символ розлуки, постійності, вірності та справжнього кохання. Фіалка втілює невинність, скромність, красу, вічну вірність[3].

Іще один символ, який зустрічається на західноєвропейських листівках – конюшина. Зазвичай листок конюшини трійчастий, тому його називають «трилисником». Символізує єдність, гармонію, рівновагу, потрійний союз тіла, душі та духу. Однак, частіше на поштівках зустрічається зображення «удачливої», рідкісної в природі конюшини з чотирма. Також листівки ілюстрували зображенням різноманітних тварин.

Традиції та звичаї з часом трансформувалися, «окультурилися» і втратили своє глибинне первісне значення, а свята почали сприймати як цікаві розваги. Тому на західноєвропейських листівках можна було побачити жанрові сценки, де люди просто йдуть вулицями з подарунками, ялинкою та спілкуються. Загалом, людина вміщена в головний сюжет листів – центр уваги глядача, основа сюжетів. Дії персонажів вітальних карток тісно пов’язані зі святом. Для Нового року характерні гуляння, ігри, карнавали та застілля, а для Різдва – сюжети з Євангелія, сценки з янголами, святочні ворожіння, колядування тощо.

Література:

1. Бутыльская Л.В. Социокультурные аспекты изучения русской новогодней открытки / Л.В. Бутыльская // Гуманитарный вектор. Серия: Филология, востоковедение. – 2013. - № 4 (36).

2. Звичаї нашого народу : етногр. нарис : [у 2 т.] / Олекса Воропай. - Мюнхен : Укр. вид-во, 1958.

3. Иванов, Евгений Васильевич. Новый год и Рождество в открытках. СПб Искусство- Спб, 2000, - 334с.: ил.

4. Коровина Е.А. Легенды, символы и традиции Рождества и Нового года. Правда, вымысел, приключения, любовь и магия. – М.: Центрополиграф, 2015.

5. Ларина А.Н. Иллюстративная открытка: вопросы атрибуции // Весник РГГУ. – 2012. – № 6.

6. Холл Дж. Словарь сюжетов и символов в искусстве Пер. с английского А. Е. Майкалара. — М.: КРОНПРЕСС, 1996. - 656 с.

Факультет мистецтв

Кондратюк Д.С.

Науковий керівник: Папета С.П.

РОЗВИТОК СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВИДАНЬ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Знамениті видання, які знали всі, мали назву - «Радянська музика» (з 1992 «Музична академія») і «Музичне життя». Журнали довгожителі продовжують своє життя і сьогодні. Виникають нові видання у їх числі журнали, що зачіпають різні сторони сучасного музичного життя. Такі як: «ONNi», «COMMA», «Pitchfork», «Wire», «Hitster.fm», «ICON» та інші. Кожне з видань знаходить свою аудиторію. Вона незмірно збільшується завдяки тому, що більшість з них крім друкованої версії має відкриту для всіх електронну. До видань сьогодні прирівняні і деякі Інтернет-портали про музику. Закономірно, що рецензії з цих мережевих видань згадуються сьогодні нарівні з рецензіями з друкованих ЗМІ. [1]

Видання - це документ, який проходить редакцію в видавництві перед друком, тисненням або іншим способом. Містить в собі інформацію призначену для масового поширення. Згідно з ДСТУ 3017-95 видання – це документ, який:

- Пройшов редакційне опрацювання;
- Надрукований, витиснений чи будь-який інший спосіб;
- Містить інформацію для поширення;
- Відповідає вимогам державних стандартів видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Носії інформації та матеріалів: паперові та електронні, які мають різну періодичність.

Неперіодичне видання – виходить одноразово з не передбачуваним виданням. Перш за все це листівки, брошури та книги.

Серійне видання – виходить протягом певного часу, як правило, нумерованими чи датованими випусками чи томами.

Періодичне видання – виходить з визначеною постійною датою, що щорічно має деяку кількість і назву нумерованих чи датованих. Його головними складовими є: Газета – це періодичне видання, що має постійну назву, виходить через короткі проміжки часу. Містить в собі деяку кількість інформації та зображення.

Журнал – це періодичне видання з постійною назвою, виходить через тривалі проміжки часу, містить в собі різноманітні матеріали як інформаційного, так і аналітичного характеру. [2]

Мета роботи: вивчити історію розвитку музичних журналів від класики до сучасної музики. Познайомиться з українськими журналами і створити свій варіант журналу. Створити дизайн особистого журналу с періодичним виданням. Спрямованій в одній течії музикальній культурі – K-pop, яка з кожним роком все більше і більше набирає популярність по всьому світу. Прикладом такого журналу є - «ONNi». Це перший офіційний друкований k-pop журнал в СНД. Друкується він офсетним друком з невеликою кількістю тиражу. Має інформаційну та ілюстративну частину матеріалу.

Мій погляд притягнула до себе корейська музична індустрія, яка все більше стає популярною і відомою. Створення журналу про корейську музику - це

привід познайомити людей з різними групами і змішаними стилями як в хореаграфії так і в самій музиці.

Література:

1. Культура в современном мире. — 2014. — № 1. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: URL: http://infoculture.rsl.ru

2. Видання. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F

Факультет дизайну і реклами

Пархоменко М.І.

Науковий керівник: Швець І.В.

СТИЛІСТИЧНА ЄДНІСТЬ ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЇ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРІВ ТА ЕКСТЕР'ЄРІВ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ

Головна відмінність дизайн-проектування житлових будинків з прибудинковою територією від переважної більшості інших об'єктів проектної творчості базується на поєднанні одночасно двох видів простору: внутрішнього (інтер'єру) та зовнішнього (екстер'єру). Сукупність внутрішніх просторів визначає об'ємно-просторові характеристики будинку, в той час як зовнішній вигляд – екстер'єр – слугує посередником, що формує зв'язок з навколишнім середовищем [1, 3]. Внутрішня об'ємно-просторова структура є однією з найважливіших категорій інтер'єру, оскільки в її основу покладено закономірні зв'язки між побудовою внутрішнього простору та зовнішніми чинниками, що впливають на його формування [5, 6].

Як свідчать результати проведених досліджень, досить часто спостерігається порушення стилістичної єдності в дизайні інтер'єрів та екстер'єрів житлових будинків, що пов'язано з багатьма факторами. Саме тому, для досягнення стилістичної єдності як основи гармонії в дизайні інтер'єрів та

екстер'єрів, слід дотримуватися певних принципів дизайн-проектування.

Починаючи роботу над дизайн-проектуванням інтер'єру та екстер'єру будь-якого житлового будинку слід пам'ятати, що основне завдання полягає в оформленні архітектурно-художнього простору, яке має забезпечувати людині найсприятливіші умови життєдіяльності. З цієї точки зору випливає, що, перш за все, необхідно організувати процес утворення одного цілого з окремих елементів, використовуючи архітектурно-естетичні засоби згідно обраної стилістики.

Особливо важливо дотримуватися цього принципу на початковому етапі проектування, оскільки саме для нього характерний процес осмислення соціального замовлення, моделювання інтер'єру, накопичення первинних даних для вибору тієї або іншої внутрішньої просторової схеми з урахуванням призначення, технічних можливостей і стильових особливостей архітектури, а також кліматичних умов і місцевих національних традицій тощо [2, 4].

При цьому, слід чітко визначитися з функціональним призначенням інтер'єрів та екстер'єрів, окреслити функції, які повинні виконуватися в загальній планувальній структурі цілого архітектурного середовища. Дотримання цих правил є запорукою доцільного зонування інтер'єрів та екстер'єрів, наповнення їх відповідними меблями, обладнанням та елементами інженерних комунікацій згідно ергономічних вимог до предметного формування простору та фізіологічних основ сприйняття людини.

Встановлено, що цілісний образ дизайн-проекту інтер'єрів та екстер'єрів житлових будинків допомагають довести до логічного завершення конструктивні елементи, зокрема композиційна єдність окремих меблевих виробів, чіткість пропорційного співвідношення, характер членування у меблевих системах, оздоблювальні матеріали, градація кольору та світла, вибір і застосування елементів декору. Окрім цього, стилістична єдність значною мірою зобов'язана художньо-декоративному мистецтву, яке допомагає раціонально синтезувати масштабність, пропорції, ритм, фактуру, рельєф, колір і світло для створення найбільш естетичного та гармонійного архітектурно-

художнього образу, який запроектувано архітектором чи дизайнером.

Література:

1. Агранович-Пономарева Е. С. Интерьер и предметный дизайн жилых зданий / Е. С. Агранович-Пономарева, Н. И. Аладова. – 2-е изд. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 348 с.
2. Аронов В. Р. Дизайн и искусство. Актуальные проблемы технической эстетики / В. Р. Аронов. – М., 1984. – 208 с.
3. Аронов В. Р. Теоретические концепции зарубежного дизайна / В. Р. Аронов. – М.: ВНИИТЭ, 1992. – 122 с., ил.
4. Легенький Ю. Г. Дизайн: культурологія та естетика / Ю. Г. Легенький. – К., 2000. – 307 с.
5. Нойферт П. Проектирование и строительство. Дом, квартира, сад / П. Нойферт, Л. Нефф. – М.: Архитектура-С, 2007. – 264 с.
6. Олійник О. П. Основи дизайну інтер’єра: навч. пос. / О. П. Олійник, В. Г. Чернявський, Л. Р. Гнатюк. – К.: НАУ, 2011. – 203 с.

Факультет дизайну і реклами

Печенюк І.Л.
Науковий керівник: Яремчук М.Р.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЯПОНСЬКОЇ СТИЛІСТИКИ СУЧАСНОГО ІНТЕР'ЄРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В сучасному світі навколишнє середовище займає одне з найпочесніших місць в житті людини. Саме житло, місце, де проводиться майже половина часу індивіду – найбільш впливає на психічний та фізичний стан мешканців. Художня концепція структури простору сучасного інтер’єру має велике значення у формуванні його стилістики. З набором особливих функціональних, соціальних і типологічних вимог до приміщень з певною стилістикою підвищуються вимоги до художньої виразності інтер’єру.

З набуттям Україною незалежності відбувається культурне підняття,

звідси спостерігається зацікавленість як власною історією, побутом, традиціями, так і надбанням прогресуючих держав. Ні для кого не секрет, що Японія це одна з топ країн, яка створює тенденції в сфері технологій та дизайну, країна, чиї таємничі самобутні традиції ідуть в ногу з глобалізаційним прогресом. Інтерес до Сходу пов'язаний з тим, що країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону відіграють все більшу роль в економічному, політичному і культурному житті людства. Крім того Східні вчення традиційно велике місце приділяють практичній смисложиттєвій проблематиці, що в умовах глобалізації, наростаючої конфліктності не тільки в інформаційному, але і в реальному просторі, в умовах втрати смислів і розгубленості перед викликами життя, є досить актуальною темою культурологічного дискурсу.

Згідно проведених досліджень встановлено, що будь-яке житлове та громадське середовище, дизайн якого витриманий в єдиному стилі, здатен врівноважити психологічний стан, підвищити працездатність, і як результат, отримати високий попит на тісному ринку дизайну, залучивши набагато більше поціновувачів. Також аналіз інтер’єрів дає підстави зробити висновки, що в сучасному українському дизайні інтер’єрів виокремлюється етно стиль, що пов’язаний зі звертанням до народних традицій мистецтва Сходу і заходу паралельно.

Отже, через «застій» в мистецтві, а також, у дизайні, який відбувся в радянські часи, в наслідок нав’язування вибору мистецького шляху, Україні потрібен час, щоб наздогнати світовий дизайн, який розвивався поступово і природно. Дизайн пропонується розвивати, орієнтуючись на світові віяння у дизайні, зокрема за допомогою колаборації української та японської культури, намагатися наздогнати пропущені моменти у розвитку дизайну, відповідати стандартам та смакам урбаністичного світу.

Література:

1. Культурология. Учебное пособие для вузов. – М. : Академический проект, Трикста, 2003 – 754 с.

2. Новосельчук Н. Є. Формування інтер'єру громадських будівель кінця

XIX – початку XXI століть [Електронний ресурс]: автореф. дис.на здобуття наук.ступеня канд. архітектури: 18.00.01 / Н. Є. Новосельчук; Нац. акад. образотвор. мистец. іархіт. – К., 2006. – 19 с. – укр. Режим доступу: http://libs.com.ua

3. Резвухіна Л. О. Формування дизайну інтер'єру для підприємств громадського харчування [Електронний ресурс]: Мистецтвознавство – Вісник КНУКіМ – 8 с. Режим доступу: http://www.stattionline.org.ua

4. Сковородіна А.С., Никоненко Т.М. Становлення дизайну японії: традиції та сучасність / А. С. Сковородіна, Т. М. Никоненко // Вісник наукових праць ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА. – 2012. – Вип. 7.

.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Історико-філософський факультет

Тамащук Я.М.

Науковий керівник: Ковальчук Н.Д.

АВАНГАРД У ТВОРЧОСТІ Д. І. ХАРМСА

Провісником концептуальних змін у російському мистецтві став літературний символізм, який заявив про себе ще у 1890-і роки. Російський авангард взяв у нього ідею злиття мистецтва з життям, або так звану життєтворчість. Для символістів і авангардистів мистецтво було не просто роботою, але тілом і душею художника, чия місія полягала у тому, щоб злити воєдино мистецтво і життя. Новизна авангарду - не в ідеях, але в ступенях їх радикальності, джерелах натхнення, у виразних засобах. Авангард зробив ставку на «низькі» для освіченого класу явища: лубок, примітив, міську рекламу - аж до написів на парканах. Одночасно велике значення для авангарду мав російський іконопис, що не зображував видимий світ, але висловлював те, що недоступно фізичному зору. Відмовившись від натуралізму, авангард звернувся до духовних питань, нехай вони часом і виражалися шокуюче

примітивною мовою. Російських авангардистів об'єднувало те, що вони різними шляхами намацували шлях до безпредметної форми і прагнули радикально трансформувати мову мистецтва, змусити його не просто зруйнувати попередні правила, але зрозуміти, як вони виникають, як змінюються. Надихаючись примітивом, закликаючи до духовного прозріння, прагнучи до синтезу мистецтва і життя, російський авангард породив інтелектуальну концепцію, що задає траєкторію розвитку культури в XX столітті. Це концепція мистецтва як теоретичного проекту, в якому ідея, що стоїть за мистецтвом, стає важливіше конкретного твору і його художніх особливостей. За відсутності підтримки художньої критики авангард вирішив сам обслужити себе в сфері теорії, передбачаючи інтервенцію сучасного мистецтва в поле філософії та політики, його зближення з рекламою, медіа, технологіями.

Ті надії, які авангард мав до утопічного суспільства не тільки не наблизилися, а й втратили силу, після приходу радянської влади. Що дало виток нового протесту - авангардному руху в особі творчої групи інтелігентів ОБЕРІУ. Їх методи були новими, розвиваючими авангард, що було викликано незвичайними зовнішніми обставинами. Данило Іванович Хармс: *«Мене цікавить тільки "нісенітниця"; тільки те, що не має ніякого практичного сенсу. Мене цікавить життя тільки у своєму безглуздому прояві. Геройство, пафос, молодецтво, мораль, гігієнічність, моральність, розчулення і азарт - ненависні для мене слова і почуття. Але я цілком розумію і поважаю: захват і захоплення, натхнення і відчай, пристрасть і стриманість, розпуста і цнотливість, печаль і горе, радість і сміх*. 31 жовтня 1937 року » [1].

Хармс намагався об'єднати «лівих» поетів, письменників, кінематографістів і художників Ленінграда. Він не любив зараховувати себе до старого футуризму, він вважав, що на порозі чогось нового, незвичного. Спочатку це був «Лівий фланг», потім «Академія лівих класиків», і в 1927 році було заявлено про створення ОБЕРІУ (Об'єднання реального мистецтва). Авангардну прозу Данила Хармса продуктивно розглядали як вираження логіко-мовного абсурду, містико-філософських пошуків, жанрових

особливостей «сміхової» поетики . «У своєму прагненні поряд з політичною революцією здійснити революцію в мистецтві оберіути були під впливом футуристів (особливо В. Хлєбнікова); виступали, проте, проти «зауму», зарозумілої мови в мистецтві. Їх методом зображення дійсності і впливу на неї було мистецтво абсурду, скасування логіки і загальноприйнятого літочислення в поетичних творах, незвичайне протиставлення окремих частин творів, які самі по собі реалістичні» [2, с. 289].

«Декларація ОБЕРІУ» було опубліковано в першому випуску «Афіші будинку печаті» за 1928 рік, коли 24 січня стався їх найвизначнішій виступ - «Три лівих години». У декларації було вперше на широку публіку сказані головні цінності їх творчості: "Хто ми? І чому ми? Ми, оберіути, - чесні працівники свого мистецтва. Ми - поети нового світовідчуття і нового мистецтва. Ми - творці не тільки нової поетичної мови, а й творці нового відчуття життя і її предметів ... »

«... Нема школи більш ворожої нам, ніж зарозумілість. Люди реальні і конкретні до мозку кісток, ми - перші вороги тих, хто холостить слово і перетворює його в безсилого і безглуздого покидька. У своїй творчості ми розширюємо і поглиблюємо сенс предмета і слова, але ніяк не руйнуємо його. Конкретний предмет, очищений від літературного та повсякденного лушпиння, робиться надбанням мистецтва...»

«... Може бути, ви будете стверджувати, що наші сюжети «Не-реальні» і «не-логічні»? А хто сказав, що життєва логіка обов'язкова для мистецтва? У мистецтва своя логіка, і вона не руйнує предмет, але допомагає його пізнати».

Данило Хармс вкотре був заарештований 23 серпня 1941 року, а вже 2 лютого 1942 року помер.

У чому заслуга авангарду? Це мистецтво змінило і уявлення про світ, і мову, якою цей світ описується. Завдяки авангарду остаточно втратили сенс розмови про форму та зміст, про достовірність художнього висловлювання, про мораль, що стоїть за ним. У мистецтві восторжествувала ідея, якій належить бути новою, нетрадиційною. Авангард відмінив владу традиції. І хоча реакція

раз у раз повертається, в наші дні все менше людей перебувають у впевненості, що «класика» - це синонім «мистецтва». Почуття світового абсурду змусило людей винаходити нові засоби, де література допомагала вистояти людині, коли їй нема на що спертися. Література стало одним з не багатьох варіантів пошуку сенсу. Радикальний авангард зберіг свою енергію, допомагав людям зрозуміти, що звичність зла, світу і абсурду, яке оточує людину, що Хармс називав: «сталість веселощів і бруду». Цей абсурд давав силу людині виробляти сенс для себе та інших. Давав можливість переробити його в осмислену дію.

Література:

1. Д. И. Хармс «Дневниковые записи» (http://lib.ru/HARMS/xarms_diaries.txt)
2. Казак В. Лексикон русской литературы XX века = Lexikon der russischen Literatur ab 1917 / [пер. с нем.]. — М. : РИК «Культура», 1996. — 491 с..
3. Ян Левченко “Между революцией и войной. Авангард – искусство революции» (https://arzamas.academy/materials/1369).

Історико-філософський факультет

Цапенко Д.А.

Науковий керівник: Ковальчук Н.Д.

ФЕНОМЕН ШЛЯХУ У ФІЛЬМІ АНДРІЯ ТАРКОВСЬКОГО “СТАЛКЕР”

У дослідженні розглядається феномен "шлях", який представив нам надзвичайно талановитий вітчизняний режисер Андрій Тарковський. У його фільмі "Сталкер" ми спостерігаємо незвичайну історію, яка є доволі актуальною у наш час, тому що ми пов’язуємо її із нашим життям, через що головні герої здаються схожими на нас самих. Але духовна складова фільму потребує певного тлумачення.

Тарковський геніально поєднав у фільмі візуальні та духовні фрагменти. Він пов’язує колір з відчуттями та духовним становищем головних

героїв. Перехід від чорно-білого до яскравих барв впливає на всі органи нашого чуття, що виражає неперевершену геніальність режисера.

Метою дослідження є розкрити зміст "бажання" досягнення наших цілей. Порівняння "духовного" і "раціонального" відіграє роль невід'ємного структурного елементу.

У фільмі, протягом усього свого духовного шляху, персонажі Письменник і Професор шукають самих себе. Сталкер виступає провідником, помічником (але більше радником) і, навіть, опорою для головних героїв на шляху багатьох перешкод, так званих “аномалій”, які для них підготувала Зона. З точки зору самого Сталкера “аномалії” є певними випробуваннями для Письменника і Професора. Але тільки Сталкер, як досвідчений провідник Зони, точно знає, хто яку “аномалію” може пройти й провести далі всю команду. Тобто ми бачимо, що насамперед провідниками для Письменника та Професора виступають саме вони самі, а Сталкер тільки направляє їх здібності у правильне русло. Але які ж здібності мають головні персонажі фільму? Поглянувши на прізвиська двох мандрівників, ми бачимо зіткнення раціонального і ірраціонального, тому кожен бачить свій шлях по-своєму.

Що саме спонукає людей йти у небезпечну і непередбачувану Зону? Існує легенда, що десь у ній знаходиться так звана “кімната бажань”, яка здійснює всі мрії, але віднайти її не так просто, як здається. Майже ніхто з неї не повертався, але якщо такі люди і знаходились, то незабаром їх наздоганяла трагічна смерть. Зона виступає насамперед не такою протагоністською, як можно припустити з пасток, котрі вона підготувала та які постійно змінюють своє місце перебування і змінюються самі. Вона є справжнім духовним скарбом, але у той же час доволі жорстоким способом відбирає гідних отримати цей скарб. У Зоні немає війни, немає людей, усе те матеріальне, що тримає тебе поза нею — стає купою непотребу. Своїми пастками вона оголює твою душу і робить висновок, в якому полягає твоя подальша доля.

У кінці свого шляху, вже на порозі тієї самої “кімнати бажань”, ми дізнаємось істинні мотиви персонажів. Професор не хоче, щоб кімната

потрапила у злі руки, і тому приніс із собою бомбу у 20 кілотон, задля того, щоб вона нікому не дісталась. Письменник більше не вбачає у ній своєї музи, свого натхнення, він розуміє, що вона не позбавить його творчої кризи, а тому він погоджується з Професором.

Картина показує нам, як персонажі, які сильно бажали своєї цілі, вже на самому порозі перед нею, пройшовши стільки випробувань, все ж втрачають бажання взяти свою ціль, коли залишається лише зробити останній крок. Сталкер у кінці фільму, під час діалогу з дружиною, скаржиться їй, що люди втратили усіляке бажання, і що він також втрачає сенс бути провідником у Зону.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Філологічний факультет

Брусенська О.О.

Науковий керівник: Сіроштан Т.В.

АБСТРАКТНА ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОНЯТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Більшість іменників на позначення етико-естетичних понять належить до абстрактної лексики, що “з’являється на найвищому рівні розвитку мислення”, у якій “реалізується вся система світоглядних цінностей, уявлень людини про світ, про себе, про ставлення до іншої людини, до добра і зла” [4, с. 18]. Такі найменування частково вивчалися В. Виноградовим, В. Німчуком, С. Обнорським, Л. Полюгою, О. Потебнею, І. Срезневським, Н. Томою, О. Шахматовим та іншими мовознавцями, проте семантичні та словотвірні особливості абстрактних назв у галузі етики й естетики не були предметом окремого лінгвістичного дослідження.

Мета нашої розвідки – здійснити лексико-словотвірний аналіз іменників сучасної української мови на позначення етико-естетичних понять, зокрема,

зафіксованих в 11-томному “Словнику української мови” [3].

Для окреслення кола досліджуваних абстрактних лексем з’ясуємо значення термінів “етика” та “естетика”. Поняття “етика” має кілька тлумачень. Зокрема, у “Словнику іншомовних слів” наводиться таке його визначення: “наука про мораль, її походження, розвиток і роль у суспільному та особистому житті людей; норми поведінки, сукупність моральних правил якого-небудь класу, суспільної організації, професії” [2, с. 225]. Сучасні дослідники під етикою розуміють “філософську науку, яка досліджує природу, сутність, виникнення, розвиток, структуру, функції моралі, її прояви у різноманітних сферах діяльності” [5, с. 135]. Оскільки, за визначенням учених, центром уваги етики має бути людина як суверенна одиниця буття, цілісна суверенна особистість, здатна до саморегулювання, самовдосконалення, самореалізації, самостимулювання [5, с. 136], більшість абстрактних іменників цієї галузі називають поняття, пов’язані з людиною, її життям, діяльністю тощо.

Під “естетикою” розуміють “науку про мистецтво, про форми прекрасного в художній творчості, у природі та суспільстві; систему поглядів на мистецтво, якої дотримується хто-небудь; красу, художність чого-небудь” [2, с. 224]. Привертає увагу той факт, що “доцільність естетики міститься не в самих речах та їхніх об’єктивних властивостях, а у відношенні їх до суб’єкта та його здібностей, в почутті задоволення, обумовленому вільною грою розуму та уяви при безпосередньому спогляданні речей” [6, с. 203]. Естетична функція мови, на думку вчених, “полягає у використанні образних можливостей мови для впливу на читача (слухача)” [1, с. 195], тому в центрі естетичних понять також опиняється людина з її емоціями, почуттями, переживаннями.

Характерні риси особистості, її моральні якості позначають іменники відприкметникового походження на **-ість**, наприклад: *активність, акуратність, аполітичність, безсоромність, бережливість, великодушність, вибагливість, вимогливість, відвертість, жвавість, зажерливість, зрадливість, невибагливість, незрадливість, нелюдимість, нетерпеливість, нетовариськість, ощадливість, підлість, почуттєвість, терпеливість,*

товариськість, чванливість, чуттєвість тощо. Окремі найменування цього типу творяться за допомогою суфікса **-ств(о)** переважно від іменникових основ: *грубіянство, дивацтво, ледарство, лінивство, самодурство, тиранство, чудацтво*.

Психологічно-моральний стан людини представлений у сучасній українській мові такими деад'єктивами на **-ість**, наприклад: *благородство, брутальність, величавість, витримка, вірність, гідність, гнівливість, гордливість, гордівливість, дратівливість, милість, неправдивість, погордливість, правдивість, цнотливість* та ін. Окремі найменування творяться за допомогою суфікса **-от(а)**, наприклад: *неправота, правота, чеснота*. В обстежених джерелах трапляється також кілька найменувань на **-ств(о)**: *запроданство, негідництво, ненависництво, смиренство, хамство, чванство*.

Моральні почуття, властиві людині, також позначаються іменниками відприкметникового походження на **-ість**, наприклад: *блудливість, гордість, злобливість, ласкавість, лукавість, незлобивість, незлобливість, неласкавість, нелукавість* тощо. Пор. також деривати на **-ин(а)**: *гордовина, гординя*. У сучасній українській мові трапляється кілька деад'єктивів на **-от(а)**: *гордота, срамота, щедрота.* Невелика кількість іменників на позначення почуттів твориться за допомогою суфікса **-ств(о)** від іменникових і прикметникових основ, наприклад: *боягузтво, гонорство, лукавство.* Пор. також композитно-суфіксальні похідні: *властолюбство, волелюбство, женоненависництво, самолюбство, себелюбство, честолюбство.*

Поведінку людини, її вчинки називають такі десубстантиви на **-ізм**: *алкоголізм, аморалізм, героїзм, егоїзм.* Численними виявилися також деад'єктиви на **-ість**, наприклад: *благодійність, ввічливість, грубість, дбайливість, квапливість, крикливість, настирливість, недбайливість, неквапливість, нешанобливість, обхідливість, сварливість, хвастливість, шанобливість* та ін. Велика кількість відіменникових похідних із таким значенням твориться від іменникових основ за допомогою суфікса **-ств(о)**: *благочинство, головництво, грабіжництво, добродійство, злодійство,*

зрадництво, інтриганство, крутійство, лакейство, лиходійство, неробство, пияцтво, підлабузництво, подвижництво, працелюбство, розбишацтво, розбійництво, трудолюбство, хабарництво, хуліганство, шахрайство, ябідництво. Кілька іменників цього типу твориться шляхом додавання суфікса **-от(а)** до дієслівних основ, наприклад: *турбота, любота*. У сучасній українській мові трапляється також кілька девербативів на **-анн(я)**: *ворогування, лакействування, пошанування, самопожертвування, турбування, храбрування* та ін. Окремі іменники творяться шляхом складання основ, наприклад: *взаємодопомога*.

Чимало абстрактних іменників на позначення принципів, теорій, напрямів сучасної наукової думки представлені десубстантивами та деад'єктивами з суфіксом іншомовного походження **-изм**: *абсолютизм, авангардизм, альтруїзм, анархізм, анахронізм, антифундаменталізм, антропоцентризм, біоцентризм, біхевіоризм, бюрократизм, волюнтаризм, гуманізм, емотивізм* тощо.

Отже, в сучасній українській мові функціонує чимало іменників на позначення характерних рис особистості, її моральних якостей, особливостей поведінки, а також психологічноо-морального стану та почуттів людини. Поділ лексем за цими групами є певною мірою умовним, оскільки в залежності від контексту одне й те саме найменування може виражати різні значення. Найчисленнішими найменуваннями етико-естетичних понять виявилися деад'єктиви із суфіксом **-ість**. Поширеними, за нашими даними, є також відприкметникові та відіменникові похідні на **-ств(о)**. Значно менше аналізованих найменувань твориться за допомогою інших суфіксів, зокрема **-от(а), -изм, -ізм, -анн(я), -ин(а)**.

Література:

1. Бибик С. П., Єрмоленко С. Я., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001, 223 с.

2. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.

3. Словник української мови : в 11 т. / уклад. І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.

4. Тома Н. М. Семантико-стилістичні параметри функціонування абстрактної лексики у творах Петра Могили : дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2011. 227 с.

5. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.

6. Філософський енциклопедичний словник / гол. редколегії В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

Філологічний факультет

Гур'єва Т.А.

Науковий керівник: Сіроштан Т.В.

ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АБСТРАКТНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗІ

Абстрактна лексика становить вагомий шар словникового складу сучасної української мови. Це іменники, які називають поняття, що не мають реального втілення, тобто вказують на стан, почуття, процес, якість, риси характеру, різні вияви інтелектуального рівня людини, відносини між особами, народами, особливості етикету, є науковими та виробничими термінами тощо [9, с. 7–8]. Значну кількість таких слів утворюють іменники на позначення етико-естетичних понять. Твори малої прози часто містять філософські ідеї, елементи дидактично-моралізаторського характеру, висвітлюють поняття "красивого", "потворного", "доброго", "поганого", "образного", "типового", тому можуть слугувати джерелом вивчення етико-естетичних аспектів функціонування абстрактної лексики, що становить мету нашого дослідження.

Абстракти на позначення стосунків між людьми часто трапляються в обстежених творах: *нехай буде зламана між нами* ***дружба****. Віднині між нами – сама* ***помста*** *і* ***ворожнеча*** [11, с. 351]; *Поміж мною і ним зав'язалась* ***дружба***

[7, с. 594]; *Відчай* ***суперництва*** *між Аїдою та Амнеріс* [13, с. 176].

Чимало уваги автори приділяють внутрішньому світу персонажів, тому назви почуттів є доволі поширеними в аналізованих творах, наприклад: *Дарина перехрестилася; але вже зникло недавнє* ***почуття чистоти*** *й* ***захоплення****, а очі мимоволі від образа до козака перестрибували* [11, с. 355]; *даремно намагається налаштувати себе Дарина: нема в серці* ***ненависті****, нема…* [11, с. 358]; *Проте в її гордих словах мимоволі звучав* ***жаль*** [11, с. 359]; *Посміявся Громика з цієї* ***гордині*** [11, с. 365]; *Але в тій* ***зажурі*** *є щось безкінечно світле й щире* [13, с. 152]. Вдало дібрані епітети підкреслюють значення таких іменників: *чорна невдячність, невтішна скарга, безмежний жаль, люта ненависть* тощо. Метафоричне вживання цих слів створює в уяві читачів яскраві образи, наприклад: *Закручена промова дихала* ***щирістю*** [11, с. 367]; *Мною заволодів такий* ***жах****, що світ видався киплячою смолою* [5, с. 603]; *В мені закипіла* ***лють*** [10, с. 583]. Інколи письменники вдало використовують персоніфікацію для створення живого уявлення про певні почуття: ***злобливість*** *принесла багато жертв і вже нарешті наситилася* [11, с. 367].

Абстрактні найменування на позначення морально-етичних понять часто стають основою метафор, наприклад: *чорна* ***заздрість*** *плазом забирається в серце* [11, с. 350]; *Чи в* ***благочестії*** *пробувають чужоземці?* [11, с. 357]; *хто чарки лічить, той* ***добра*** *не зичить* [11, с. 358]; *палко молилася, щоби замість* ***зла*** *в татовому серці посіявся* ***мир*** [11, с. 366]; *Між нами не було ніяких таємниць, тільки* ***правда****…* [7, с. 594]; *Але то, звісно, було* ***неправдою*** [13, с. 142]: *наше місто… в самій своїй основі зоріло цитаделлю* ***духовності*** [13, с. 170].

Окремі іменники з абстрактною семантикою позначають особливості поведінки, вчинків героїв: *Правда, панове: король без грошей, магнати* ***свавілля*** *чинять, люди вбогі скаржаться…* [11, с. 357]; *примушувати втрачати* ***самовладання*** *і підхоплювати небезпечну гру* [3, с. 65]; *від надмірного* ***самоаналізу*** *й* ***самозаглиблення*** *можна просто збожеволіти* [2, с. 109]; *Софія спокійно сприймає* ***трудоголізм*** *Фабіо* [6, с. 133]; ***Релігійність*** –

частина нашої свідомості [13, с. 170]; *колишнього витурили з релігійного коледжу за* ***блюзнірство*** [8, с. 147].

Часто за допомогою абстрактів створюються яскраві образи навколишнього середовища: *Навіть дощ на відкритій терасі ресторану із* ***полисками*** *на бруківці* [1, с. 30]; *Але минає весна із* ***цвітінням*** *терпких вишень…* [3, с. 44]; ***м'якість*** *і* ***округлість*** *ліній у потрібних місцях* [3, с. 60]; ***ошатність*** *у моїй кухні та й у всій квартирі така, що аж хочеться тут залишитися жити* [4, с. 118]; *дами з хутром на плечах демонстрували* ***витонченість*** *і* ***красу*** [13, с. 146]; *Принаймні, мені цей колір говорив про* ***елегантність*** [13, с. 168].

Слухові образи в уяві читача також часто допомагають створити абстрактні іменники, наприклад: *Кімнату наповнювали запах нагрітих сонцем трав та* ***хрускіт*** *зерен у жорнах. За віковими стінами бив годинник на міській ратуші, звуки лунали стишено, з масним* ***шурхотінням****, наче хтось торкався грубої струни на контрабасі* [1, с. 12–13]; *під пронизливий* ***скрегіт*** *іржавих петель вийшов на сонце* [1, с. 14]; *до нього вже наближалися* ***сюрчання*** *свистка жандарма та* ***вереск*** *жінки* [1, с. 19]; *На кілька днів запала* ***тиша*** [2, с. 90]; ***дріботіння*** *дощу по віконній шибі* [4, с. 110]; *Раптом прокидаться* ***бурчанням*** *домашній телефон* [4, с. 118]; *захотілося втекти від міського* ***гамору*** [6, с. 125].

Чимало абстрактних найменувань називають різноманітні наукові поняття і терміни з мовознавства, літературознавства, музики та інших видів науки й мистецтва, наприклад: *Бо тут аґінальдо – це і* ***коляда****, і той дарунок, що його треба обов'язково на* ***Різдво*** *дати всім добре знайомим і мало знайомим* [12, с. 564]; *Всякі думки, всякі* ***легенди*** *прокидаються в моїй душі* [12, с. 565]; *її статті вражають високим рівнем* ***аналітики*** [2, с. 86]; *Про* ***модернізм****, новий український* ***авангард*** *у* ***живописі****, про, власне, головну твою гордість – авторську* ***виставку*** [4, с. 112]; *це буде той клятий* ***сюрреалізм*** [4, с. 113]; *Таких* ***панегіриків*** *моя кухня від тебе ще не чула* [4, с. 117]; *Щось у нім від* ***готики****, а щось від* ***бароко*** [13, с. 160].

В окремих випадках передати почуття персонажів, створити певну атмосферу письменникам допомагає нагромадження абстрактних іменників з різноманітною семантикою в одному реченні, наприклад: ***З'ясовування стосунків****, взаємні* ***обвинувачення****,* ***траскання*** *дверима, демонстративна* ***поведінка****,* ***намагання*** *щось пояснити і залагодити в* ***надії*** *на те, що родину все ж таки вдасться зберегти, а ще* ***гордість*** *та* ***почуття*** *власної* ***гідності****, які не дозволяють опускатися до дріб'язкових та гидких сцен, проте родину все одно не вдається врятувати, бо, власне, рятувати вже й нічого* [3, с. 47].

Отже, прозові твори сучасних українських авторів висвітлюють окремі етико-естетичні аспекти сьогодення. Значну роль при цьому відіграють абстрактні найменування, що позначають назви почуттів, особливості поведінки людини, риси її характеру, а також використовуються в змалюванні автором навколишнього середовища. Створити яскраві образи в уяві читача, вплинути на його свідомість письменникам допомагають епітети, метафори та інші художні засоби.

Література:

1. Вдовиченко Г. Ймовірність дощу нуль відсотків. *Львів. Кава. Любов : збірка / укл. і передм. Н. Нікалео.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. С. 7–31.

2. Гранецька В. Абонентська скринька. *Львів. Кава. Любов : збірка / укл. і передм. Н. Нікалео.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. С. 75–109.

3. Гурницька Н. Передчуття. *Львів. Кава. Любов : збірка / укл. і передм. Н. Нікалео.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. С. 32–74.

4. Корній Дара. Муза плакала. *Львів. Кава. Любов : збірка / укл. і передм. Н. Нікалео.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. С. 110–122.

5. Мулик-Луцик Ю. Жах. *Антологія української фантастики XIX–XX ст. / уклад. і передм. Ю. П. Винничука.* Харків : Фоліо, 2017. С. 600–603.

6. Олендій Леся. Італійський нащадок. *Львів. Кава. Любов : збірка / укл. і передм. Н. Нікалео.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. С. 123–139.

7. Ольшенко-Вільха С. Рудий кіт. *Антологія української фантастики XIX–XX ст. / уклад. і передм. Ю. П. Винничука.* Харків : Фоліо, 2017. С. 590–596.

8. Пиркало С. Життя. Цілувати. *Декамерон. 10 українських прозаїків останніх десяти років : збірка / укладання та післямова С. Жадана.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. С. 145–211.

9. Полюга Л. М. Абстрактна лексика. *Українська мова : енциклопедія.* Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 7–8.

10. Середяк Ю. Несамовитий знак. *Антологія української фантастики XIX–XX ст. / уклад. і передм. Ю. П. Винничука.* Харків : Фоліо, 2017. С. 579–584.

11. Старицька-Черняхівська Л. Жива могила. Українська легенда. *Антологія української фантастики XIX–XX ст. / уклад. і передм. Ю. П. Винничука.* Харків : Фоліо, 2017. С. 349–384.

12. Стаховський Л. Потойбічне. *Антологія української фантастики XIX–XX ст. / уклад. і передм. Ю. П. Винничука.* Харків : Фоліо, 2017. С. 563–572.

13. Хомин І. Мрія про Леополіс. *Львів. Кава. Любов : збірка / укл. і передм. Н. Нікалео.* Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. С. 140–195.

Філологічний факультет

Данильченко А.О.

Науковий керівник: Єрмоленко С.І.

ОКСАНА ЗАБУЖКО ЯК СУЧАСНИЙ МИТЕЦЬ (ЕСТЕТИЧНІ СМАКИ І ВПОДОБАННЯ НА МОВНОМУ РІВНІ)

Оксана Забужко – інтелектуалка і естетка, у якої ставлення до *слова* чисто

філологічне: вона намагається проникнути в етимологічну сутність слова і утворити на основі цих знань новий асоціативний ряд. Це глибинне розуміння *слова* характеризує Оксану Забужко, як поетичну особистість із складним світосприйманням. Якщо покликатися на її ж критичні статті, а саме: "Мова і влада", можна стверджувати, що "мова виконує, серед інших, дуже важливу філософськи-світоглядну функцію: вона прив'язує етнос до його природного оточення, до ландшафту, до того кревного, предметно обжитого космосу, з рослинністю та звіриною включно, котрий становить неорганічне тіло народу" [1, 97].

Великий вплив на мовотворчість Оксани Забужко мав відомий діаспорний мовознавець і літературознавець Юрій Шевельов. Письменниця щодо цього зазначила: "До останку я продовжувала, зі сліпим літературним егоїзмом, слати йому свої нові твори на оцінку: бути прочитаною Шевельовим (попри всі відмінності в наших літературних смаках!) означало одразу, просто «з монітора» потрапити на суд літературної історії – так само, як коли б тебе читали Зеров або Драгоманов" [3, 61].

Актуальність постмодерних творів Оксани Забужко зумовлена злободенністю тем, а також тією активною політичною позицією, яку вона посідає останнім часом; великою кількістю публікацій і перевидань її книг як в Україні, так і за кордоном (США, Великобританія, Польща, Німеччина та ін.).

Твори письменниці не можна ототожнювати тільки з неромантичністю як постмодерним напрямком у літературі (роман "Музей покинутих секретів" [2], вибрана ессестика 90-х "Хроніки від Фортінбраса" [7] і т.п.), вони відображають і жіночі (феміністичні) теми також (збірки "Сестро, сестро" [5], "Тут могла бути ваша реклама" [6], роман "Польові дослідження з українського сексу" [4] і т.п.

Багатогранність таланту Оксани Забужко є незаперечною: її активна громадська позиція, яка віддзеркалена у творчості та науковій діяльності, нині впливає на політичну і громадську активність читачів та слухачів її лекцій і семінарів, які вона проводить різними мовами (а знає їх аж чотири: англійську,

німецьку, французьку, польську) у різних куточках світу; виховує своїх прихильників у дусі патріотизму, любові до України; спонукає їх до активності у розв'язанні насущних проблем сьогодення (а саме: оновленню державного апарату в сучасній Україні, інтеграції нашої держави в Євросоюз, участі в люстрації влади громадськості тощо).

Як тематика прози, так і мова творів Оксани Забужко наскрізь новаторська і злободенна. Неординарність, тобто нестандартність, мабуть головна специфічна риса її мовотворчості. Розгортаючи будь-який її художній або публіцистичний твір, читач бачить низку довгих синтаксичних конструкцій (що часом мають обсяг понад сторінку!), у яких Оксана Забужко використала невласне пряму мову; різні типи складнопідрядних і складносурядних, безсполучникових речень; періоди та еліпси; низку однорідних членів речення (це з синтаксичного боку), окрім формально-граматичного наповнення ці довгі синтаксичні конструкції в Оксани Забужко містять ще й синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, метафори, метонімії, гіперболи, літоти, синекдохи, порівняння тощо (це з лексико-стилістичного боку). Напр.: у реченні *як каже українське прислів'я, один плаче, бо рідка юшка, а другий – бо рідкі коралі* [7, 53] є контекстуальне протиставлення *юшки – коралям,* де ці два слова вступають в антонімічні зв'язки.

У прозі Оксани Забужко специфічною рисою є використання правописних норм 1928 року. Письменниця не дотримується сучасних орфографічних норм (правопису 1993 року), а це впливає на внутрішній колорит дібраного нею матеріалу. Напр.: у реченні *Він темнів на виду так, ніби замість* ***крови*** *в лиця вдаряло чорнило* [2, 45] порівняльна конструкція, написана Оксаною Забужко правописними нормами 1928 року.

Можна стверджувати, що Оксана Забужко створила свій правопис із специфічним колоритом. Вона філігранно добирає потрібні слова до читача. Не можемо не згадати, що Оксана Забужко ще й чудовий оратор. ЇЇ мовлення характеризує приємна мелодика і тембр звучання, інтонаційно-експресивне оформлення сказаного риторичними питаннями, вигуками, окличними

реченнями. Її часто цитують в Інтернеті, засобах мас-медіа, що опосередковано вказує на її популярність, схвальне ставлення українців до її діяльності.

Мова письменниці багата на термінологічну лексику: як загальновживану, так і вузькоспеціальну. Так, напр., Оксана Забужко активно використовує у своїй прозі низку слів, якими мовці активно послуговувалися у період розквіту Радянського Союзу, а тепер ці слова вийшли з активного вжитку і перейшли до пасивного словника української мови, тобто стали історизмами (*вєчний, палітічєскій, совєтський, сильно посєлєнець* (вибрана ессестика 90-х "Хроніки від Фортінбраса" [7])).

Оксана Забужко активно послуговується національно лексикою, тому часто у її прозі трапляються і нелітературні слова (соціальні та територіальні діалекти, просторіччя, жаргон, сленг, арго тощо). Напр., у письменниці багато південно-західних діалектів: *незникомими, дітвацтво,* ***моцними*** *руками, баба-****пупорізка****, планитуваті,* ***іно*** *баба одвернеться, чужим розумом* ***незгурт*** *розживешся;* ***халепу напитувати****, заплітаючи їй коси* ***в дрібушки****, далебі, мужня жона, гречкосій,* ***доскоцька-допитацька*** *молодичка,* ***покіль*** *іще мале, поод'якали б, з доброго дива* ***ялося*** *голови* [5]; трапляються у Оксани Забужко цілі порівняльні конструкції з діалектними і просторічними словами: *як пужалном навідлі ляснуло* [5, 47].

Окрім територіальних, письменниця іноді послуговується соціальними діалектами: жаргонами, сленгом, арго, ненормованою професійною лексикою (*пахан, хазяїн, доссока, блатний, полублатний, хрєновіше, не дєвочка, з явно приблатньонними* [7]). Такі нелітературні слова у прозі Оксани Забужко часто трапляються і в порівняльних лексемах і конструкціях, напр.: ***ніби з «зони» вивезеними манерами****, зугарна, в разі коли що, й матом заскандалити* [4, 20).

Суттєвими для прози Оксани Забужко є стилістичні фігури, які виконують такі функції: експресивну, увиразнювальну, текстотворчу (тавтологія), образну, композиційну. Стилістичні фігури виконують ключову роль у процесі формування лексико-семантичного та синтаксичного рівнів художньої прози письменниці. Напр., градація дає змогу нанизувати слова і

вирази, використовуючи навіть порівняльну конструкцію, із зростаючим значенням, щоб передати страх, який наростає у чумаків, які завітали до хати Василя з Марією, коли один з них заграв на чарівній сопілці, а та заговорила людським голосом, а потім реакція сестри-вбивці на розкриття таємниці (*а Ганнуся посміхнулася все ширше, от-от заговорить, – помалу-малу, матінко, грай, – узьким, захриплим голосом,* ***наче ворон влетів у хату****, – справдилося, не збрехав* [5, 121]); порівняння посилює жах і наростання гніву, а власне непряма мова створює звуковий ефект – від мовчання Ганнусі до крику, окрім того, за народною прикметою порівняння *наче ворон влетів у хату* вказує на нещастя, яке завітало в родину Василя і Марії, адже ворон – це вісник біди, горя та сліз.

Синтаксичні засоби мови мають велике значення для мовотворення прози Оксани Забужко. Адже тексти оповідань, повістей, романів, есе оформляються за допомогою порівняльних конструкцій, використання яких залежить від їх змісту, функціонально-стилістичного призначення, будови та емоційно-експресивного забарвлення.

Письменниця послуговується порівняннями, керуючись не тільки логічними, але й естетико-художніми міркуваннями. Компаративні конструкції моделюють відкритий текстовий простір, стилістично спроможний реалізувати складні думки з усіма емоційними відтінками, асоціативними зв’язками, взаємопов’язаністю явищ дійсності. У структурах із порівняннями відтворюється діалогічність художнього тексту, встановлюється інтелектуальний зв’язок між автором – оповідачем – читачем.

Щодо синтаксичної будови порівняльних конструкцій, то функції вставлення можуть виконувати окремі слова, сполучення слів, поширювачі речення, прості речення, складні речення або їхні частини.

Порівняння у художньому тексті Оксани Забужко характеризуються багатоаспектністю використання. Просторові порівняння актуалізують значення просторових вимірів художнього тексту. Порівняльні конструкції з часовою семантикою підкреслюють тривалість або короткочасність дії, співвідносять різні часові характеристики художньої розповіді, не порушуючи

її лінійності.

У порівняльних конструкціях часто експліцитно передано внутрішні рефлексії оповідача – розповідача щодо повідомлення в основному реченні. Суб'єктивно-оцінні порівняльні конструкції передають оцінку й образне авторське сприйняття описуваних подій. Вводячи конкретно-чуттєві образи до художньої розповіді, порівняння інтенсифікують експресивність тексту. Характеристичні порівняння доповнюють і актуалізують характеристики персонажів. Інтертекстуальна семантика порівнянь включає художній твір у широкий культурний контекст.

Порівняльні конструкції – одиниці експресивного синтаксису. З іншими експресивними синтаксичними конструкціями вони мають спільні (членування висловлення, актуалізація інформації, прагматичне спрямування) та диференційні риси (винесення актуалізованої інформації в іншу смислову площину).

Порівняльні конструкції вживаються Оксаною Забужко з певною стилістичною метою: для вираження емоційно-оцінних зауважень, створення сатирично-іронічного ефекту, діалогізації та інтимізації тексту, акцентування певних слів та художніх деталей, стилізації авторської мови під розмовну, для розвантаження складної реченнєвої структури і забезпечення лаконічності стилю.

Актуалізація компаративних конструкцій засвідчує взаємодію лексичних, морфологічних, синтаксичних засобів. У порівняльній конструкції вживаються синоніми, антоніми, розмовні варіанти до слів в основному реченні, прислівники, частки, вигуки, які створюють експресивність та увиразнюють висловлення. До синтаксичних засобів актуалізації порівняльних конструкцій у художньому тексті Оксани Забужко належать номінативні, безособові, фразеологізовані, неповні та еліптичні речення (які забезпечують зразки конденсованого синтаксису), конструкції "чужої" мови (які зберігають потрібні інтонації). Розмовного колориту надають порівнянням питальні, окличні речення, риторичні запитання, вставні слова, які створюють "модальну

поліфонію”.

Оксана Забужко використовує велику кількість як слів сучасної української мови, так власні оказіоналізми: часто не тільки слова, а й фразеологізми або крилаті вислови (*детективно-хитромудрих зусиль* [5, 229]; *роздвоєння на «себе-для-світу» і «себе-для-себе»* [5, 231]; *починалось моє «життя від власного імені» і на власний-таки ризик* [5, 232]; *диригент останньої свічки* [5, 233]; *хронічки від Фортінбраса* – того, хто приходить у фіналі історичної трагедії [5, 233]; *ентузіастичні рецензенти* [5, 234]; *період «автостопу»* – роки мандрів і пошуку свого «я» [5, 235]; *нова оптика бачення* [5, 235]; *розгойдувала мною,* ***як ураган деревом*** [5, 235]; *королівство повалених статуй* [5, 236]). Створені нею оказіональні слова і словосполучення іноді ставали загальновживаними (*автентично-української урбанної культури* [5, 229]; «*кассандризм*», «*чорнобильські*» *вірші*, *фантасмаґорична візія безлюдного міста* [5, 232–233]), але все ж переважна більшість – так і залишилися неологізмами (*як на забуцім-цитати* [6, 30]; *за кількість українізованих койкомісць* [6, 32]). Основна мета використання оказіоналізмів письменницею – це створення експресії. Напр.: у реченні порівняльна конструкція *як щелепа* ***на вже-несамовладному*** *обличчі* [4, 17]; *саме ця,* ***відьомськи розчіхрана*** [4, 21] створює експресію відчаю, розчарування, втрати чогось цінного тощо.

Якщо говорити про мовотворчість Оксани Забужко в цілому, то потрібно створювати її індивідуальний словник, який би відображав усю палітру мовних засобів, якими письменниця послуговується при написанні художнього чи публіцистичного тексту, а також при версифікації.

Література:

1. Забужко О. С. Мова і влада / О. Забужко // Дніпро. – 1990. – № 11. – С. 94–105.

2. Забужко О. С. Музей покинутих секретів : Роман / О. С. Забужко. – К. : Факт, 2010. – 832 с.

3. Забужко О. С. Оксана Забужко – Юрій Шевельов : Вибране листування на тлі доби : 1992–2002 : з додатками, коментарями, причинками до біографій та ін.

документами / О. Забужко, Ю. Шевельов. – К. : Висока полиця, Факт, 2011. – 504 с.
4. Забужко О. С. Польові дослідження з українського сексу. Роман / О. С. Забужко. – К. : Факт, 2009. – 116 с.
5. Забужко О. С. Сестро, сестро : Повісті та оповідання ; Передмова В. Скуратівського / О. С. Забужко. – К. : Факт, 2009. – 240 с.
6. Забужко О. С. Тут могла б бути ваша реклама : збірка / О. С. Забужко. – Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2014. – 320 с.
7. Забужко О. С. Хроніки від Фортінбраса : Вибрана есеїстка 1990-х. / О. С. Забужко. – К. : Факт, 2009. – 340 с.

Філологічний факультет

Стовбур В.О.

Науковий керівник: Єрмоленко С.І.

ФОНЕТИКА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ З ЕСТЕТИЧНОГО ПОГЛЯДУ

Завдання шкільного курсу рідної мови – ці стрункі логічні утворення й схеми, які тисячоліттями вироблялися в головах наших предків, свідомо перекласти в голови сучасних дітей, щоб вони чітко орієнтувалися в них і використовували мову як найважливіший і незмінний інструмент пізнання світу й реалізації власних творчих можливостей. Це і буде мотивацією для вироблення естетичного погляду на мову.

У початкових класах діти з цими властивостями мови знайомляться поки що фрагментарно. Учні ще не сприймають і не можуть сприймати мову як строго організовану цілісну систему. Систематичний курс вивчення рідної мови починається щойно з 5-го класу, коли в дітей уже з'являється здатність осмислювати явища в їхньому взаємозв'язку, помічати певні закономірності.

Л. Скуратівський окреслив основні завдання сучасних учителів-словесників: "Прищепити учням інтерес до духовних цінностей українського

народу як цінностей своїх предметів і забезпечити переростання його в особисту відповідальність перед рідним народом та світовою спільнотою за збереження й подальший розвиток української мови і національної культури; забезпечити розвиток пізнавального інтересу до уроків української мови і трансформацію його у пізнавальну потребу в лінгвістичних знаннях, потребу в спілкуванні мовою свого народу ” [2, 2].

У програмі “Українська мова ” для 5 класу [1] 30 год. + 2 надається на тему “Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія ”. До підтем входять такі: 1) звуки мови й звуки мовлення (голосні й приголосні звуки; приголосні тверді й м’які, дзвінкі й глухі (повторення); вимова звуків, що позначаються літерами *ґ* і *г*); 2) позначення звуків мовлення на письмі (алфавіт (абетка, азбука)). Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв *я, ю, є, ї* та *щ* (повторення)); 3) склад. Наголос (орфоепічний словник і словник наголосів; орфоепічна помилка (практично); вимова наголошених і ненаголошених голосних; ненаголошені голосні /е/, /и/, /о/ в коренях слів; ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом; позначення на письмі ненаголошених голосних /е/, /и/ та /о/ перед складом з наголошеним /у/ в коренях слів; орфографічний словник; орфограма (практично), її умовне позначення); вимова приголосних звуків (уподібнення приголосних звуків; вимова і правопис префіксів *роз-, без-*. Спрощення в групах приголосних); 4) найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків (практично) (чергування /о/ – /а/, /е/ – /і/, /е/ – /и/; /о/, /е/ з /і/; /и/ – /і/ після шиплячих /ж/,/ч/, /ш/, /шч/ та /г/, /к/, /х/ у коренях слів; /г/, /к/, /х/ –/ж/, /ч/, /ш/ – /з'/, /ц'/, /с'/); 5) основні випадки чергування *у – в, і – й, з – із – зі* (правила милозвучності). Вимова і правопис префіксів *з- (зі-, с-), роз (розі-).* Позначення м’якості приголосних на письмі буквами *ь, і, є, ю, я*. Основні правила переносу. Правила вживання апострофа.

І. Ющук [4] вважає, що чинна програма [3] пропонує розглядати фонетичні теми хаотично: текст – словосполучення – члени речення – фонетика й правопис – лексика – морфеми (будова слова) – знову фонетика й правопис.

Майже всі фонетичні поняття і явища, які опрацьовуються в 5 класі,

вивчалися в початковій школі, однак найчастіше апріорі, як незаперечна істина. Тому на новому етапі основну увагу слід приділити розкриттю й осмисленню учнями природи й суті виучуваних мовних явищ, їх взаємозв'язків і внесенню елементів новизни у зміст і технологію навчання. Відомості про звукову будову української мови в 5 класі подаються ширше і системніше, ніж у початкових класах, адекватно науковій теорії, зрозуміло, з урахуванням принципу доступності. Зважаючи на вікові особливості учнів 5 класу та характер лінгвістичного матеріалу, належне місце має посісти естетичний підхід до навчання.

Основною одиницею фонетики є звук. Осмисленню місця звука серед інших мовних одиниць й одночасно усвідомленню системності мови сприяє спостереження над мовою, під час якого учні, прочитавши або розказавши напам'ять уривок твору із 5–6 речень, обґрунтовують думку про те, що прочитане є текстом, виділяють у ньому речення, в одному з них – слова, а у двох-трьох словах – звуки. У підсумку стверджується теза: звук – це найменша неподільна мовна одиниця.

Шкільна програма передбачає диференціацію звуків мови і мовлення. Це винятково важливо для свідомого засвоєння багатьох фонетичних понять, оскільки усуває суперечності, з якими стикалися учні у процесі опрацювання фонетики. Так, вивчаючи систему звуків української мови, молодші школярі засвоювали, що в її складі 6 голосних і 32 приголосних, а транскрибуючи, позначали ще й звуки [е^{и}], [и^{е}], [о^{у}], [н'], [б̂], [ґ̂] тощо, які не має у цій системі. Отже, уведення названих понять сприяє реалізації таких важливих загальнодидактичних принципів, як науковість і свідомість навчання. І все ж, із нашого погляду, у шкільній фонетиці варто послуговуватися загальноприйнятим терміном *фонема.* Адже він, по-перше, співзвучний з назвою розділу, тому не становить труднощів у засвоєнні й запам'ятовуванні; по-друге, шкільна фонетична термінологія (*звук, голосний, приголосний, дзвінкий, глухий, уподібнення* тощо) українська походженням, нею володіють діти з початкових класів і термін *фонема* буде чи не єдиним невідомим їм

терміном; по-третє, використання його полегшить усвідомлення суті двох близьких, але різних понять, допоможе уникнути ототожнення їх.

Основні ознаки лінгвістичних понять фіксуються у визначеннях, що несуть наукову характеристику. Визначення звука мови і звука мовлення ґрунтується на різних аспектах, у яких розглядаються мовні звуки. А такими є: акустичний (фізична сутність звука), фізіологічний (творення мовних звуків, робота мовних органів) і соціальний, або функціональний (роль звуків мови).

Визначення звука мови ґрунтується на функціональному підході. Учні 5 класу мають осягнути, що в процесі мовлення людина вимовляє величезну кількість звуків, однак реально усвідомлюється і виділяються тільки ті одиниці, які служать для побудови й розрізнення слів, тобто для їх розпізнавання. Отже, звук мови (фонема) – це найменша звукова одиниця мови, що служить для творення і розрізнення слів та їх форм.

До осмислення поняття звук мови (фонема) учні 5 класу можуть іти як індуктивним, так і дедуктивним шляхом. Але в кожному разі їм належить зрозуміти, що це функціонально значуща одиниця. Оптимальним для досягнення цієї мети є виконання вправ аналітичного й конструктивного характеру, які супроводять спостереженням над мовою з елементами пошуковості. Напр., пропонується утворити два слова із звуків –“цеглинок” [т], [и], [п], [а], [и], [с] (*писати, сипати*), три – із [о], [а], [в], [р], [т] (*автор, варто, товар*) і розповісти про роль звуків у мові. Підбиваючи підсумок, говориться про те, що звуки мови нагадують цеглини, оскільки служать будівельним матеріалом для творення слів, але вони різні за звучанням, тому при оформленні слова важливо додержувати відповідної послідовності в розташуванні та сполученні звуків. У розрізнювальній функції звуків мови учні 5 класу переконуються, працюючи над вправою на додавання їх до початку і кінця слів (*вісті – двісті; лис – лист*), на “виймання ”, “вставлення ” звуків (*влада – вада; чари – чвари*). Такі вправи, окрім усього, активізують навчальну роботу, формують загальноосвітні вміння і навички аналізувати явища, встановлювати взаємозв’язки між ними, узагальнювати, а також тренують слух,

увагу до звучання і значення близьких за звуковим складом слів.

Робота над відомостями про звук мови, його роль може поєднуватися з розвитком мовлення – збагаченням й активізацією лексичних запасів учнів 5 класу. Так, тренуючись у конструюванні й зміні звукового складу слів, діти тлумачать значення лексем, уводять їх у речення або й розповіді. Лексичний матеріал створює умови для уточнення словника, зокрема розуміння значення деяких паронімів, розрізнення їх. Об'єктом такої роботи можуть бути *коток* і *каток; кампанія* й *компанія; фас* (вигляд із обличчя, предмет спереду) і *факс* (апарат для передавання і приймання звукової інформації й повідомлення, передане ним); *автонім* (справжнє ім'я, на відміну від псевдоніма), *анонім* (автор, який умисне приховує ім'я) і *алонім* (друге ім'я особи, географічної назви: *Богдан-Зиновій, Дерпт-Тарту*).

Звук мовлення виділяється і визначається на основі акустичного й фізіологічного аспектів, тобто як фізичне явище, що виникає внаслідок хвильових коливань, створених артикуляцією і роботою мовних органів. Отже, звук мовлення – це найменша неподільна одиниця мовленнєвого потоку, що утворюється однією артикуляцією мовного апарату. Осмислення учнями 5 класу цього поняття проходить у процесі спостереження за творенням звуків і поєднується з вивченням будови та роботи мовного апарату. Зауважимо, що ознайомлення з будовою мовного апарату, роллю й роботою мовних органів обов'язково потрібне не тільки для розуміння природи звуків мовлення, а й для свідомого засвоєння класифікації звуків, фонетичних процесів уподібнення і спрощення, складоподілу, а також для самоконтролю за вимовою окремих звуків і виправлення дефектів мовлення. У класах із високим рівнем підготовленості такі відомості учні можуть опрацювати самостійно, прочитавши текст відповідної вправи й розглянувши малюнок до нього. Із менш підготовленими учнями 5 класу будова мовного апарату й особливості артикуляції звуків вивчаються методом повідомлення з використанням муляжу чи малюнка.

Працюючи над особливостями творення звуків, учні 5 класу повинні

зрозуміти, що звуковий бік мовлення відграє винятково важливу роль, бо зміст висловлювання передається та сприймається через звучання, і неправильна вимова нерідко приводить до нерозуміння мовця, спотворює зміст, а то й відвертає увагу слухача, справляє неприємне враження. Вивчаючи роботу, учні 5 класу на уроці чи в позаурочний час докладно з'ясовують особливості артикуляції звуків, вимова яких не відповідає літературним нормам, працюють із дидактичним матеріалом, який забезпечує тренування мовних органів у вимові таких звуків. При цьому враховується принцип індивідуалізації навчання, стимулюється орфоепічна пильність, культивується самоконтроль.

Мовленнєвий і мовний аспекти вивчення фонетики взаємопов'язані, оскільки стосуються того самого мовного явища – мовних звуків, які є основою комунікації. У шкільній фонетиці обидва аспекти представлені, але вивчаються в єдності.

Найтиповішими помилками в трактуванні поняття мовного звука є сплутання його з буквою, що зумовлено ототожненням названих понять. Тому з перших уроків фонетики потрібно домагатися правильної вимови звуків, а після вивчення графіки – паралельного називання букв. Добрі наслідки щодо цього дають фонетично-графічний і графічно-фонетичний розбори: *воля* [во'л'а] – ве, о, ел, я **і** *моря* – ем, о, ер, я – [мо'р'а]. Осмисленню й диференціації понять звук *мови, звук мовлення, буква*, взаємовідношень їх допоможе таблиця, де показано, що 38 звуків мови, властивих українській мові, виявляються у безлічі звуків усного мовлення і позначаються 33 буквами на письмі.

На уроках фонетики учні 5 класу прилучаються до звукового запису слів – транскрипції. До речі, вважаємо, що у вжиток учнів 5 класу слід увести слова *транскрипція, транскрибувати*, якими вони послуговуються на уроках іноземних мов. Транскрипція, як відомо, використовується для точної фіксації звукового складу слів і є спеціальною системою знаків (фонетична абетка), за кожним з яких закріплений окремий звук. Відомості про транскрипцію учні 5 класу можуть здобути самостійно, прочитавши і переказавши наявну в підручниках інформацію, що сприятиме забезпеченню їхньої пізнавальної та

мовленнєвої ініціативи. На перших етапах для транскрибування добираються прості за фонетичною будовою слова, в яких звуки виявляються в інваріантах – стоять у сильній позиції (голосні – під наголосом, приголосні – перед голосними або сонорними): [ти'хо], [зви'чно]. Пізніше, вивчаючи вимову голосних і приголосних, уподібнення, подовження, діти прилучаються до транскрибування слів, де звуки мови реалізуються позиційними і комбінаторними модифікаціями: [ви^{е}д'ін':а], [с'ц'і'ле^{и}но].

Одним із пріоритетних завдань шкільного курсу фонетики є ознайомлення учнів 5 класу з фонетичною будовою української мови. Системне розуміння мови на фонетичному рівні передбачає передусім засвоєння класифікації звукових одиниць в їхніх взаємозв’язках. В основі класифікації звуків, як багатьох інших лінгвістичних понять, лежить принцип опозиції, який ґрунтується на функції їх, особливостях творення і звучання.

Отже, учневі або учениці 5 класу на уроці фонетики потрібно осягнути також ціннісний складник: усвідомити красу, естетичну довершеність української мови, зокрема її милозвучність і мелодійність; виявити відкритість до пізнання різних культур через мову.

Література:

1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Українська мова 5–9 класи (5 клас) // Українська мова і література в школі. – 2017. – № 4. – С. 10–29.

2. Скуратівський Л. В. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови / Л. В. Скуратівський // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 2–4.

3. Шелехова Г. Т. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова. 5–12 класи // Укл. Г. Т. Шелехова, В. І. Тихоша, А. М. Корольчук, В. І. Новосьолова, Я. І. Остаф, за ред. Л. В. Скуратівського. – Київ–Ірпінь : Перун, 2005. – 176 с.

4. Ющук І. П. Шлях до пізнання мови : про викладання рідної мови в 5 класі / І. П. Ющук // Дивослово. – 2005. – № 2. – С. 2–4.

Філологічний факультет

Шевчик Г.С.

Науковий керівник: Єрмоленко С.І.

ЕСТЕТИЧНІ СМАКИ УЧНІВ 5 КЛАСУ НА УРОКАХ ФОНЕТИКИ

Естетичні смаки учнів 5 класу на уроках фонетики в загальноосвітніх навчальних закладах студіювали О. Біляєв [1], Л. Симоненкова [5], М. Вашуленко [2], С. Яворська [5] та ін.

Першим на цю проблему звернув увагу О. Біляєв у своїй праці «Робота над орфографічними помилками учнів» [1]. Розроблена ним система роботи над помилками передбачала такі етапи: 1) попередження помилок; 2) виправлення зроблених похибок; 3) облік і класифікація невиправданих написань; 4) проведення вправ «на перероблення помилок» [1, 288]. Ці етапи допомагають учням 5 класу виховувати у себе естетичний смак до правильно написаних текстів; формують його й закріплюють. Грамотність – основа естетичного смаку з точки зору форми, зміст текстів – формує естетичний смак внутрішнього наповнення, тобто змісту.

Тому попередження правописних похибок з естетичного боку фігурує в двох варіантах: з одного боку, це зосередження перед написанням, попереднє пояснення орфографії слова, в якому припускається можливість помилки, з іншого – вся система роботи вчителя і школи, спрямована на те, щоб учень не робив помилок і, по змозі, не бачив їх.

У своєму дослідженні [6] Л. Симоненкова поставила собі за мету розвивати естетичний смак учнів 5 класу через піднесення правописної та вимовної грамотності школярів в умовах місцевого діалекту.

Здобутком ученої є те, що вона проаналізувала найголовніші фонетичні риси кожної з основних діалектних груп, охарактеризувала співвідношення між орфоепічними й орфографічними нормами сучасної української літературної

мови, висвітлила випадки негативного впливу графічного зображення слова на його вимову, зробила аналіз помилок на правила з фонетики, визначила методичні засоби боротьби за орфоепічну й орфографічну грамотність учнів 5 класу в умовах місцевого діалекту.

Концепція “Нова українська школа” [3], чинна навчальна програма “Українська мова ” [4, 17] мають новаторський підхід і покликані одухотворити процес пізнання, формування духовності й естетичного смаку учнів 5 класу.

Концепція передбачає “розроблення принципово нових державних стандартів загальної середньої освіти, які повинні ґрунтуватися на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання, враховувати вікові особливості психофізичного розвитку учнів, передбачати здобуття ними умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності ” [3].

Основною вправою під час узагальнення відомостей про звуки мови є частковий фонетичний розбір, що включає характеристику звуків, кожний з яких потрібно чітко і правильно вимовити. При цьому акцентується увага на артикуляції ізольованих звуків, виправляється досить поширена вимова приголосних із призвуком або й з голосним (*ги, ки, хи* і под.). Особливої уваги потребує у процесі розбору диференціація понять «звук» і «буква». Щоб застерегти учнів 5 класу від сплутування їх, на перших етапах варто практикувати тільки фонетичний розбір, оминаючи питання про позначення звуків на письмі: [т'уле'н'і] – голосні: [у], [е], [і]; приголосні: [т'] – м’який, глухий; [л] – твердий, сонорний; [н'] – м’який, сонорний. Ефективним є фонетичний розбір слів на слух, без попереднього запису. Така вправа, окрім усього, вдосконалює слухову культуру учнів 5 класу. Пізніше, під час фонетично-графічного аналізу, який переважає у шкільній практиці, належної уваги потребує виділення і характеристика звуків у словах, які пишуться за позиційним (складовим) принципом, і тому відсутня повна відповідність між звуками і буквами(звукосполучення позначаються буквосполученнями). Так, учні 5 класу мають усвідомити, що у слові *сяє* літера **с** (ес) не позначає і не

може позначати звука [с']; тут буквосполучення [с'а] передається буквосполученням **ся**, а звукосполучення [йе] – літерою **є**.

Активізувати навчальну роботу учнів 5 класу у процесі узагальнення знань про систему звуків можна через шаради, наприклад: *У слові чотири звуки; 1) наголошений голосний, 2) глухий шиплячий приголосний, парний дзвінкому [дˆж];ненаголошений голосний, який у вимові наближається до [и]. 4) сонорний м'який, парний твердому [н'], ціле слово – синонім іменника* ***школяр****). Відповідь:* ***учень;*** метаграм, наприклад: *перетворити, замінивши глухий приголосний на парний дзвінкий*: *поживний напій – у ворону:* ***кава – ґава****; ранг за званням – у добрий або злий дух:* ***чин – джин****; підмінивши два глухих парними дзвінкими, зробити з тривалості дії музичного мистецтва і оркестр, що до нього вдається:* ***час – джаз****; поставивши на місце твердого парний м'який, зробити із злака – хижака:* ***рис – рись****;* логогрифів, наприклад: *додавши до вигука захоплення безпарний глухий, назвати синонім слова* ***професія: ах – фах.*** Зацікавлять учнів 5 класу фонетичні загадки-нісенітниці, наприклад: *коли частина патрона вогнепальної зброї стає випуклістю на тілі? – По заміні глухого [к] парним дзвінким [ґ] –* ***куля – гуля****; Я в руки взяв козу нову і заходивсь косить траву* (І. Січовик) – ***коза – коса****.*

До системних фонетичних явищ української мови належить сполучуваність звуків у лінійній послідовності. Так, сполучення голосних майже не властиві сучасній українській мові, вони трапляються тільки в словах іншомовного походження або на межі морфеми (теж здебільшого в словах іншомовного походження), відсутні звукосполучення м'якого приголосного з [и], [р'] – у кінці складу тощо. До системних явищ нашої мови належить також модифікації окремих приголосних у певній позиції – асиміляція й дисиміляція.

Українській мові, як відомо, притаманна в основному регресивна асиміляція, тобто уподібнення попереднього приголосного наступним: *футбол [фудбо'л], день – дня [д'н'а].* У шкільному курсі вивчаються чотири найпоширеніші типи уподібнення: за дзвінкістю, глухістю, палатальністю та за місцем і способом творення, що включає і подвійну асиміляцію: *дочці [доц':і'],*

зсипати [с:и'пати]. Зауважмо, що останнє уподібнення не називається, оскільки класифікація приголосних за місцем творення, зокрема виділення зубних й альвеолярних, програмою не передбачено. Щоб уникнути труднощів під час опрацювання типів асиміляції, можна говорити про уподібнення свистячих і шиплячих. Хоч ці терміни не розкривають суті уподібнення, але знайомі учням 5 класу і називають групи приголосних, що взаємодіють. Обійти ж цю асиміляцію неможливо, бо вона досить поширена і з нею учням 5 класу доведеться стикатися пізніше, коли йтиметься про вимову і написання префіксів *з-, роз-, без-* та творення деяких іменникових і дієслівних форм: *зчеп [шчеп], розшук [ро'ш:ук], книжці [кни'з'ц'і], мчишся [мчи'с':а]*.

Щоб учні 5 класу збагнули природу уподібнення, доцільно повторити відомості про сильну і слабку позицію приголосних і розповісти, що в потоці мовлення артикуляція одного звука пристосовується до артикуляції іншого. Скажімо, під час вимови глухого [к] у слові ***екзамен*** голосові зв’язки уже підготовлені до вимови наступного дзвінкого [з], тобто напружені і дрижать, унаслідок чого утворюється не безголосий [к], а дзвінкий [ґ], який відрізняється від [к] тільки участю у вимові голосових зв'язок. Учні мають знати також, що уподібнення може відбуватися повною мірою і частково. У першому випадку попередній приголосний звучить, як наступний, і вони зливаються в один довгий звук, наприклад: *зсадити [с:ади'ти]*; у другому – уподібнення проходить не за всіма ознаками: *розклад [ро'склад], дощці [до'с'ц'і].* Принагідно учні 5 класу прилучаються до транскрибування слів з довгими приголосними.

Найпоширеніша в українській мові асиміляція за м’якістю. Їй піддаються в позиції перед м’якими і пом’якшеними всі тверді приголосні, що мають корелятивні пари серед м’яких, за винятком [р], наприклад: *хатні [ха'т'н'і], пісні [пі̂с'н'і']*, але *борня [борн'а'].* написання слів з уподібненням за палатальністю вивчається в орфографічній темі «Позначення м’якості приголосних на письмі». Проте під час розгляду цього уподібнення як фонетичного явища, слід наголосити, що воно є орфоепічною нормою, хоч на письмі найчастіше не позначається.

Характеризуючи уподібнення альвеолярними (шиплячими) зубних (свистячих), варто наголосити, що воно трапляється переважно на межі морфем, наприклад*: розшити* [рош:и'ти], *пронісши* [прон'і'ш:и]. Асиміляція ж зубними альвеолярних найчастіше засвідчується у формах слів, наприклад: *ручці* [ру'ц':і], *подушці* [по^{у}ду'с'ц':і]. Перехід шиплячих у свистячі практично завжди поєднується з їх пом'якшенням, бо наступний свистячий – це регресивна асиміляція – в таких ситуаціях м'який. Подвійних асимілятивних впливів (за місцем творення і глухістю) зазнають дзвінкі свистячі перед глухими шиплячими, наприклад: *зшити* [ш:и'ти], *розчути* [рошч'ути].

Вправи, присвячені асиміляції, повинні охоплювати всі його різновиди і мати в основному синтетичний характер: звукові процеси розглядаються як фонетичні явища і трактуються з погляду вимови і написання. Немає сумніву, що, чим краще осмислять учні 5 класу природу й умови асиміляції, тим легше вони опанують правила орфоепії й орфографії і вправніше керуватимуть ними у практиці спілкування.

Одним із характерних для української мови засобів милозвучності, пов'язаних з особливостями сполучуваності звуків, є спрощення в групах приголосних, яке вивчається у 5 класі. Традиційно в школі це явище розглядається з погляду орфографії й відоме з початкових класів. У 5-му класі необхідно з'ясувати суть поняття і домогтися правильного вживання терміна на позначення його. Спрощення приголосних – це фонетичне явище, властиве усному мовленню, і на письмі може не позначатися. Та в словах *шістнадцять, шістсот, студентський, студентство* тощо, які пишуться за морфологічним принципом, спрощення відбувається, хоч на письмі не закріплене.

У шкільній фонетиці за традицією вивчаються чотири групи приголосних, що спрощуються – [здн], [ждн], [стн], [стл], хоча частотність сполучувань [здн], [ждн] дуже обмежена. А от спрощення груп приголосних [стс'к] (*пацифістський, туристський*), [нтс'к] (*студентський, гігантський*), [нтств] (*студентство, агентство*), [скн] (*писнути, плюснути, тиснути*) трапляється набагато частіше. Тому, враховуючи, крім сказаного, принцип перспективності,

учні 5 класу варто ознайомлювати також з спрощенням цих звукосполучень. Пізніше, у розділі «Словотвір» (6 клас), учні будуть характеризувати не лише написання, а й вимову слів з ними.

Склад в акустичному сенсі, є поєднанням найгучніших, голосних, з менш звучними, приголосними, у послідовності звучання. Із фізіолого-артикуляційного погляду, склад – це зростання і спад напруженості мовних органів, унаслідок чого частини мовленнєвого потоку вимовляються одним поштовхом видихуваного повітря. З обома аспектами природи складу учні 5 класу практично ознайомлені з першого класу: вони знають, що склад твориться голосними у сполученні з приголосними або й без них і вимовляється одним поштовхом видихуваного повітря. Відомий учням і поділ складів на відкриті й закриті.

Труднощі у процесі вивчення відомостей про склад пов'язані зі складоподілом. Зауважимо, що проблема складоподілу, зокрема при збігові двох і більше приголосних між голосними, є однією з найскладніших у науковій фонетиці. У школі теорія складоподілу не вивчається: учні 5 класу членують слова на склади інтуїтивно, на слух. Щоб уникнути грубих помилок, треба знати дві основні особливості українського складоподілу: 1) тяжіння до відкритих складів і 2) тенденцію наростаючої гучності. Тому *смі-шно, лі-чба, се-стра* (перший склад відкритий, другий починається глухим, після якого йде гучніший – дзвінкий чи сонорний, а далі – найгучніший, голосний), але *пал-ко, слаб-кий* (сонорний і дзвінкий, перед голосним, маємо менш звучний – глухий). У шкільній практиці досить поширене ототожнення учнями 5 класу фонетичного поняття (складоподіл) й орфографічного (перенос слів). Тому їх слід протиставити. Учні 5 класу повинні засвоїти, що у разі збігу двох або більше приголосних межа між складами тільки одна, а перенос має варіанти.

Вивчення наголосу в 5-му класі ведеться в основному на практичному рівні. Шляхом спостереження над мовленням знання учнів 5 класу поповнюються відомостями про роль наголосу в українській мові: він фонетично об'єднує слово, виконує смисло- і форморозрізнювальну функцію

(*скла'ди* і *склади'*; *ру'ки* і *руки')*, визначає мелодику мовлення (*Реве' та сто'гне Дні'пр широ'кий…*).

Отже, ученими доведено, що під час вивчення фонетики в 5 класі слід глибше спиратися на теоретичні відомості з фонетики. Формування фонетичних понять, орфоепічних й орфографічних умінь і навичок на основі об'єднання їх у спільну систему дій дає кращі результати, ніж розрізнене засвоєння навчального матеріалу, зосереджене на виконанні однотипних за характером та близьких за структурою вправ.

Література:

1. Біляєв О. М. Робота над орфографічними помилками учнів. Київ, 1954. 186 с. Вашуленко М. С. Робота над орфоепією як одна з умов формування в учнів 1-3 класів навичок орфографічного письма. Київ, 1975. 154 с.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа " на період до 2029 року // Освіта.UA. 2016. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 28.12.2018)

3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Українська мова 5–9 класи (5 клас) // Українська мова і література в школі. 2017. № 4. С. 10–29.

4. Симоненкова Л. М. Орфоепія та орфографія на уроках фонетики в 5 класі. Київ, 1958. 165 с.

5. Яворська С. Т. Формування в учнів орфографічних умінь і навичок у процесі вивчення будови слова і словотвору (на матеріалі шкіл з російською мовою навчання). Київ, 1997. 177 с.

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філософсько-теологічний факультет

Дуплава В.О.

Науковий керівник: Чікарькова М.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРІТ-АРТУ В МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ

«Ми живемо в епоху Інтернету і постійного шуму, стріт-арт – це мистецтво нашого часу, і його аудиторія неймовірно велика»

Жульен Малланд

Стріт-арт як напрям сучасного образотворчого мистецтва об'єднує різні течії, форми та техніки. Він включає в себе в себе традиційне графіті (3D, сюжетне, шрифтове графіті), грандіозні настінні розписи (мурал), трафарети, стікери, мозаїки, некомерційні постери, скульптурні інсталяції, перформанси та деякою мірою енвайронмент, стрічкове мистецтво, відеопроекції, арт-інтервенції, флеш-моби та в'язаний стріт-арт. Утім, цей перелік далеко не повний, а враховуючи те, що тенденції стріт-арту розвиваються по-різному в усьому світі, доволі проблематично детально відтворити розвиток та дати чітку класифікацію цього виду мистецтва. Утім, аналізуючи конкретні прояви художньої реалізації стріт-арту в сучасній культурі, можна в загальних рисах описати його ідейно-естетичне спрямування та жанрово-стилістичну палітру.

Більшість людей думають, що мистецтво стріт-арт – це ніби галерея під відкритим небом, що воно безпосередньо пов’язане лише із розписами графіті або що художники творять лише на вулицях. Однак це не так: окрім вулиць, використовується і інший громадський простір, який не пов'язаний безпосередньо з музеями та галереями.

Сучасні вуличні художники насправді використовують набагато більше способів та методів виражати свої переживання для зміни навколишнього

простору. Кожен проект, кожна робота в більшості випадків не розробляється просто як вітрина для демонстрації професійної майстерності, а розробляється для подачі ідеї, посилу з врахуванням контексту, загального виду картини й середовища, органічності їх поєднання. Це важливо, бо іноді задум може бути хорошим, але якщо локація не та або робота просто псує міський простір, то, звісно, що «вау ефекту» не буде. Досвід показує і те, що для творення вуличного мистецтва не обов'язково використовувати фарбу або інсталяції, сучасні художники для своїх робіт можуть застосовувати й переосмислені твори попередників. Тобто до того, що вже існує, іноді в іронічній формі, можуть додаватися лише певні, але концептуальні за задумом, елементи або об'єкти. Тому іноді достатньо одного продуманого елемента, аби концепція твору радикально змінилася. Велику кількість кумедних робіт такого спрямування можна зустріти навіть в громадських туалетах.

Очевидно, що для створення оригінального стріт-арту іноді достатньо лише трохи матеріалу і фантазії. Наприклад, польська художниця NeSpoon закладає дірки на дорогах і тріщини в стінах цементом, який потім покривається різноманітними орнаментами. Художниця свої роботи описує як «ювелірну прикрасу публічного простору». І з цим твердженням можна цілком погодитися – роботи справді виглядають красиво та неординарно і привертають до себе велику увагу. На нашу думку, подібні роботи містять у собі синтез естетичного потенціалу та корисності, тому іноді виконання таких робіт є бажаним або й просто необхідним для позитивних змін міського простору.

Однією з характерних ознак стріт-арту є його доступність для кожного. Це мистецтво для широкого загалу, і в цьому є свої позитивні моменти. Наприклад, окрім самого споглядання, кожен бажаючий може долучитися до самого дійства – це можуть бути скульптурні інсталяції, флеш-моби, перформанси та ін. Це слугує яскравим прикладом того, що прекрасне можна не лише споглядати, а й бути водночас його частиною. Звісно, що у подібних ситуаціях стріт-арт розглядається аж ніяк не прояв вандалізму, але як форма високого мистецтва. Варто ще раз зазначити, що мистецтво стріт-арту

концептуальне, тобто тут є чітко виражена ідея, посил і навіть протест. Тому твердження про те, що стріт-арт нерозривно пов'язаний із соціальними явищами, цілком коректне, й ідей для творчості художникам вистачає. Характерним прикладом в Україні може виступити творчість групи «Interesni kazki», автори якої у своїх муралях часто звертаються до екологічної, національної, соціальної тематики.

Якщо порівнювати специфіку художньої реалізації стріт-арту з принципами класичної естетики, то стає зрозумілим, що для вуличного мистецтва гасло «мистецтво заради мистецтва» не відіграє домінантної ролі. Звісно, що естетичному вигляду, формам, манері виконання приділяється велика увага, але, на нашу думку, зміст та закладена ідея турбує значно більше як самих митців, так і тих, хто оцінює та сприймає це мистецтво. Необхідним моментом тут стає також конфліктність старого та нового. «Красиві картинки, це добре, але в першу чергу важлива ідея. Художник не може заради однієї тільки краси використовувати масштабний відрізок простору. Все повинно бути виправдано», – пояснює один художник цього напряму в інтерв'ю. «Все, чим ми займаємося – це вандалізм» [2].

Стилістика і техніка є другорядними, а головною рисою є спрямованість на прямий діалог з глядачем і, відповідно, з навколишнім середовищем. Можна стверджувати, що описані вище різновиди стріт-арту виконують функцію прямого діалогу, комунікації, бо перш за все тут важливо поділитися своїми думками, висловлюваннями, отож стіни або міський простір в цілому стають ідеальним місцем для поширення такого роду повідомлень. Художники за допомогою провокаційних зображень та гасел, що легко запам’ятовуються, намагаються надихати людей на певні зміни, на дії, які даватимуть результат або просто нагадуватимуть про важливі питання, які стосуються кожного. Мотивація та цілі митців даного напрямку доволі різноманітні: наприклад, в Україні тепер часто зустрічаються графіті на політичну тематику. Є багато хороших робіт з використанням національного візерунку в поєднанні з потужним ідеологічним посилом, але є й графіті, де прослідковується певна

перенасиченість національним колоритом. Щоби приємно здивувати сучасних глядачів, лише цього іноді недостатньо, мають бути виражені певна неординарність, обов'язкова концепція та яскрава художня реалізація, а бажано – ще й використана неординарна техніка. При цьому повідомлення, які критикують суспільство, пропонують соціальну боротьбу та політичну критику, посідають у вуличному мистецтві своє місце, але не можуть виконувати домінантну роль, бо інакше мистецтво перетворюється у «мистецтво заради політики».

Плюс до того, витвори стріт-арту активізують емоційний стан людини, виникає зацікавленість, бажання глибше пізнати побачене та проаналізувати приховані символи або мотиви, тобто зрозуміти підтекст твору. Стріт-арт певною мірою можна навіть уподібнити експресіоністькому живопису, бо тут сильні емоції та враження глядачам точно гарантовані.

Важливим питанням є також те, що часто стріт-арт стає «мистецтвом моменту», а дехто взагалі вважає, що це лише сезонне мистецтво. Тому вже на початку планування проектів художники враховують всі можливі нюанси, розмірковують над тим, де можна і де заборонено встановлювати скульптурні інсталяції, з якого боку стіни глядачі зможуть оцінювати трафарети. Бо постери, надписи, графіті чи інші жанри стріт-арту мають властивість зникати через погодні умови, хуліганство та діяльність адміністративних служ, які слідкують за контентом вуличного мистецтва. Не є дивним те, що на стінах сьогодні може бути одне графіті, а завтра взагалі щось інше, оскільки гасло вуличного мистецтва – це *тут і зараз!* «Вуличне мистецтво живе у владі вулиці і завжди готове на наступний день зникнути», – саме такими словами один вуличний художник пояснив специфіку темпоральності даного напряму мистецтва [1].

Література:

1. Голынко-Вольфсон Д. Стрит – арт: теория и практика обживания окружающей среды [Электронный ресурс] / Д. Голынко-Вольфсон – Режим доступа: http://moscowartmagazine.com/issue/16/article/225 - Заглавие с экрана.

2. Перкина А. Все, чем мы занимаемся – это вандализм [Электронный ресурс] / А. Перкина – Режим доступу: https://itsmycity.ru/2016-01-21/ulichnyy-hudozhnik-slava-ptrk-o-strane-vozmozhnostey-svyazi-s-gorodom-i-socialnosti-strit-arta - Заглавие с экрана.

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

Факультет філософської освіти та науки

Колтишева Г.С.

Науковий керівник: Бут Н.К.

ЕСТЕТИЧНА ЦІННІСТЬ ПАРКІВ У МІСТІ

Неможливо уявити собі населений пункт без зелених насаджень, хіба що як реалізацію найжахливішого антиутопічного сценарію. Однак, в той же час, неможливо недооцінювати урбаністичний вплив на паркове мистецтво та оточення парків. Сьогодні внаслідок інтеграції в сучасний стан міста парк стає складним явищем і уявляє собою одночасно і соціальний об’єкт середовища міста, і об’єкт мистецтва для втілення естетичних ідеалів, і простір, який постійно змінюється та вдосконалюється і є частиною екосистеми міста [3, с.59-60].

Внаслідок розвитку урбаністичного середовища відбуваються зміни природних ландшафтів, а саме у їх вертикальній та горизонтальній структурі. Природні об’єкти міста, які включають в себе лісопарки та острови на річках, підтримуються завдяки озелененим територіям різного призначення. Природні об’єкти спрямовані на створення єдиного полотна міста, а озеленені території вплітаються в архітектуру населеного пункту, нерівномірно розсіюючись по ньому [1, с. 225].

Парки в місті покращують його екологію: зберігають ґрунти, оберігають архітектурні об’єкти від перегрівання. Декоративна функція парків є однією з найважливіших їх функцій на ряду з функціями очищення повітря та захисту

від шуму [1, с.225-227].

Ландшафтний дизайн парку вимагає пластичне конструювання простору, моделювання паркового середовища на основі декоративних можливостей природних матеріалів. Природні форми, які використовуються в парку мають гармоніювати з архітектурними формами міста, що забезпечує естетичну виразність першого [3, с.60].

Важливим є забезпечення здоров’я рослинних насаджень, уникнення дії природних шкідників та антропогенних негативних впливів, адже хворе дерево втрачає своє функціональне та декоративне значення та несе небезпеку навколишнім природнім об’єктам та людині [4, с.82].

В парковому мистецтві, так сталося історично, при розробці ландшафтного дизайну парків при палацах за участю дерев та кущів використовують топіар, тобто фігурну стрижку дерев та кущів. Однак сьогодні топіар все частіше використовують і для парків не при палацах. Топіар дозволяє гармонізувати природні об'єкти в парку з архітектурним оточенням міста, збільшує естетичність поєднання природних та урбаністичних форм. Особливо ефективне таке поєднання, коли ансамблі мистецтва топіар підкреслюють унікальність забудови [2, с.63].

Отже, естетична цінність парку полягає в гармонійному поєднанні природних та антропогенних об’єктів. Збереження рослинного фонду, використання мистецтва топіар стає підґрунтям для збереження довкілля та зменшення шуму при одночасному підкресленні архітектурних унікальних форм. Парки стають втіленням поєднання сил природи і мистецтва, стають місцем життя для ряду тварин і дозволяють уникнути на фоні багатоповерхівок почуття неживого міста.

Література:

1. Глибовець В. Л. Роль ландшафтного дизайну у розвитку сучасного міста (на прикладі міста Києва) / В. Л. Глибовець, А. В. Костюк // Економічна та соціальна географія. - 2013. - Вип. 2. - С. 223-232. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esg_2013_2_28.

2. Ковешников, А.И. Новые технологии формирования топиарных форм в озеленении городских территорий/ А.И. Ковешников, Н.А. Прилепская// Актуальные проблемы садово-паркового искусства: Материалы Международной научно-практической конференции.. – Саратов, 2012. – с. 62-67

3. Мамонтова Т. В. Элементы художественного синтеза в садово-парковом искусстве 1920-1930-х годов / Т. В. Мамонтова. // Система ценностей современного общества. – 2015. – №39. – С. 55–61.

4. Сродных Т. Б. Насаждения Парижа–состав, эстетика, состояние /Т. Б. Сродных, С. В. Вишнякова.// Ландшафтная архитектура и природообустройство: от проекта. – 2016. – С. 80.

Факультет філософської освіти та науки

Крагель К.В.

Науковий керівник: Коннов О.Ф.

«РАМКА» ПОТВОРНОГО, ПРЕКРАСНОГО, КРАСИВОГО, ЦІКАВОГО ТА ВІЗЕРУНКИ КАРТИН

Людина – істота, яка не лише являється природнім, органічним, механізованим, тваринним, матеріальним організмом, а й постулює себе в якості красивого створіння. Що мається на увазі? Яким чином сприймається та розуміється таке поняття як «краса»? Лише щось високе, глибинне та надчуттєве може пояснити та допомогти збагнути вищезгаданий феномен. Тому **метою** даної роботи є спроба наближення до κόσμος та бачення його у світі людей. Осмислення проблематичності краси є **актуальним та важливим** в житті homo sapiens. Бо ж саме це і відрізняє її від тварини.

Краса – це світ символів, образів та смислів. Ми не можемо охарактеризувати феномен прекрасного за допомогою матеріальних засобів. Здійснити особливий процес здатна лише іскорка, та іскорка, про яку говорив Майстер Екхарт; те, що запалює та спопеляє; те, що є вічним сяйвом, джерелом

життя, яке є нашою сутністю. От саме воно дає змогу відчувати та бачити невидиме. Звісно, можна говорити, що музичні твори, картини, скульптура, архітектура є матеріальними пам'ятками, ми їх чудово простежуємо і цілком природно вони існують як речові предмети. Однак не все так просто. Відчути те, що приховано в них, здатні лише завдяки цій іскорці, без неї для нас це були б звичайні дерев'яні або ж, наприклад, кам'яні матеріали. Тут існує щось набагато вище, духовніше та велеречивіше. Без цього духовний світ людини зазнав би руйнації, деградував, зникнув.

То яке ж це красиве? Красиве – це щось протилежне потворному, те, що викликає відразу та супротив. Доречно було б навести приклад своєрідної «рамки», яка складається із чотирьох компонентів: потворне, прекрасне, красиве та цікаве.

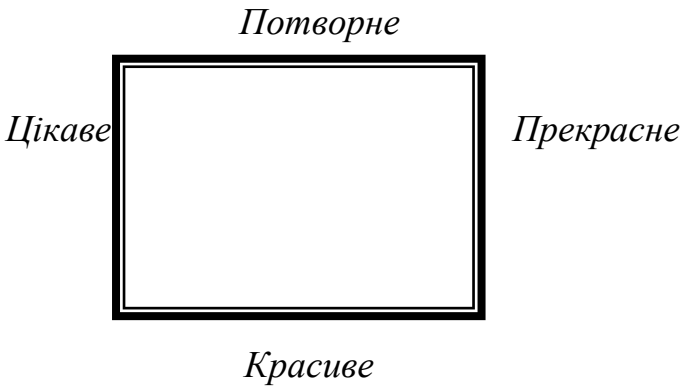

Складові «рамки» є не тривіальними частинами, а тими елементами, які здійснюють процес можливості бачення/усвідомлення/відчування чогось більшого. Людина здатна угледіти щось красиве завдяки діалектичній складові: все пізнається в порівнянні. Недаремно говоримо, що існують красиві чи некрасиві (потворні) речі. Саме така здатність компаративістики дає основу для відокремлення красивого – того, що викликає приємні відчуття/враження, та того, що, навпаки, відсторонює/лякає. Але ж яка відмінність між прекрасним та красивим?

Прекрасне – це найвища ступінь краси, рівень досконалого та довершеного. Важливо зазначити, що інтенціональність уваги здійснюється завдяки інтересу, одного із чотирьох компонентів «рамки». Лише інтерес дає змогу іскорці, яка панує в нашому єстві, угледіти/зазначити певне явище.

Цікаве – це ніби джгутик, який лоскоче та натискає на точки, що закріплені за певними функціональними частинами людського організму. Свого роду це певна включеність людини в процес життя, те, що тримає її у світі, стримує та дає жагу до життя, скажімо, інтерес до життя та всього, що в ньому існує. Бо життя – це також рамка, плацдарм, а все інше, змістовність, наповненість цієї рамки, - образи, рисунки, які людина розшифровує, малює, компонує, забарвлює та знищує.

Існує колоритна безліч картин, які місять в собі багатоманітність візерунків. Кожна картина – це полотно, скринька, де містяться окремі елементи, знаки, лінії, плями. Рисунок – це живе, невмируще створіння. Воно має власну долю, історію та батьківщину. Рисунок народжується, розвивається, дорослішає, старіє, але не помирає, його візерунковість існує повсякчас і всюди. В картині може приваблювати її цілісність, або ж, навпаки, протилежність, діаметральність окремих частин. Саме ця візерунковість є викликом для «рамки» з чотирьох компонентів. Рамка не зможе існувати без візерунковості. А чи зможе візерунок існувати без «рамки»? Цілком можливо. Однак, тоді він вже не буде візерунком, а буде чимось іншим.

Отже, красиве та потворне, цікаве та прекрасне є живими, вічними компонентами. Людина існує по-справжньому завдяки такій плюральній площині. Духовність виявляється в здатності відчувати/переживати візерунковість картинного світу. Ми існуємо в такому осередку та створюємо його. Відбувається це навмисно чи ні – складно відповісти. Однак, напевно можна стверджувати, що баланс у світі функціонує, і здійснює його одна лише іскорка - зародок, який потрібно розвивати в собі, вдосконалювати та над яким слід невпинно працювати. Бо ж людина пізнається в діяннях своїх.

Факультет природничо-географічної освіти та екології

Мельниченко О.С.

Науковий крівник: Лобанчук О.А.

ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТВОРЧОСТІ ГРУПИ RAMMSTEIN

На сьогоднішній день можна чітко говорити про те, що музика вносить вагомий внесок у розвиток культури суспільства. Не стоїть осторонь і рок-музика, з усім своїм різноманіттям напрямків та жанрів. У даній роботі розглядається творчість доволі неординарної та незвичної групи – Rammstein.

Німецька індастріал-метал група Раммштайн (в оригіналі «Rammstein») була заснована в Берліні, у 1994 році. На даний момент ця музична група є однією з найвизначніших та найвідоміших не тільки у своєму жанрі, а і у світовій музиці в цілому. Даний колектив здійснив надзвичайно великий вплив на світовий індастріал-метал, а поняття «Нова німецька тяжкість» (В оригіналі «NeueDeutscheHärte») взагалі виникло після дебютного альбому Раммштайн «Херцеляйд» («Herzeleid») [2,3] .

До колективу входять 6 учасників: Тілль Ліндеманн (вокал), Ріхард Круспе (соло-гітара, бек-вокал), Пауль Ландерс (ритм-гітара, бек-вокал), Олівер Рідель (бас-гітара), Крістіан Лоренц (клавішні), Крістоф Шнайдер (ударні) [3].

Музика групи відрізняється маршовою ритмічністю та важким гітарним звучанням, крім того важливим компонентом є елементи електронної музики, що забезпечується використанням синтезатора.

Висвітлюючи теми агресії, насилля, сексуальних збочень група апелює до глибинного, несвідомого компоненту психіки людини, до її тваринних інстинктів, котрі сучасна звичайна людина ретельно приховує. Це викликає неабиякий інтерес аудиторії до групи. Цю тематику особливо ретельно розкрито в дебютному альбомі групи – «Herzeleid». Провідною ідеєю цього альбому є кохання, та його прояв - сексуальність. Це добре видно на прикладі таких пісень як «Du riechst so gut», де оспівується процес залицяння чоловіка до жінки, та порівняння цього процесу з полюванням хижака на жертву; «Wollt Ihr

das Bett in Flammen sehen?», де є такі безкомпромісні, але правдиві рядки: «Sex ist ein Schlacht, Liebe ist Krieg.» (Секс – це бій, кохання – це війна); або ж «Herzeleid», де оспівується сумний наслідок кохання – серцевий біль [4].

Така ж ідея є провідною і в наступному альбомі групи – «Sehnsucht» . Яскравим прикладом цього є пісня «Bestrafe mich», де є такі рядки: «Deine Größe macht mich klein? du darfst mein Bestrafer sein (Твоя велич робить мене нікчемним, ти можеш бути моїм катом)». Це один із найяскравіших прикладів оспівування мазохізму у творчості групи.

У альбомі – «Mutter», група дещо змінює акценти в тематиці творчості. Але, в наступній роботі – «Reise, Reise», тема сексуального збочення зявляється знову, в синглі «Mein Teil». В цьому творі описується, як маніяк криваво розправляється зі своєю жертвою. Особливого жаху цьому твору додає те, що він був написаний на основі реальних подій. Втой же час, необхідно зазначити, що закінчується альбом піснею «Amour», в котрій, знову використовується образ хижого звіра, але натомість, агресивна експресія поступається романтичному та сумному вираженню емоцій, що можна помітити навіть по звучанню мелодії.

Як виявилось, сумним та романтичним духом пісні «Amour» буде пронизана тема кохання у альбомі «Rosenrot». Приклади – пісня «Rosenrot» - дійсно трагічна історія про невзаємну любов.

Шостий студійний альбом групи – «Liebe ist für alle da», де тема любові та сексуальності виражена дуже експресивно, рішуче та яскраво. Саме до цього альбому належить дуже відвертий твір «Pussy», кліп на цю пісню був підданий жорсткій цензурі. Знову був оспіваний садомазохізм – твір «Ich tut dihr Weh». Рядки цього твору говорять самі за себе: «Du blutest für mein Seelenheil, ein kleiner Schnitt und du wirst Geil, der Körper schon total entstellt, Egal erlaubt ist was gefällt (тікаєш кров'ю для мого задоволення, маленький поріз – ти вже збуджена, тіло повністю вражене, та все одно – дозволено все, що подобається)».

Вагомим компонентом загальної тематики групи є філософська лірика, що

вражає вже не агресивною експресією, а своєю глибиною.

Глибока філософська ліричність є провідною для альбому «Mutter». Особливої уваги заслуговують твори «Mein Herz Brennt», «Mutter» та «Sonne». Отже, «Mein Herz Brennt» - це не просто пісня, це казка, або ж навіть легенда, в якій ідеться про жахливих створінь, що існують у дитячій уяві. Якщо звернутися до смислового навантаження кліпу на цю пісню, то можна споглядати як фронтмен групи виступає в ролі месника, котрий був колись такою скривдженою дитиною, але зумів звільнитись – «Nun liebe Kinder gebt fein acht, Ich bin die Stimme aus dem Kissen, Ich singe bis der Tag erwacht, ein heller Schein am Firmament…Mein Herz brennt! (Діти, прошу уваги, я голос із подушки, я співатиму, доки не прийде день, яскраве сяйво на горизонті.. Моє серце палає!)». Такого ж стилю дотриманий сингл «Mutter», де мова йде про людину, котра була штучно вирощена. Ця людина звертається до своєї матері – тобто персони, котра відповідальна за його появу на світ – виражаючи ненависть, сум та розпач, але в той же час – благаючи про силу. Тут можна споглядати, як поряд з ненавистю до персони матері виражається любов, та благання про взаємність. Мабуть, це один із найсумніших творів групи. Про вірну та вічну любов, що не має взаємності йдеться також у пісні «Sonne». Якщо, бути точним, то тематика любові розкривається знову ж таки, у кліпі на пісню. В ньому розгортається сюжет, що є інтерпретацією казки про Білосніжку та сімох гномів

У наступному альбомі – «Reise,Reise» - є два твори, що мають сильний філософський смисл, і що цікаво, теми цих творів абсолютно не схожі. Першим з них є «Amerika», в якому засуджується політика США, що спрямована на досягнення світового панування, хоч і не прямою силою. Другий твір – «Ohne dich» - твір, що розкриває поняття прив’язаності однієї особистості до іншої з позиції «Rammstein», позиції філософсько-романтичної, що в цьому випадку заміняє експресивно-агресивну. Вирізняється сильним текстом і твір «Reise,Reise», в котрому йдеться про запеклу боротьбу моряків- китобоїв та їх супротивників: «Reise, Reise, Seemann, reise! Und die Wellen weinen leise, in

ihrem Herzen steckt ein Speer, blutet sich am Ufer leer (Дорога, дорога, моряче, в дорогу! І хвилі тихо плачуть, в їхнє серце вп'явся спис, вони зтікають кров'ю на березі)».

Серед всіх пісень альбому «Rosenrot» особливої уваги, у даному контексті, заслуговують твори «Feuer und Wasser» та «Ein Lied». «Feuer und Wasser» - це оспівування тих складних почуттів, що беруть у полон чоловіка, котрий бачить жінку. Ці почуття передані за допомогою образу води та вогню, що огортають душу такого чоловік. У свою чергу «Ein Lied» - вираження групою власної вірності та любові до своїх прихильників: «Wir sind für die musik geboren, wir sind die Diener eurer Ohren, immer wenn ihr traurig seid, spielen wir fuer euch…(МИ народжені для музики, ми слуги ваших вух, завжди, коли вам сумно, ми граємо для вас…)».

Ще однією важливою змістовною лінією творчості «Rammstein» є взаємовідносини групи та вираження їх позиції світу. Найважливішими творами у цьому відношенні є «Du Hast», «Links 2-3-4», «Ich Will.

Отже у пісні «Du Hast» мова йде про відхилення чоловіком пропозиції жінки одружитись із нею: «Willst du bis der Tod euch scheidet sie lieben auch in schlechten Tagen...Nein! (Будеш її кохати і в горі, і в радості, доки смерть не розлучить вас?...Ні!)». Але якщо звернутися до кліпу, можна бачити зовсім інший зміст – учасники групи залишаються вірними спільній справі. Стосовно твору «Links 2-3-4», то необхідно зазначити, що він з самого початку має сильне ідейно-смислове навантаження – довести всьому світові, що «Rammstein» не притримуються праворадикальних поглядів. Це підтверджують такі рядки: «Sie wollen mein Herz am rechten Fleck, doch seh ich dann nach unten weg. Da schlägt es links! Links!Links! Zwo, drei, vier! (Вони хочуть бачити моє серце справа, дивлюся вниз. Воно б'ється зліва! Два, три, чотири!)». Твір «Ich Will» - це твір провокація. Тут йдеться про те, що група хоче володіти своїми слухачами, і вона ними володіє: «Ich will eure Stimmen hören, Ich will die Ruhe stören, Ich will dass ihr mich gut seht, Ich will dass ihr mich versteht, Ich will eure Phantasie (Я хочу чути ваші голоси, я хочу порушити тишу, я хочу, щоб ви мене

добре бачили, я хочу, щоб ви мене розуміли, я хочу вашої фантазії)».

На основі вищеописаного можна зробити висновок, що для людей, які є шанувальниками такого музичного напрямку, як альтернативний рок та метал, та мають власне світосприйняття, агресивна експресія та глибока романтичність групи «Rammstein» є справжнім витвором мистецтва, сповненим своєрідною естетичною витонченістю.

Література:

1) Грицанов А. А. "Новейший философский словарь" / Александр Алексеевич Грицанов. – Минск: "Книжный Дом", 2003. – 1280 с. – (3-е издание). – ("Мир энциклопедий").

2) Тати Ж. "Rammstein. Будет больно" / Жак Тати., 2018. – 192 с. – ("Дискография").

3) Офіційний сайт "Rammstein" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.rammstein.de/en/.

4) Офіційний канал "Rammstein" на Youtube [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.youtube.com/channel/UCYp3rk70ACGXQ4gFAiMr1SQ.

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІКА. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРА

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(м. Слов'янськ)

Факультет спеціальної освіти

Довгоспинний Я.В.

Науковий керівник: Омельченко М.С.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У період розбудови незалежної України та визначення її місця і ролі у світовому контексті ведуться пошуки мети виховання та форм виховної роботи в спеціальних дошкільних установах.

Удосконалення системи освіти, її докорінне реформування сьогодні стають основою національного відродження, утвердження державності та демократизації українського суспільства, відтворюють інтелектуальний, духовний потенціал українського народу.

У «Конституції України», Законі України «Про освіту», національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Парціальній програмі «Україна – моя Батьківщина» та в інших державних документах із питань освіти накреслюються перспективи розвитку національних культур, систем виховання всіх етнічних груп України. Важливою ланкою всього виховного процесу є національно-патріотичний напрям.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Важливим є формування моральних якостей особистості.

Педагогічна наука й практика визначають найважливіші моральні якості та риси особистості, які необхідно розвивати: утвердження і формування в молоді високих моральних цінностей – любові до батька і матері, поваги до свободи людини, усього народу, готовність і вміння захищати від агресорів рідну землю. У всіх народів такі риси, як совість, чесність, правдивість, гордість, гідність, працелюбність тощо були і є найважливішими моральними, духовними цінностями.

Провідний педагог І. Бех наголосив на особистісному вихованні, що відкриває великі можливості для духовного зростання, повноцінного формування моральних потреб суспільства:

1) гармонійний і цілеспрямований уплив на сферу поведінки школярів;
2) гармонійне поєднання навчання та виховання;
3) орієнтація на духовні цінності людства;

4) висока педагогічна культура батьків із відповідним рівнем свідомості.

Національно-патріотичне виховання в новітній період має стати основою педагогічної, у тому числі й дошкільної, діяльності й базуватися на таких принципах:

- поєднання національно-патріотичного виховання з ключовими подіями, що відбуваються в державі;

- єдність національно-патріотичного виховання з навчальним матеріалом;

- інтеграція національно-патріотичного виховання в найрізноманітніші напрямки виховної роботи, у тому числі й дошкільних спеціальних навчальних закладах;

- координація взаємодії дитячої установи, сім'ї, громадських організацій у контексті національно-патріотичного виховання.

Виховною метою є: *опрацювання нормативних актів з національно-патріотичного виховання;*

Формування системи методів і прийомів роботи щодо національно-патріотичного виховання, пристосованої до специфіки роботи спеціального дошкільного закладу.

У дошкільних спеціальних установах процес національно-патріотичного виховання має свою специфіку, оскільки діти з порушенням інтелекту потребують особливого підходу до виховання, зорієнтованого на такі основні категорії: духовно-патріотичну, героїко-патріотичну; еколого-патріотичну; історико-патріотичну; громадсько-патріотичну.

Національно-патріотичне виховання в дошкільному закладі - довготривалий процес формування особистості. Тому не викликає жодних сумнівів потреба залучення таких методів і форм роботи, як:

- Екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць;
- Розповіді вихователя (для розумово відсталих дітей такі розповіді повинні супроводжуватися яскравою наочністю, чіткими картинками, мультиками);

- Бесіди з цікавими людьми (як показує наш скромний досвід, діти із задоволенням сприймають розповіді й студентів-практикантів, і волонтерів, і військовослужбовців);
- Дидактичні, сюжетно-рольові ігри, зорієнтовані на виховання поваги до всіх членів колективу, як-от:);
- Заняття з циклу «Історичні цікавинки» (цей аспект у спеціальній дитячій установі повинен бути ретельно продуманий вихователем, аби діти засвоїли якомога більше інформації);
- Розгляд ілюстративних матеріалів (державний герб, прапор, символіка (калина, червоний мак, пшениця тощо які повинні мати чітку виразність);
- Читання та інсценування творів художньої літератури (часто із цікавими інсценізаціями до дітей приходять волонтери, студенти, діти з різних навчальних закладів);
- Слухання народної, класичної, сучасної музики, у тому числі й музикотерапія;
- Створення власних малюнків через наслідування вихователя;
- Запрошення членів родин в дитячий садок;
- Спільні з родинами виховні заходи («День матері», «День Святого Миколая» тощо);
- Свята, розваги;
- Виставки, конкурси патріотичних малюнків.

Отже, запропоновані вище форми роботи щодо національно-патріотичного спрямування сприяють закладенню ще з раннього дитинства таких важливих для кожної особистості якостей, як любов до людей, природи, Батьківщини, повага до національної символіки, звичаїв, традицій, розуміння морально-духовних цінностей народу. І велика роль у вихованні маленьких патріотів належить вихователю спеціальної дошкільної установи, його вмінню через власний приклад донести до маленьких сердець усі найкращі надбання нашого народу від попередніх поколінь до сьогодення.

Література:

1. Наказ МОН від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах».
2. Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки».
3. Указ Президента України від 12 червня 2015 року № 334 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді».
4. Каплуновська О.М. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О.М. Каплуновська, І.І. Кичата, Ю.М. Палець; за наук. ред. О.Д. Рейпольської. – Тернопіль : Мандривець, 2016. – 72 с.
5. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн.1.: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. – К., Знання 2003. – С. 32-44.
6. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості)// Педагогіка. – 2005. – №1. – С. 8-10.
7. Лещенко О.М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку// Дошкільне виховання. – 2003. – №9. – С. 12-16.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

(м. Вінниця)

Кафедра психології

Труфанова А.О.

Науковий керівник: Васюк К.М.

СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЗАРУБІЖНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Відкриття емоційного інтелекту пов’язане з дослідженням, проведеним у 1920-і рр. Р. Торндайком, який уперше виділив таку частину загального інтелекту, як соціальний інтелект, тобто здатність розуміти інших і діяти або поводитися мудро по відношенню до оточення [6]. Спочатку поняття «емоційний інтелект» було пов'язане з соціальним інтелектом. Воно з'явилося

саме в контексті розробки проблематики соціального інтелекту такими дослідниками, як Дж. Гілфорд, Х. Гарднер і Г. Айзенк. Проведено багато досліджень щодо вивчення взаємозв'язку емоційної сфери із інтелектом: від повного протиставлення до повного ототожнення. Адаптуючись до нових суспільних потреб, психологія почала застосовувати до вивчення взаємозв'язку когнітивної та емоційної сфер поняття емоційний інтелект та пов'язані з ним поняття емоційної розумності, емоційної компетентності тощо. Таким чином проблема поєднання емоцій та інтелекту отримала ще більше розгалужень.

Проблема емоційного інтелекту вперше була поставлена Г. Гарднером у 1983р., чия модель мультифакторного інтелекту включає два варіанти особистісного інтелекту: інтерперсональний та інтраперсональний інтелекти. Емоційні здібності, в свою чергу, виступають як емоційна складова обох цих сфер [2]. Гарднер вважав, що інтелект людини можна розглядати в двох аспектах: внутрішньоособистісному (здатність звернутися до власних внутрішніх психічних процесів, розуміти себе, свої можливості, мотиви, емоції) і міжособистісному (здатність розуміти почуття, наміри інших людей). Саме Говард Гарднер у 1985р. вводить поняття «множинний інтелект».

У 1985 р. Рувен Бар-Он вводить поняття «коефіцієнт емоційності» і надалі у 1997 р. обгрунтовує анкету для його виміру. Р. Бар-Он першим спробував виміряти емоційний інтелект, пов'язавши його розвиток із проблемою якості життя людини. У моделі Р. Бар-Она внутрішньоособистісний компонент емоційного інтелекту представлений емоційною самосвідомістю, самоповагою, самоактуалізацією, незалежністю, самовпевненістю. Міжособистісний компонент представлений емпатією, міжособистісними стосунками, соціальною відповідальністю. Третій компонент - управління стресами - включає розв'язання проблем, відчуття реальності, гнучкість. Адаптивність передбачає стресову толерантність та контроль імпульсивності, рішення проблем, зв'язок з реальністю, гнучкість. Загальний настрій включає щастя та оптимізм особистості [1]. Модель Р. Бар-Она дає дуже широке трактування поняття емоційний інтелект. Він визначає емоційний інтелект як

усі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині можливість успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями.

Поглиблено розвитком проблеми емоційного інтелекту займались такі вчені як Дж.Мейер, П.Селовей, Д. Карузо, К.Саарні.

Термін «емоційний інтелект» був введений в науковий обіг вченими Дж. Мейером і П. Селовеєм у статті 1987р. Вони визначили емоційний інтелект як здатність сприймати і виражати емоції, асимілювати емоції і думки, розуміти і пояснювати емоції, регулювати свої емоції і інших. Як і багато інших авторів вони розглядають емоційний інтелект в значенні "сукупності ментальних здібностей". Дж. Майєр та П. Селовей виділили чотири компоненти емоційного інтелекту:

1) ідентифікація емоцій – здатність помічати наявність емоцій, ідентифікувати їх, адекватно виражати та розрізняти справжні переживання та їх імітацію;

2) використання емоцій для підвищення ефективності мислення та інтелектуальної діяльності, спрямування уваги на важливі події, уміння стимулювати переживання, що сприяють вирішенню завдань;

3) розуміння емоцій – здатність розуміти взаємозв'язок між емоціями, думками і поведінкою; можливість усвідомити цінність емоцій; причини виникнення емоційних переживань;

4) управління емоціями – здатність до їх контролю, зниження прояву та інтенсивності негативних емоцій, уміння стимулювати прояв позитивних емоційних переживань [4].

Кожний компонент вміщує когнітивні здібності, спрямовані не тільки на розуміння власної емоційної сфери, але й на розуміння емоцій інших людей.

З 1990 р. Дж. Мейер та П.Селовей почали розробку методики для дослідження емоційного інтелекту. Методика розроблена на основі таких принципів: 1) емоції є надзвичайно важливими для досягнення благополуччя; 2) люди різняться своїми «емоційними здібностями»; 3) «емоційні здібності» можна виміряти об’єктивно. Об’єктивність досягається за рахунок експертної

оцінки. «Тест на емоційний інтелект Мейєра-Селовея-Карузо» (MSCEIT) складається із завдань з правильними і неправильними відповідями, що є традиційним для діагностики інтелекту. У тесті виділяється чотири групи здібностей емоційного інтелекту з секціями завдань на виявлення кожного з них. Підрахунок балів здійснюється за допомогою ключа, що складений на основі експертних оцінок.

Існують різні точки зору щодо можливостей розвитку емоційного інтелекту. Зокрема, Дж. Майєр, П. Саловей вважають, що підвищити рівень емоційного інтелекту неможливо, оскільки це відносно стійка властивість людини.

Повертаючись до розвитку досліджень емоційного інтелекту, слід відзначити, що вчена Керолін Саарні в 1990 році вводить поняття «емоційної компетентності» (ЕК) (Saarni, 1990), модель якої складає набір з восьми видів умінь, серед яких: усвідомлення власних емоційних станів; здатність розрізняти емоції інших людей; здатність емпатійного «включення» в переживання інших людей; здатність усвідомлення того, що внутрішній емоційний стан не обов'язково відповідає зовнішньому вираженню індивіда; уміння долати негативні переживання, використовуючи стратегії саморегуляції; здатність бути емоційно адекватним [5].

У 1995 році побачила світ монографія Девіда Гоулмана „Емоційний інтелект", яка набула великої популярності. Автор не тільки визначив значущість емоційного інтелекту як провідної детермінанти успіху життєдіяльності, але й запропонував шляхи опанування такими особистісними рисами як самоконтроль, наполегливість, самомотивування на діяльність, розуміння власних емоцій і емоцій інших людей [3].

Сучасний етап у вивченні взаємозв'язку емоційної та пізнавальної сфер розпочинається у 2000р. в роботах Джейн Марі Стайн [8,128]. Д.Стайн погоджується з теорією "множинності" інтелекту Г.Гарднера, але на відміну від останнього, вона вже чітко виділяє емоційний інтелект. З усіх шести видів інтелекту (вербальний, візуальний, логічний, творчий, фізичний, емоційний),

Д.Стайн найбільшу роль відводить саме емоційному, вона вважає, що він охоплює кожний аспект наших стосунків із людьми. Д.Стайн стверджує: “сподіватися домогтися чогось у житті, не володіючи хоча б малою долею емоційного інтелекту, це все рівно, що намагатися вести парусне судно проти вітру. Можна докладати максимальних зусиль, для того, щоб утриматися на курсі, але не буде ніякої надії домогтися хоч би яких успіхів”. Вона наголошує, що виділені види інтелекту – це шість окремих систем мозку, які розвиваються і функціонують незалежно одна від одної. До складу емоційного інтелекту Д.Стайн відносить: самосвідомість – вміння бути в контакті з самим собою, знати, що відчуваєш і що ці почуття означають; управління емоціями – здатність заздалегідь визначити свою реакцію на майбутню подію, вміти знаходити позитивні шляхи для подолання негативних почуттів; сприйнятливість – уважність і підвищена чутливість до емоцій і настроїв інших; позитивні взаємовідносини – це соціальні навички, які дозволяють оминати конфліктні ситуації, підтримувати теплі стосунки з оточуючими, знаходити рівновагу для підтримки спілкування.

Періодизація розвитку поглядів на феномен емоційного інтелекту за Дж. Мейером виглядає наступним чином: з 1900-1969 р.р. можемо відокремити період відносно відособленого дослідження емоцій та інтелекту. За ним з 1970-1989 р.р. настає період простеження характеру взаємного впливу між когнітивними і емоційними процесами. На початку 90-тих років відбувалася ідентифікація поняття «емоційного інтелекту» як окремого предмета психологічного дослідження. Період з 1994-1997 р.р. характеризується популяризацією феномену емоційного інтелекту і розкриттям практичної значущості його дослідження. А з 1997 р. і до сьогодні відбувається період уточнення концептуалізації конструкту емоційного інтелекту [7,10].

Нині формування поняття емоційного інтелекту перебуває на етапі окреслення сутності феномена та спроб його виміру в різних сферах. Проблема розвитку емоційного інтелекту є актуальною в аспекті його виявлення як детермінанти успішності професійної діяльності, системотворчого фактора у

структурі особистості і її здібностей, оскільки єдність інтелектуальних, емоційних і комунікативних здібностей, становить психологічну основу успішності існування особистості в соціальному середовищі. Тому у межах психології потрібно сформувати низку ідей, які стануть важливими у вивченні емоційного інтелекту особистості.

Література:

1. Bar-On R. Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Technical Manual. / R. Bar-On - Toronto: Multi-Health Systems, 1997. – P. 232.
2. Gardner, H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York: Basic Books, 1983. – P. 345.
3. Goleman D. Emotional intelligence / D. Goleman. – New York : Bantam Books,

1995. – 352 p.

4. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // Intelligence. – 1993. – V.17. – № 4. – P. 433–442.
5. Saarni, C (1990). Emotional competence: How emotions and relationships become integrated. In: R.A. Thompson (ed.), Nebraska Symposium on Motivation: Vol. 36 Socioemotional development (pp. 115 – 182). Lincoln: University of Nebraska Press.
6. Thorndike R. Stanford - Binet Intelligence Scale: 4th edition (Technical Manual) / Thorndike, R., Hagen, E., and Sater. – Chicago: Riverside. – 1986. – P. 34.
7. Носенко, Е.Л. Посібник до вивчення курсу «Теорія емоційного інтелекту»/ Е.Л. Носенко, А.Г. Четверик-Бурчак. – 2014. – 73с.
8. Стайн Д. Язык интеллекта / Д. Стайн. – М.: ЭКСМО, 2006. – 352с.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Історико-філософський факультет

Мілютіна Н.

Науковий керівник: Купрій Т.Г.

КОНСТРУКТИ «ЖІНКА» ТА «ЧОЛОВІК» У ФЕМІНІСТИЧНІЙ ТЕОРІЇ В. БРАЙСОН

Сьогоденні реалії яскраво демонструють наявність гендерних стереотипів, що знаходять відображення в усіх сферах буття. Проблема гендерної диференціації та гендерної соціалізації дедалі більше стає предметом зацікавлення як пересічних громадян, так і наукових кіл, що свідчить про їх зростаючу актуальність. Незважаючи на фактичну зміну соціальних ролей чоловіків і жінок у сім'ї та суспільстві, гендерні стереотипи демонструють свою стійкість, адже вони формуються протягом тривалого розвитку суспільства і, разом з тим, не тільки відображають ментальні рівні носіїв тієї чи іншої культури, а й істотно впливають на сучасну масову свідомість.

Як стверджує британська дослідниця Валері Брайсон у праці «Політична теорія фемінізму» [3], нинішні школи феміністичної думки, що ніби суперечать один одному, не дозволяють побачити, до якої міри вони насправді взаємопов'язані. Це означає, що, незважаючи на наявність серйозних розбіжностей, можна визначити принципи згоди, на яких повинен сформуватися базис для будь-якої феміністичної теорії в майбутньому. Стартовою позицією для такої теорії повинна стати розширена концепція політики, заснована на розумінні того, що відносини влади між чоловіками і жінками не обмежені лише публічними сферами закону, держави і економіки, але пронизують усі сфери життя. Це означає, що, всупереч твердженням традиційної політичної теорії, сім'я і сексуальність повинні бути включені в політичний аналіз. Положення про те, що «особисте є політичним», є, безумовно, центральним для радикального фемінізму [4, с. 123].

Хоча ця концепція відсутня в традиційній марксистській теорії, вона не

виключена з соціалістичної традиції. В наші дні багато феміністок-соціалісток намагаються розширити, переглянути або доповнити ортодоксальні марксистські концепції з метою їх застосування до проблем приватного життя. Ліберальні феміністки також все частіше заявляють, що рівність і справедливість вимагають змін в сім'ї нарівні з законом і громадською сферою. Для багатьох ці уявлення є просто результатом практичного досвіду, коли сімейні обов'язки вступають в суперечність з професійною кар'єрою і навіть «супержінки» відчувають втому [1, с. 227].

Таким чином, фемінізм критикує не тільки положення, а й сам зміст традиційної політичної теорії. Але хоча феміністки все більше приходять до того, що засади існуючої політичної теорії неспівмірні, вони все ще не виробили спільної узгодженої позиції. Деякі вдаються до аргументації, заснованої на постмодерністській теорії, щоб виправдати такий стан речей, і відмовляються від самої ідеї визначення узгодженої феміністської позиції як спільної справи, яка не сприймає різноманітність і специфічність жіночого досвіду. Доведена до крайнощів, ця позиція може позбавити фемінізм всякого сенсу і змісту, не визнаючи значення об'єднуючого досвіду, прагнення до звільнення від ланцюгів рабства або можливості колективної дії. Проте вона може служити застереженням про небезпечні можливості переплутати конкретні рішення проблем з досягненням кінцевої мети [4, 271].

Очевидно, дуже мала ймовірність привести до згоди тих феміністок радикального спрямування, які вірять, що гендерний розподіл обумовлений біологією і, отже, бачать єдине рішення в жіночому сепаратизмі, і більшість тих, хто продовжує вірити, що чоловік не такий вже невиправний і рівноправне суспільство в принципі можливе. Однак за всім цим можна розгледіти ознаки того, що різні підходи прагнуть до зближення, поступово віддаляючись від витоків чоловічих теорій і все більше спираючись на реальний жіночий життєвий досвід і досвід боротьби.

Нелегко сформулювати вдалу феміністичну теорію, але вона не повинна бути абстрагованою від життя, і, якщо вона покликана створити основу для

колективної дії і взаєморозуміння, то повинна покинути свою вежу зі слонової кістки і увійти у свідомість жінок. Фемінізм - не закрита книга, і ця книга повинна бути доступною для читання.

У своїх міркуваннях Валері Брайсон дотримується точки зору, що час - це абстрактна повторюваність, тривалість і пережиті зміни. Осмислення цих змін, за її словами, розширює наше розуміння політичних можливостей і в кінцевому рахунку впливає на прийняття політичних рішень. При цьому підкреслюється, що час - це дефіцитний політичний ресурс [2, с. 44].

У процесі переходу від традиціоналізму до модерну виник «нетемпоральний» час, за який можна платити. Формула «час - гроші» знайшла буквальний сенс, а годинниковий час став організуючим принципом індустріалізму [3, 44]. Більш того, виник феномен «темпорального імперіалізму», відтіснивши інші форми часу. Проте, підкреслює В. Брайсон, годинниковий час не скасував різних темпоральних культур, в яких існує одна і та ж людина. Відрізняються один від одного ритми праці, відпочинку, сімейного життя. Присутній і особливий жіночий час, який вміщено в тінь годинникового часу [1, с. 138].

Гендерні ролі впливають на те, як чоловіки і жінки проводять свій час. До того ж у доповнення праці в складі робочої сили, багато жінок несуть додатковий тягар турботи про сім'ю і домашнє господарство, яке скорочує їх дозвілля і підвищує стрес, при цьому виснажуючи їх сили. В. Брайсон поділяє думку про те, що постмодернізм поставив під сумнів постулат про незмінність часу і можливості його об'єктивного вимірювання. Час «все більше розпадається на фрагменти і непослідовності, з традиційними розкладами і календарями, поставленими з ніг на голову, де Різдво починається в жовтні і супермаркети ніколи не зачиняються» [5, p. 87].

Повертаючись знову до марксистського підходу В. Брайсон щодо темпоральних норм і гендерних відмінностей, необхідно зупинитися ще на одному важливому положенні: з точки зору дослідниці, однією з характерних рис жіночого часу виступає орієнтація на турботу про рідних і близьких. Час

турботи іноді не тільки не можна виразити в годинах, воно може взагалі не містити в собі конкретних дій (наприклад, проста присутність). Не випадково існує таке поняття, як пасивна турбота. Час турботи виявляється реляційним, тобто націленим на спілкування і розвиток відносин між людьми. Пропозиції розподіляти цей час на ринкових засадах, за справедливим зауваженням В. Брайсон, необґрунтовані. Вони не передбачають усього розмаїття ситуацій, які виникають в процесі надання допомоги та досягнення «розкоші людського спілкування» [3, с.45].

Досягнення справедливості в розподілі часу В. Брайсон пов'язує з відмовою від дихотомічності в розумінні часу: лінеарного і циклічного, традиційного і сучасного, жіночого та чоловічого [4, с. 126]. Британська дослідниця виступає за «відновлення» прав циклічного часу і кидає виклик домінуючій лінеарній темпоральності, яка пригнічує не тільки «жіночу» темпоральність [3, 173].

Відновити «днів сполучну нитку» В. Брайсон намагається за допомогою концептуалізації феміністичної «ухронії» - часу, якого ще немає, але якого ми потребуємо [3, 202]. Жіночий час - «породжує темпоральність», що відтворює саме життя, в ухронії буде відігравати провідну роль. Що ж стосується чоловіків, то вони стануть включатися в ритми цього часу, комбінуючи роботу і турботу, громадську діяльність і домашню зайнятість, за яку стануть платити. Сьогодні, на думку В. Брайсон, визрівають паростки темпоральної культури майбутнього, основи якої вже закладені в сучасних феміністичних програмах [3, 219].

Досліджуючи інтерпретацію «жіночого» та «чоловічого» у феміністичній теорії В. Брайсон можна дійти до висновку, що спроби використання, оцінки і розуміння часу в сучасних суспільствах грають головну роль у підтримці гендерної нерівності. Чоловіки, так само як і жінки, потерпають через цей процес. Потреби суспільства все в більшій мірі вступають в протиріччя. Щоб змінити таку темпоральну культуру дослідниця пропонує відновити значення часу, що не вимірюється годинами. Потрібно повернути натуральні фізичні

ритми та цінність людських відносин.

Література:

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем ; [пер с англ.]. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. – 336 с.

2. Брайсон В. Гендер и политика времени. Феминистская теория и современные дискуссии. Пер. с англ. – К.: Центр учебной литературы, 2011. – 248 с.

3. Брайсон В. Политическая теория феминизма. Пер. с англ. О. Липовской и Т. Липовской. – М.: Идея-Пресс, 2001. – 304 с.

4. Чухим Н. Візія жінки у західній філософській традиції (від античності до модерну) / Н. Чухим. – К. : Київський ін.-т ґендерних досліджень, 2006. – 192с.

5. Davies, K. (1989) Women and Time: Weaving the Strands of Everyday Life, Lund. – Sweden: University of Lund. – 256 p.

Факультет інформаційних технологій та управління

Олексієнко Г.М.

Науковий керівник: Овсянкіна Л.А.

ПРОБЛЕМИ КІБЕРЕТИКИ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Інтернет – це всесвітня система, яка об’єднує між собою мільйони комп’ютерів, і тим самим є першим глобальним середовищем спілкування користувачів, які мають підтримувати в ній порядок. Протягом багаторічної практики було розроблено віртуальний етикет, який встановлює специфічні правила спілкування із співрозмовниками. У всесвітній павутині правила ввічливості не такі, як у безпосередній взаємодії між людьми. Саме тому був придуманий термін «нетикет», як сукупність правил поведінки та спілкування у глобальній віртуальній мережі і спільнотах.

До порушень етикету в інтернеті можна віднести такі дії: приниження та

образа особистості; ігнорування теми розмови; перехід на особистість співрозмовника; невирішена реклама; наклеп на співрозмовників; надання недостовірної інформації; плагіат тощо.

На наш погляд, сьогодні для грамотного і культурного спілкування між користувачами інтернету необхідне оволодіння правилами нетикету та навичками їх застосовувати на практиці. Як наслідок, ці знання будуть позитивно впливати на пильність та уважність користувачів щодо захисту своїх персональних даних в цілому.

До основних рекомендацій нетикету ми можемо віднести:

- **психологічні**, які мають на увазі звернення на «Ти» або на «Ви», використання смайликів, інформацію про домашню адресу і номер телефону, підтримку користувачів в якомусь питанні або, навпаки, ігнорування;
- **технічні**, які обумовлюють вибір довжини рядка в тексті повідомлення, вибір певного формату тексту, кількість символів у повідомленні, доречність використання верхнього регістру в повідомленнях тощо;
- **адміністративні,** які стосуються доречності й правильності змісту тем, точності цитувань і висловлювань, доречності реклама, дотримання цільової тематики сайту тощо.

Дуже часто виходить так, що людина, яка звикла до правил одного співтовариства, сайту або форуму, починає вести спілкування на іншому ресурсі за абсолютно іншими правилами та за іншою тематикою. Згодом, у спілкуванні виникають серйозні непорозуміння, тому «новенький» не знайомий із прийнятими правилами іншої інтернет-спільноти. У такому випадку, всі поважаючі себе ресурси вимагають від користувачів попереднього ознайомлення із їхніми правилами спілкування.

Загалом, бажано протягом певного часу відвідувати мережеве співтовариство, учасником якого ви бажаєте стати, простежити за манерою спілкування «старих» користувачів, залишаючи мінімум своїх коментарів, щоб звикнути до правил спільноти і зрозуміти, що до чого.

Сучасному фахівцю дуже важливо вміти користуватися правилами етикету на робочому місці, адже в корпоративній мережі підприємства співробітники звикли обмінюватися робочої поштою. Саме тут, як раз і необхідний віртуальний етикет. Ми вважаємо, що для цього необхідно дотримуватися таких загальних правил:

1) під час складання листа необхідно враховувати принципи грамотності та логічності викладу інформації;
2) регулярно перевіряти особисту електронну пошту на наявність нових повідомлень;
3) своєчасно відповідати на вхідні листи;
4) електронний лист повинен містити чітко сформульовану тему, адже без неї лист може загубитися серед інших листів;
5) після основного тексту листа повинна слідувати інформація про ваші ім'я, прізвище, посаду, номер робочого телефону тощо;
6) не слід використовувати зайву, додаткову інформації (фотографії, робочі документи тощо).

Під час роботи в інтернеті не варто забувати, що через комп'ютер (як складну сукупність дротів і пристроїв) відбувається спілкування як із однією живою істотою, так і з багатьма людьми одночасно. Отже, кожна людина потребує і розраховує на відповідне гуманне ставлення до неї та повагу.

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновок, що в сучасному глобалізованому світі основним завданням кіберетики є врегулювання взаємовідносин під час спілкування між користувачами в комп'ютерній мережі. Завдяки дотриманню правил етикету і норм поведінки в інтернет-спільнотах, будь-які непорозуміння з боку співрозмовників та конфлікти можна швидко та ефективно вирішувати. Якщо в реальному житті етикет допомагає нам ставати більш людяними і тактовними, то і в комп'ютерній мережі ми маємо так само бути людяними і прагнути поважати один одного.

Література:

1. Філіпова Л. Я. Комп'ютерна етика, інформаційна етика та кіберетика:

сутність та співвідношення понять // Документознавство. Бібліотеко-знавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти та практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К, ДАККМ, 2009. – С.137–140.

2. Комунікації в організаціях: процес, типи, зв'язки, бар'єри [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/15040/

Історико-філософський факультет

Растівський Ігор

Науковий керівник: Купрій Т.Г.

НІГІЛІЗМ ЯК ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Нігілізм є дуже важливим соціальним, психологічним та моральним феноменом. Він безпосередньо пов’язаний з політикою держави, а в умовах глобалізації – з політикою міжнародних організацій. Явище нігілізму постійно турбує суспільство і вимагає глибокого вивчення причин, що його породжують, потребує ґрунтовного дослідження та постійної уваги з боку урядових структур та суспільства в цілому. Проблема нігілізму як явища культури в ситуації кризи розглядається в континуумі з людською повсякденністю, екзистенційними вимірами людського існування, постановкою людиною смисложиттєвих питань тощо. Розуміння нігілізму як виключно негативного явища – заперечення всіх норм, принципів, законів є неповним, фрагментарним. Важливим аспектом дослідження нігілізму є розкриття неоднозначності й поліморфності поняття, прослідкування динаміки зміни предмету в історико-філософській думці, з’ясування в цьому контексті варіативного смислового навантаження цього феномену тощо. Одним з пріоритетних завдань виступає обґрунтування людиномірності нігілізму, його філософсько-антропологічного підґрунтя, кризової природи нігілізму.

Нігілізм через захворювання духу й культури, можна розуміти в наші дні як наслідок розхитування основ та підвалин, що підтримували знання. Ф.

Ніцше [1, с. 36] був у цьому плані пророком: провістивши нігілізм, він показав розломи, що утворюються в процесі сучасного пізнання, розломи, помітні на багатьох рівнях – метафізичному, релігійному, культурному, науковому. Насамперед, відзначимо метафізичне розхитування основ к теорії М. Гайдеггера [5]. Причому йшлося не про операцію зруйнування, в прямому значенні цього слова, не про якесь повалення, тобто не про явище негативного плану, а про аналіз первісного підґрунття думки: основа метафізики, фундамент, на який спирається задум, зливаються з нехтуванням буття, відмінностей між буттям і сущим. Це проявилося в тому, що новітні західні культури зіткнулися з внутрішньо притатанною їм невизначеністю та невпорядкованістю: це нестабільні форми, рухливі конфігурації, приречені на плинність, на прискорення в часі. На відміну від суспільств, якими править традиція і які визначає порядок і стабільність, вони залежать від логіки руху [2, с.12].

Під впливом глобалізаційних процесів світ зобов'язаний появі так зв. «нового нігілізму», побудованого на запереченні сакральності, будь-яких авторитетів і будь-якого нормотворення. І якщо традиційні детермінанти та форми нігілізму знайшли хоч якесь освітлення в роботах філософів, то виникаючі модифікації все ще залишаються далеко за межами дослідницького цілепокладання. Більш того, не варто забувати, що саме сучасні комунікативні можливості поширили нігілістичний дискурс окремих локальних референтних груп далеко за межі ареалу їх соціального існування, збільшивши тим самим сумарну частку екстремізму, агресії та ксенофобії.

У наші дні поняття нігілізму широко використовується критиками сучасної цивілізації в цілому або окремих її сторін, наприклад австрійським філософом і публіцистом С. Краусом, який розрізняв соціально-політичний, психолого-невротичний і філософський нігілізм. Причому всі його види взаємно підтримують один одного, підсилюючи свої негативні наслідки і, створюючи тим самим щось на зразок замкнутого кола нігілізму. Різні форми нігілізму, за Краусом, пов'язані з занепадом почуття провини і особистої

відповідальності у вік панування науково-технічної картини світу, а також і з тим, що в структурі внутрішнього світу сучасної людини недостатньо вплив над-«Я» як противаги для нестримних прагнень індивіда. Сучасний нігілізм, вважає Краус, – це традиційний нігілізм, описаний у філософії і літературі 19 ст., плюс невротичні його прояви, багато в чому характерні саме для сьогоднішнього дня [4, с.15].

Новітня сучасність – це рух, пов'язаний з невизначеністю. Ми переживаємо це затьмарення визначеності як у науці, що втратила свій недавній ореол і безповоротно окутана туманом сумнівів і невизначеності, так і в нашому повсякденному побуті, у сфері аксіології і, нарешті, в політичному віддзеркаленні нашого буття; коли тьмяніють великі візії, з'являється постновітня сучасність, яка перемішує давні карти. Таким чином, на місце розмаїтих ідеологій, на місце «щасливого суспільства» приходять прагматичний реалізм і сумніви. Це затьмарення «абсолютних істин» аж ніяк не тотожне розчарованому скептицизмові: ми лише потрапили в проміжний простір між застиглими догмами, які тепер зникли, й абсолютним сумнівом, приречені на мандри і на рухливі конструкції.

Нігілізм ось вже близько 20-25 років є потужним фактором розвитку нашого суспільства і культури: всі, які відбулися за ці роки зміни в економіці, політиці, культурі не можуть бути зрозумілі без урахування тієї «переоцінки цінностей», яка проходить в суспільній свідомості пострадянського періоду. Реалії соціокультурного буття сучасної України, де дуже помітне місце займають процеси деструктивного характеру, засновані на запереченні норм життя суспільства і культури (корумпованість, злочинність, наркоманія і т. д.), з усією очевидністю свідчать, що ми живемо в «епоху нігілізму»: епоху знецінення культурної традиції і дискредитації ідеологічних підвалин суспільства при дуже туманних обрисах нових суспільних цілей і цінностей. Однак і те, що може бути сформульовано у вигляді «позитивної програми» розвитку нашої культури і суспільства, має, при найближчому розгляді, цілком нігілістичний характер.

Історія цієї епохи свідчить, що ми рухаємося не в руслі подолання нігілізму, а, швидше за все, в руслі його поглиблення, переходячи від помірних форм нігілізму – до більш радикальних. У перші роки перебудови українського суспільства суспільна свідомість була захоплена ідеями демократизації і лібералізації суспільства, тому в процесі руйнування того, на основі чого жила, наприклад, радянська людина і радянське суспільство, було видно (хоча і досить туманно) якийсь позитивний смисл. Однак в останні роки зростання соціальної нерівності, очевидне зубожіння основної маси населення призвело до поширення зневіри в «позитивні програми» і поглиблення недовіри до політики вціолому. Сенс будь-якої соціальної активності в сучасній суспільній свідомості вбачається не в служінні цінносттям, а в досягненні індивідуальної вигоди, успіху [3, с. 82].

В якості позитивного «героя нашого часу» все чіткіше вимальовується індивідуаліст, який не визнає жодних культурних і моральних норм, прагне до найбільшої вигоди і до отримання всіляких задовольняючих його наслідків. Крайня ступінь розриву зв'язків людини з суспільством і культурою – заперечення не тільки норм і цінностей, але і реальності як такої: вихід у світ наркотичних ілюзій, хворобливі форми захоплення комп'ютерними іграми і девіантне відео – такі крайні форми нігілізму, що мають масове поширення в сучасній Україні.

Зрозуміло, дескриптивне дослідження нігілізму ні в якому разі не можна вважати самоціллю. Необхідно запропонувати конструктивну програму найбільш небезпечних проявів нігілістичних ідей з одночасним пошуком можливостей використання окремих постулатів і установок нігілізму в інтересах суспільного блага. У зв'язку з цим, предметом окремого дослідження може стати феномен соціальної критики, що дає наочний приклад перетворення заперечення в знаряддя боротьби з відсталістю і догматизмом. Пошуки антинігілістичного «ресурсу» змушують звернутися до змісту національного архетипу, що позначилася не тільки на діяльнісному рівні, у фактах і явищах української історії, але і багато в чому національній інтелектуальній традиції.

Література:

1. Ницше Ф. Письма / Фридрих Ницше / сост., пер. с нем. И Л. Эбаноидзе. – М: Культурная революция, 2007. – 400 с.

2. Новиков А.И. Нигилизм и нигилисты. Опыт критической характеристики / А.И. Новиков – Ленинград : Лениздат, 1972. – 296 с.

3. Петренко В.В. Нигилизм как вектор индивидуализации в философии и культуре новейшеного времени. / В.В. Петренко // Вестник Томского государственного университета. Серия: культурология и исскуствоведение. – 2013. – № 3(11). – С. 80-85.

4. Сіденко Р.В. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. / Р.В. Сіденко // Український соціум. – 2014. – № 1 (48). – С. 7-21.

5. Хайдеггер М. Европейский нигилизм // Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления: Пер. с нем. – М.: Республика, 1993. – С. 63-176.

Історико-філософський факультет

Слободяник Катерина

Науковий керівник: Купрій Т.Г.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ «ДРУГ» / «ВОРОГ» К. ШМІТТА В КОНТЕКСТІ «ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ»

Вся історія людства пронизана війнами, які завжди займали ключове місце в історії усіх країн та народів. За допомогою війн вирішувалися конфлікти та протиріччя, які виникли між групами людей або державами, та як результат війни – встановлювалася нова структура міжнародних відносин.

Інформаційні війни як явище існували в тій чи іншій мірі з давніх часів. Дослідження феномену інформаційних війн почалося у 1960 роках, завдяки канадському філософу Герберту Маршаллу Маклуену. Він зазначив, що якщо «гарячі» війни минулого використовували зброю, знищуючи ворогів одного за іншим, то інформаційна зброя за допомогою телебачення та кіно, навпаки,

занурює все населення у певний світ уяви: «земна куля тепер – не більше, ніж село» [3, с.7]. Але родоначальником терміну «інформаційна війна» вважають фізика Т. Рона, який у 1976 році використовував термін «інформаційна війна» для компанії Boeing, який мав назву названий «Системи зброї і інформаційна війна». Офіційно ж цей термін вперше введений у директиві Міністра оборони США № 3600 від 21 грудня 1992 року [2, с. 43].

На війні, в тому числі і інформаційній є суб'єкти – образи «свій» / «чужий» або «друг» – «ворог». Першим хто вів у політичну науку дихотомію «друг» – «ворог», був німецький філософ Карл Шмітт. Він вважав, що специфічні розрізнення присутні в окремих сферах нашої життєдіяльності. Наприклад, в економіці - вигідно або невигідно. В естетиці – прекрасне або потворне. В науці – істинне або неістинне. А в політиці, на думку Шмітта, це розрізнення є «друг» і «ворог» [1, с. 73].

Проте імператив образу «друга» («свій») можливий лише коли присутній образ «ворога» («чужий»), тобто «свій» сприймається через призму «чужого». Вступаючи на територію політичного, людина повинна прийняти ту чи іншу колективну ідентифікацію, ототожнити з одними і протиставити себе іншому. В такому випадку образ «ворога» («чужого») можна розглянути з позитивного ракурсу, адже «ворог» сприяє до колективної самоідентифікації. Якщо говорити про інформаційне поле ЗМІ, то образи постають так: інтегративна сила об'єднання людей в ім'я чогось завжди буде програвати силі інтеграції проти чогось. Образ ворога у засобах масової інформації підтримується за рахунок формування почуття страху, який змушує об'єднуватися задля захисту. У масовій свідомості колективного суб'єкта соціальних відносин він екстраполюється не стільки на окремих людей, як на цілі (національні, політичні, релігійні, професійні) об'єднання [4, p. 38].

Саме образ «ворога» К. Шмітт визначав: «Не потрібно, щоб політичний ворог був морально злий, не потрібно, щоб він був естетично потворний, не повинен він неодмінно виявитися господарським конкурентом, а може бути, навіть навпаки – вигідно вести з ним справи. Він є саме інший, чужий, і для

його досить того, що він в особливо інтенсивному сенсі є щось інше і далеке. В екстремальному випадку можливі конфлікти з ним, які не можуть бути дозволені встановленням загальним нормам, ні вироком «непричетного» (невинного) і, тому «неупередженого» третього [3, с. 179]».

«Друг» і «ворог» постають двома «суверенними акторами» і водночас вони конститутивні для феномену політичного як такого. Третім не менш важливим елементом стає поняття війни, що і так передбачається, коли йдеться про ворогування. Цікаво, що сенс війни, за Шміттом, полягає «не в тому, що вона ведеться за ідеали чи правові норми, а в тому, що вона проходить проти певного дійсного ворога» [5, p. 65]. Розкриваючи цю думку, можна стверджувати, що суть війни полягає не в «за» когось чи щось, а в «проти» когось чи чогось.

На думку Шмітта, оголошення когось ворогом відбувається так, що лише держава самостійно й авторитарно встановлює, кого слід вважати ворогом. Що стосується самого поняття «ворог», то воно, як пояснює сам Шмітт із посиланням на грецькі джерела, має на увазі не приватного ворога, конкурента чи недоброзичливця (inimicus), а саме ворога чи супротивника у громадській, публічній сфері [4, p. 69-71]. При цьому не варто забувати, що оголошення ворога завжди передбачає якусь незвичайну ситуацію в політичному житті.

Політичне може витягувати свою силу з різних сфер людського життя, з релігійних, економічних, моральних та інших протилежностей; політичний не означає ніякої власної предметної сфери, але тільки ступінь інтенсивності асоціації або дисоціації людей, мотиви яких можуть бути релігійними, національними, господарськими або ж мотивами іншого характеру, і в різні періоди вони тягнуть за собою різні об’єднання і роз’єднання. Реальний поділ на групи друзів і ворогів реальний настільки сильно і має настільки визначальне значення, що неполітична протилежність у той самий момент, коли вона викликає таке угруповання, відсуває на другий план свої попередні критерії і мотиви: «чисто» релігійні, «чисто» господарські, «чисто» культурні – і виявляється у підпорядкуванні абсолютно нових, своєрідних і з точки зору

цього вихідного пункту, тобто «чисто» релігійного, «чисто» господарського чи іншого, часто дуже непослідовних та «ірраціональних» умов і висновків відтепер уже політичної ситуації.

Література:

1. Кириченко В.В. Психологія образу ворога у масовій свідомості / Віктор Васильович Кириченко // «Філософія, релігія та культура в глобалізованому світі» : Всеукраїнська науково-теоретична конференція з міжнародною участю, 23 листопада 2015 року : [матеріали доповідей та виступів] / редкол. П.Ю. Саух [та ін.]. – Житомир : Видавець О.О. Євинок, 2015. – С. 69-74.
2. Расторгуев С.П. Философия информационной войны / С.П. Расторгуев. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2003. – 496 с.
3. Шмитт К. Государство: Право и политика / К. Шмитт; [пер. с нем. и вступ. ст. О.В.Кильдюшова]. – М.: Территория будущего, 2013. – 448 с.
4. Schmitt C. Der Begriff des Politischen / C. Schmitt. – Berlin: Duncker&Humblot, 1932. – 82 S.
5. Schmitt C. Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität / C. Schmitt. 3. Auf. – Berlin: Duncker&Humblot, 1979. – 84 S.

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філософсько-теологічний факультет

Козачук Н.І.

Науковий керівник: Чікарькова М.Ю.

ПРОБЛЕМА ТРАКТУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО ДИСПЛЕЮ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ДУМЦІ

Поняття «гендерний дисплей» було введене Е. Гоффманом у середині XX століття для опису соціальних аспектів статі. Воно виражає безліч проявів культурних складових статі – гендерні стереотипи, статтево-рольові норми та

статтево-рольову ідентичність. Гендерний дисплей являє собою механізм створення гендера [1, с.238].

У відповідності до цього підходу гендер постає як вимір соціальних відносин. Індивід засвоює певні правила поведінки та установки, які суспільство вважає відповідними до їх гендерних ролей, у процесі соціалізації. Важливість даного поняття полягає в тому, що акцентується не тільки фізичний аспект, а й зовнішня репрезентація в цілому, у системі соціальних зв'язків та акцентів.

Гендерний дисплей – це різноманітність проявів статевої належності, що виявляється на рівні міжособового спілкування. Він знаходить відображення в тілесній ідіомі, символіці, стилі та змісті спілкування. Сама можливість категоризації індивіда за статтю є засновником комунікативної довіри. Людину відносять до статі, отримуючи різноманітну інформацію, що відповідає конвенційним правилам. Ім'я, зовнішній вигляд, тембр голосу, манера спілкування і рухів, стиль вираження почуттів – усі ці численні прояви утворюють гендерний дисплей, який дає можливість ідентифікувати співрозмовника як чоловіка або жінку. Однак гендерний дисплей як уявлення про статеву належність у взаємодії досить тонкий і складний, а тому його використання не може зводитися тільки до окремих реплік, костюмів, антуражу.

Таким чином, дисплей гендеру – це не просто зовнішні прояви статевої приналежності, а більш складне утворення, яке постійно доповнюється новим змістом, може реконструюватися і визначає самовиявлення особи.

Засоби, які використовуються у суспільстві для вираження належності до статі, І. Гоффман називає формальними конвенційними актами. Вони є моделями доречної в конкретній ситуації поведінки, що сприяє збереженню і відтворенню норм повсякденної взаємодії [2, с.105].

Різні суспільства, соціальні групи, різні соціальні ситуації передбачають різні конвенційні форми гендерного дисплея, а тому демонстрація дисплея – це не природний вияв людського Я, а гра за правилами. Змінюються правила, ролі

– змінюється і дисплей. Іншими словами, схема виявлення себе за чоловічим або жіночим сценарієм зумовлюється уявленнями, нормами, стереотипами, моделями, прийнятими в соціальному просторі, де відбувається міжособова взаємодія. Будь-яка зміна уявлень, руйнування стереотипів реконструюватимуть "дисплеї", сценарії, моделі поведінки [2, с. 105].

Гендерний дисплей є конвенційним і відтворює соціальний порядок, який ґрунтується на уявленнях про чоловіче і жіноче в тій чи тій культурі. Це своєрідні моделі чоловічої та жіночої поведінки, прийняті у конкретній ситуації, які сприяють збереженню та відтворенню норм повсякденної взаємодії (різного роду ситуативна поведінка завжди є гендерно забарвленою). У Новітній час гендерний дисплей, як і гендерна ідентичність в цілому, переживає значні трансформації через розмиття гендерних контрактів, руйнування гендерних стереотипів тощо. У XXI ст. відбувається сплеск досліджень на цю тему, хоча здебільшого в рамках вивчення соціального пізнання, а не гендерного контексту.

Література:

1. Краснопольська Т. М. Основні теоретичні конструкти гендера // Актуальні проблеми політики. – 2012. – Випуск 44. – С. 236-244.

2. Тодорів Л. Д. Конструювання гендерного досвіду особистості як методологічна проблема // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [редакційна рада: М.М. Слюсаревський (голова), В.Г. Кремень, С.Д. Максименко та ін.]. – К.: Міленіум, 2011. – Вип. 25(28). – С. 103-111.

Філософсько-теологічний факультет

Кульбабська М.

Науковий керівник: Горохолінська І.В.

ФЕМІНІСТСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОСТОРІ КІНЦЯ XIX- XX СТОЛІТЬ

Зактуалізована в останні десятиріччя проблема гендерної рівності своїм корінням сягає далеких доісторичних часів. Навіть не здійснюючи глибокого екскурсу в історію, ми можемо стверджувати, що все ж час від часу жінкам вдавалося утвердити себе в громадсько-культурному та соціально-політичному житті, але подолати чоловічу монополію на владу, в тому числі в літературній творчості, було (і залишається?) надзвичайно складно. Рідкісні періоди, коли жінки ставали навіть біля керма держав (Хатшепсут, Клеопатра, княгиня Ольга, Анна Ярославівна та ін.) були підтвердженням того, що вони можуть і повинні бути успішними в усіх сферах соціокультурного простору.

На початку третього тисячоліття людство переживає низку кардинальних змін, однією з яких є перехід до нового типу культури, що ґрунтується, крім усього іншого, і на принципах статевої рівності. Проявом такого типу культури є фемінізм, феміністична критика як особливий критичний дискурс. Фемінізм виступив як одна з найбільш впливових течій в європейській культурі XX століття. Науковці розглядають дане явище різнобічно. Однак, перша спроба жінок організовано виступити за свої права, як відомо, заявлена ще у 1792 році Олімпією де Гуж в документі «Декларація прав жінки і громадянки», де зазначалося про надання жінці громадянського та виборчого права. Так, феміністична теорія не лише утвердились як помітний напрямок сучасної гуманістики в Європі та Америці, а й дала поштовх до розвитку феміністичних та ґендерних студій в пострадянському просторі. До цих процесів не могла бути не чутливою література. Саме через образність поетичного та прозового слова транслювати конструктивні феміністичні ідеї видається найбільш продуктивно

та дієво.

З розвитком суспільства феміністський рух набув іншого ідеологічного значення, при цьому ніколи не втрачаючи головного і завжди актуального – самореалізації жінки. Проте руйнація жінками чоловічої монополії на творення літератури – процес довготривалий, що корінням сягає античності, часів легендарної Сапфо. Боротьба жіноцтва за право власної участі у літературній творчості на початках була несміливою, не дуже впевненою спробою заявити про себе. Сором'язливо приховуючи власні імена за чоловічими псевдо, письменниці-жінки наче перевіряли власний хист. Вийти за межі одвічно накресленого кола: кухня – діти – церква наважувалися тільки сильні, самоусвідомлені особистості. Вже перші спроби жінок увійти у досі суто чоловічу справу – літературу – були сприйняті не вельми приязно. Не відчуваючи гідної конкуренції, письменники-чоловіки сприйняли появу паростків жіночої літератури як забавку примхливої емансипованої леді. Наступними кроками сміливого поступу жінки стануть підкорення вершин освіти, науки, медицини. Буремні революційні події слабкими хвилями докотилися до провінцій, де під впливом ідей оновлення з'явилися жіночі рухи, об'єднані працею й на літературній ниві.

Виникнення терміну «жіноче письмо» (feminine ecriture) пов'язується із творчістю французьких письменників Гелен Сіксу та Ксав'єра Готьє. Спочатку даний термін означав «неоднозначність», а пізніше він набув нового звучання як «women's writing». Вивченням «жіночого письма» в українській науці займалися вчені-дослідники В. Агеєва, Т. Гундорова, М. Кривенко, С. Павличко, Л. Таран та інші науковці, які розглядали його як наслідок розробки різних теоретичних концепцій та результат розвитку літератури із врахуванням гендерного аспекту. Перше українське жіноче світське товариство «Руських жінок» було створено вже у 1884 р. в Станіславові (нині Івано-Франківськ), а 1887 року з'являється «Перший вінок» – перший літературний альманах українських жінок. Тут друкують свої твори представники старшого покоління: Олена Пчілка, Н. Кобринська, Ганна Барвінок, а також молодшого – Леся

Українка, У. Кравченко та інші. Письменниці презентують у них жіночу тематику, зосереджуючи увагу на внутрішніх переживаннях героїнь, їхніх почуттях.

Офіційно створення українського жіночого руху можна датувати 21 лютого 1917 року, коли об'єдналися всі жіночі гуртки в єдине товариство – Союз українок. У міжвоєнний період (1921-1939 рр.) Союз українок не тільки об'єднав жіноцтво України, але й утвердив як дієву національно-патріотичну організацію, став осередком культурно-просвітницького, політичного співробітництва з іноземними та міжнародними організаціями з потужним друкованим словом («Жінка», «Жіноча доля», «Наша хата). Жіноча література стала настільки значним явищем, що чоловіче здивування, викликане її появою, чи навіть її несприйняття змінилося цікавістю і бажанням дослідити цей феномен. Літературна критика, що теж була прерогативою чоловіків, ретельно вишукувала слабкості, наслідування та змушена була, як слушно зазначив енциклопедист Д. Чижевський (1894 – 1977), визнати: «Лише за умови присутності жінки в культурному просторі може йти мова про його «повноту», а сучасна дослідниця І. Покулита, вивчаючи ментальні риси культури, звертає увагу, що «пісенна доля» художньої творчості, яка в різні історичні періоди української нації була «обіймами» нашої культури, своєрідною Берегинею в житті кожної людини, має в своїй природі особливе жіноче начало. Творчість видатних жінок (від Лесі Українки, Л. Костенко) прикрашає різні види мистецтва» [3, с. 61].

Зацікавлення жіночою літературою на теренах України спостерігаємо в кінці XIX – поч. XX століття, з появою таких імен, як Марко Вовчок, І. Франко, М. Павлик, Олена Пчілка, Леся Українка, О. Кобилянська, Н. Кобринська, К. Малицька, Х. Алчевська та ін. У літературі цього періоду розгортається дискусія між прихильниками народницької та модерністської течій. «Однак між двома парадигмами, – зазначала вітчизняний літературознавець С. Павличко, – існувала ще одна ключова опозиція – жіночого і чоловічого, або феміністичного і патріархального, яку цілком ясно усвідомлювали всі учасники

цього літературного дискурсу» [2, с.67]. Леся Українка разом з Ольгою Кобилянською, вважаючи себе спадкоємницями Марка Вовчка, Олени Пчілки, Наталії Кобринської, продовжили розвивати традиції «жіночої літератури». «Літературний образ жінки XIX століття – «покритки», «бурлачки», «повії», що були квінтесенцією горя, нещастя й немочі, відступив перед «царівною» і «одержимою духом». В українській літературі вперше прозвучав інтелігентний жіночий голос, а разом з ним і феміністична ідея», – писала Соломія Павличко [2, с. 70].

Розвиток феміністської літератури пов'язують також з появою книги Сімони де Бовуар «Друга стать» (1946, опублікована 1949 р.), де авторка звертається до проблеми місця та ролі жінки в літературі, історії, культурі, суспільно-політичному житті. Вона вперше показує «особливості чоловічого трактування жіночих образів як вторинних, тобто таких, якими вони постають для стороннього спостерігача, а не для самих себе» [1, с. 16] та розглядає художній твір з точки зору жінки, звертає увагу на основні жіночі образи та їх функції.

Отже, жіночий рух в українському літературному просторі на зламі сторіч, пройшовши складний шлях розвитку, зростав на національній основі, піднесенні духовності, активності жінок в соціально-культурному житті. Важливою рисою літературного модерну було створення жіночої мистецької традиції. В літературі появився новий тип жінки – інтелігентної, інтелектуальної, освіченої, самодостатньої особистості, з прогресивними поглядами та духовними запитами. Можемо припустити, що саме це сприяло підготовці своєрідного державотворчого потенціалу, який реалізувався під час національно-визвольних війн нашого народу за свою незалежність.

Література:

1. Агеєва В. Філософія жіночого існування / В.П. Агеєва // Сімона де Бовуар. Друга стать: У 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.1. – С. 5-21.

2. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: [Монографія] / Соломія Павличко. – К.: Либідь, 1999. – 447 с.

3. Покулита І. К. Ідеї вітчизняного мелосу в розкритті культурно-освітніх смислів історії української культури / І. К. Покулита // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: Збірник наукових праць. – 2013. – № 1 (37). – С. 56-61.

Філософсько-теологічний факультет

Лазоревич І. Р.

Науковий керівник: Бродецький О. Є.

ДИНАМІКА САКРАЛЬНОГО У ДРАМАХ «БУДЕННОГО»
(на ґрунті аналізу збірки поезій Сергія Жадана «Антена»)

«Тому перш ніж я почну заперечувати твоє існування, Господи.
Перш ніж запалю сірчаним скепсисом твої небеса.
Перш ніж рішуче відмовлюсь від твоїх ощадливих дарів.
Дозволь подякувати тобі за словник рим»
(С. Жадан)

Живитися релігійною мотивацією, інтерпретувати релігійні символи й використовувати їх у мистецтві, в українській культурі прийнято здавна. Безперечно, на тлі інформатизації, технологізації й глобалізації трансформується культура. Література жанрово модифікується, набувають резонансу нові поетичні форми. Однак сакральні смисли й нині активно енергетизують митців, спонукаючи до комунікації через художню образність. Зокрема, біблійний символ і надалі є ядром багатьох творів сучасного мистецтва. Однак спосіб його використання істотно змінений.

Імпульс алегоричної деканонізації біблійних образів можна виявити вже в багатьох інтенціях діячів Відродження. А на українському культурному терені відповідна орієнтація з’являється, наприклад, у міркуваннях Григорія Сковороди: «А Біблія є символічний світ, тому що у ній зібрані небесних, земних і глибинних створінь фігури, щоб вони були монументами, які ведуть нашу думку у поняття вічної природи, прихованої у тлінній так, як малюнок у

фарбах своїх [5, с. 142]… «Немає важче, як прозріти вічність оком, засміченим гряззю. Якщо ти розжувала й смак відчула в цьому: «Слово було до Бога і Бог був слово», тоді розумій, що Біблія, простягаючи своє фігурне слово у видіння вічного, стала й сама Богом. «І Бог був слово – так, як вексель на золоту монету і сам став золотом… Тепер уже не сумніваючись, скажу, що Біблія є і Бог, і змій» [5, с.153]. Немов проекцію цих слів, ми нерідко помічаємо в сучасній культурі, що сакральні символи, зокрема християнські, втрачають свій священний зміст, профануються у своєму ціннісному потенціалі. Тож взаємодія в естетичній культурі візій сакрального і профанного потребує особливої уваги, адже визначити межі одного і іншого сьогодні надзвичайно важко.

Як відомо, Еміль Дюркгайм, демаркуючи сакральне і профанне, наголошував: «Ці два види речей не можуть наближатись один до одного і при цьому зберегти свою природу» [1, 49 с.]. А Мірча Еліаде у книзі «Священне і профанне» писав, що незалежно від історичного контексту, в якому перебуває homo religiosus, вона вірить, що існує священне, яке не тільки підноситься над світом, а й проявляється в ньому і робить його реальним. Основна відмінність від нерелігійної людини в тому, що вона заперечує піднесене, і трапляється, що навіть сумнівається у смислі існування… Вона вважає себе єдиним суб’єктом та об’єктом історії і заперечує будь-яке повернення до Всевишнього [Див.: 2, с.125]. Натомість Марель Мосс звільняє сакральність від виключно релігійного контексту і віри в надприродне, трансцендентне як його неминучої ознаки: «Сакральні дії – це не релігійні дії. Це просто особливі дії, яким ми приписуємо властивість «незвичайності» [4, с.76 с].

Зважаючи на наявний плюралізм акцентування співвідношення сакрального і профанного, цікаво, які ж презентації їхня кореляція дістає в сучасній українській художній літературі? Використання релігійних символів для сучасного митця стало чимось таким типовим і розповсюдженим, що здається, українська література на цьому символізмі й побудована. Від професіонала до новатора – кожен вважає своїм «обов’язком» написати «до Бога» чи «про Бога».

Але особлива тонкість і синергійність смислових пластів сакрального і профанного піддається адекватному вираженню тільки у творах найбільш талановитих авторів. Серед них – Сергій Жадан. Він часто використовує християнський символ у своїй поезії. І може спасти на думку, що він заземляє його, ототожнюючи з профанним. Та чи так воно насправді?

У його новій збірці віршів «Антена» 80 поезій. Більшість творів – про ситуації на Сході країни. І Ісус – один з центральних персонажів книги:

Ісус на іконі сумирній вранці,
Мовить слова – нагірні, негорді.
Комір у нього на вишиванці
Темніє, ніби шрам на горлі [3, ст. 36].

Часто згадуючи релігію, християнство, Бога, автор інтерпретує, накладає релігійні символи на війну, на власні переживання і на власну особисту трагедію, з цим пов'язану. Не дарма, у вірші Ісус – у вишиванці, а сам вірш – про Донбас (вихідцем звідки, як відомо, є й сам Сергій).

Так само згадує автор Ісуса й у вірші, де йдеться про військових, котрі збираються на війну:

… А попереду всіх біжить Ісус,
З хрестом на спині,
Поспішає,
Накульгує,
Підганяє тих, хто відстав [3, с. 142]

Чи пише про дітей, які ростуть в атмосфері війни і в полоні страху:

… Кидаються сніжками в тіло спасителя.
Намагаються вцілити в грудну клітку.
Ліплять змерзлими пальцями сніг.
Змагаються в азарті і влучності.
І спаситель на фанерному розп'ятті
Сприймає все покірно, а він це вміє.
Приймає смерть за гріхи цих дітей.

І єдине, чим переймається,

- чи не замерзли в них пальці. [3, с. 153]

І могло б здаватися, що в Сергія Жадана християнський символ обростає елементами профанного, використовується «не за призначенням» і порушує одну з найважливіших Божих Заповідей «Не взивай **намарно** імені **Господа Бога** Твого». Однак вчитуючись, можна усвідомити, що коли потяг до Бога щирий – він **не може бути даремним**, хоч би в яких обставинах життя його виражати. Сама сакральність залишається ключовою, ба більше – набуває життєвості в досвіді. І якщо автор взиває до Бога з відчаєм, з криком про біль і переживання, то чи намарно це? (До речі, і Тарас Шевченко не боявся в поемі «Марія» використовувати цілком побутові, здавалось би, «знижені» образи та засоби увиразнення життєвих ситуацій святої родини – Марії, Йосипа та Ісуса). Ось і Жадан пише:

… Але Господь займається зранку

Набагато важливішими справами:

Стоїть на перехресті,

Регулює автомобільний рух,

Допомагає вуличним псам переходити вулицю.

Четверта дня.

Жоден із псів не потрапив під колеса.

Топчуть сніг веселими лапами.

Господь утомлений.

Але задоволений. [3, с. 281]

Звісно, аналіз цієї теми має потенціал продовження з посиланням на цілий ряд інших творів цього автора та багатьох інших. Але вже зараз можна зробити висновок, що адекватна презентація сакральних смислів у мистецтві має своєю ключовою передумовою не стільки додержання тих чи інших формальних «канонічностей», скільки наснаженість відповідних образів смисловою енергією емпатії, запобігання усамітненню у зневірі, протистояння руйнуванню.

Література:

1. Durkheim E. The Elementary Forms of Religious Life / E. Durkheim. – N.Y.: Oxford University Press, 2001. – 416 p.

2. Элиаде М. Аспекты мифа/ Мирча Элиаде [пер. з фр. В. П. Большакова]// М.: Академический проект, 2010. – 251 с.

3. Жадан С. Антена / Сергій Жадан. – Чернівці: Meridian Czernowitz, 2018. – 304 с.

4. Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии / М. Мосс. – М.: КДУ, 2011. – 416 с.

5. Сковорода Григорій. Твори: У 2-х т./ Сковорода Григорій. – К.: АТ «Обереги», 1994 – Т. 2. – 480 с.

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

Факультет філософської освіти і науки

Грушецька В.К

Науковий керівник: Покотило К.М.

ВУЛИЧНІ МУЗИКИ КИЄВА – МІЖ СПРОБАМИ ЗАРОБІТКУ І ПРАГНЕННЯМ ДО ТВОРЧОГО САМОВИРАЗУ?

Вулична музика – це певний спосіб самовираження музикантів, бажання поділитись з оточуючими своїм талантом, який часто залишається не оціненим професіоналами, їх додатковий заробіток, проте для більшості таких виконавців це залишається все ж хобі. Вони не ставлять собі за мету перетворити це на професію.

Не можна просто так взяти і поділити музику на елітарну і масову, лише тому, що хтось є шанувальником Bon Jovi – рок легенда, а хтось Винника – феномен сучасної української поп музики. На вибір впливає вік, соціум, настрій, музична освіта і минулий досвід.

Вуличний музикант – це людина, яка здатна розважати, надихати на певні емоції, відкривати нове у, здавалось би, давно відомому. Buskers або як нині називаємо street musicians зазвичай грають в людних місцях, серед міської метушні, гамору, «вуличної» моралі і сленгу в дуже мультикультурному середовищі. Всі ці фактори впливають на репертуар, манеру, стиль, емоційність виконання музичних творів.

Взагалі свої витоки вулична музика бере ще за часів античності, коли відбувалися різні «перформанси» у громадських місцях. Такі вистави робились за схожим принципом, що бачимо і сьогодні – підробіток та розважальний характер. В середньовічні часи вуличних музикантів називали трубадурами. Українська культура витворила власний тип вуличного мандрівного старця-музиканта, якого ще часто називають, кобзарем, бандуристом. Значення творчості яких полягає у творенні і збереженні найглибших засад українського музичного і поетичного мелосу [1]. Саме вуличне виконання згодом переростає у більш масові або закриті виступи в кафе чи ресторанах, проте свого першоджерельного походження не втрачає [2].

Існують плюси й мінуси вуличного виконання. Один з негативних впливів – це відкритий простір, від якого виконавці не захищені, адже треба бути достатньо сміливим, щоб йти виступати та приймати різні реакції від прохожих, які інколи ототожнюють співаків або інших вуличних митців з неробами, волоцюгами і навіть злочинцями. Хоча саме з вуличних виступів починали нині відомі виконавці, такі як Bon Jovi, Adam Lambert або Zaz. Хтось ставиться до баскерів як до безпритульних, а дехто прагне заглянути у капелюх, з заробком музиканта, тим самим порушуючи морально-етичну проблему “недоторканності особистого простору і власності”. Окреме питання стосується заробітків – це перевірена досвідом маркетингова логістика. Наприклад, тобі не кинуть, якщо у капелюсі буде занадто мало грошей – це буде сприйматись як знак того, що ти поганий виконавець, але й коли занадто багато, то перехожий просто залишиться перехожим, який пройде повз, не знімаючи навушники. В таких випадках виконавці самі кладуть перед початком виступу невеличку

суму, щоб люди охочіше підходити.

Щодо плюсів, то їх тут більше, бо це як мінімум безцінний досвід живих виступів на публіку, можливість розширити власне коло комунікації, дізнатись яку музику люди охочіше сприймають. Спробувати власні творчі експерименти і формувати постійну самооцінку на майже миттєвих відгуках публіки на творчість.

Протягом кількох місяців мною, разом з друзями було проведено низку опитувань серед вуличних музикантів в центрі Києва і вдалось скласти досить чітку картину про атмосферу underground performances. Які ж найважливіші порад і правил має дотримуватись вуличний музика щоб «триматись на плаву»?

- правильно підібрати своє місце, щоб була приємна акустика, якщо виступ не передбачає колонки з підсилювачем;

- 87% з опитуваних наголосили, що здебільшого грають класичний рок, українськи фолк та кілька поп зарубіжних виконавців, роблячи ставку на те, що це масовий та популярний продукт, який добре знає молодь;

- якщо запропонують гроші, щоб заграти певний поп продукт, то 65% були категорично проти виконання того, що їм не подобається;

- 76% опитуваних скаржились на неадекватну реакцію прохожих, деякі з яких навіть погрожувати.

Отже, виконавець має розуміти те, що він робить, як і що виконує, щоб донести власному слухачу частинку себе, щоб підняти настрій привітливою посмішкою. Це теж важливий фактор у виконанні. Центральне поняття у музикантів – це створення символічного виступу, тобто поєднання «синтаксису» і «семантики», музики і відповідно тексту. Музика, напевно, найпотужніший вид мистецтва, який може викликати безліч емоцій, тому, щирість і відповідальність у цій справі є найголовнішою запорукою успіху.

Література:

1. Старцівство: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX — поч. XX ст.) / В. Кушпет. — К. : Темпора, 2007. — 592 с.

2. Simpson P. The History of Street Performance: ‘Music by handle’ and the Silencing of Street Musicians in the Metropolis [Електронний ресурс] / Paul Simpson // https://www.gresham.ac.uk/lectures-and-events/the-history-of-street-performance. – 2015.
3. Street performance [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Street_performance.
4. History of Street Music [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://prezi.com/wchxiykvigyc/history-of-street-music/.

Факультет філософської освіти та науки

Колтишева Г.С.

Науковий керівник: Бут Н.К.

ЕСТЕТИЧНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПРИЙОМИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Видатний український педагог, письменник, член кореспондент академії педагогічних наук СРСР, заслужений вчитель Василь Олександрович Сухомлинський був творцем унікальної школи любові. Василь Олександрович надавав велике значення естетичному розвитку дитини: любові до музики, живопису та книги. Єдиним рішенням розвитку важкої дитини В.О. Сухомлинський вважав читання, оскільки за думкою вчителя, саме це джерело знань, а не бездумного запам’ятовування створює можливості розвитку, розширення світобачення та стимулювання розумової діяльності. Однак крім книги, вчитель вважав, що для повноцінного розвитку учні мають навчитися відчувати та розуміти мову музики та живопису. Зокрема в книзі «Серце своє віддаю дітям» Сухомлинський наводить свою методику естетичних уроків. Суть його методики полягає в тому, що спочатку діти слухають музичний твір, В.О. Сухомлинський звертає особливу увагу на те, що не варто перевантажувати музичними творами дітей, краще послухати один твір і

розмислити, аніж прослухати низку творів і стати черствим, глухим до витворів мистецтва. Після того, як діти почули твір вчитель виводить їх на природу, і діти у тиші, впізнають звуки, почуті в музиці, розуміють, як композитор зімітував їх [1, с.297-298].

Дитина, як зауважує Сухомлинський стає більш відкритою після таких уроків, стає більш комунікабельною та менше боїться висловити свої думки на занятті. Учні та вчитель стають ближчими, адже разом спостерігають та аналізують зміни, звуки, кольори, образи, що спостерігають. Відбувається подвійне естетичне збагачення особистості: розуміння та любов до творчості та природи.

Естетичний розвиток та розуміння й відчуття природи та творчості стимулюють пізнавальну діяльність, спрямовують дитину до пошуку, дитина стає більш співчутливою та не може бути черствою до несправедливості.

В.О. Сухомлинський високо оцінював любов до слова і вважав, що це є необхідною якістю людини, яка себе поважає. Адже саме любов до слова і визначає людину небайдужу до життя. Велике значення у методиці виховання любові до слова мають книги. Однак на уроках Василя Олександровича діти складали казки. Доволі часто такі уроки проходили на природі, і діти придумували казки про почуті чи побачені явища [4, с.183-192].

Нетривіальним методом прищеплення естетичної любові до природи була робота руками на землі. Як вважав В.О. Сухомлинський саме робота на землі, наприклад, посаджене дерево, піклування про рослини та інше – це цінний урок для розвитку дитини, її емоційного благополуччя та єднання з соціумом. Піклування за рослинами включає в себе і спостереження за живим об’єктом, співчуття і любов до нього, до його краси, до змін у ньому, перероджені та розвитку [5, с.514-525].

Отже, підбиваючи підсумки, Василем Сухомлинським було описано та впроваджено цікаві естетичні педагогічні прийоми. Завдяки цим прийомам вчителю вдавалось відкрити творчий потенціал учнів, сприяти їх комунікабельності та екологічному розвитку. Однак існує ряд перепон на

масове впровадження цих прийомів в школах, оскільки немає достатньої підготовки наявних педагогічних кадрів, відсутність необхідного середовища та підтримки послідовників Сухомлинського, а також відсутності підтвердження абсолютної ефективності цих прийомів. Однак варто продовжувати пошуки можливості реалізації даних естетичних педагогічних прийомах у школах мистецтв – як шлях до розвитку та відкриття особистості.

Література:

1. Луцюк А. М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя початкової школи / А. М. Луцюк. // Педагогічний дискурс. – 2011. – №10. – С. 297–301.

2. Савченко О.Я. Екологія дитинства: В.О. Сухомлинський і сучасна початкова школа / О.Я.Савченко // Початкова школа. –2000. –№1. –С.1-4.

3. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання в загальноосвітніх школах України (в кінці XX-на початку XXI століть) / Я. А. Славська. // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2014. – №1. – С. 182–189.

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К., 1976–1977. – Т.3. – С.7–279.

5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К. 1976–1977.– Т.2. – С.410–653.

Факультет педагогіки та психології

Ревуцька Л.Є.

Науковий керівник: Коннов О. Ф.

СПІВПРАЦЯ ДНЗ ТА РОДИНИ ДОШКІЛЬНИКА

На сучасному етапі розвитку суспільства та функціонування всієї системи освіти діяльність дошкільних навчальних закладів перебудовується відповідно до загальних тенденцій сьогодення. У зв’язку з кардинальними змінами, яких зазнає нині робота дошкільного закладу з сім’єю, педагоги мають прагнути забезпечувати координаційну взаємодію з родинами вихованців. Їх партнерство

в досягненні позитивних результатів здійснюваного педагогічного процесу сприяє різнобічному та гармонійному розвитку, а також формування особистісного потенціалу дошкільнят [2, 65]. А відтак сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають орієнтацію на особистість дитини, на її здатність контактувати з соціумом, бути його рівноправною часткою, на створення сприятливих умов для формування творчих, інтелектуальних та пізнавальних здібностей дитини. Повага до особистості малюка, індивідуалізований підхід до нього потребують активного ставлення батьків та вихователів до дитячих інтересів, здібностей, нахилів, які починають проявлятися вже в ранньому дитинстві. Головне - об'єднати виховні зусилля дитячого садка і сім'ї на користь дитини. Система роботи педагогів із сім'єю передбачає наявність чіткої мети, яка має реалізовуватися планово і послідовно за допомогою різноманітних взаємопов'язаних форм і методів, з урахуванням всього, що досягнуто раніше, з передбаченням того, що належить зробити, з аналізом отриманих результатів. Отже, метою взаємодії педагогів з родиною є [1, 88-89]:

- ознайомлення батьків з найефективнішими прийомами виховання дітей, виявлення позитивного досвіду сімейного виховання, виховного потенціалу сім'ї;

- використання специфічних можливостей сім'ї і ДНЗ для кращого виховання дітей;

- оптимізація впливу сім'ї на дитину шляхом підвищення педагогічної культури батьків, надання їм методичної допомоги;

-залучення батьків до навчально-виховного процесу, допомога дошкільному закладу з боку батьків;

- перспективність, послідовність і наступність посилення взаємозв'язку і співдружності ДНЗ і сім'ї у вихованні дітей з урахуванням їх вікових особливостей, актуальних питань виховання з огляду на суспільні вимоги, контингент батьків;

- якісне виконання соціально замовлення батьків щодо нагляду,

виховання і навчання дітей;

- допомога батькам зрозуміти і сприйняти сучасні гуманні ідеї і орієнтири, які ґрунтуються на повазі до особистості дитини, турботі про її всебічний розвиток;

- забезпечення батьків певними знаннями про закономірності розвитку дитини.

Вплив дошкільних закладів на розвиток педагогічної культури батьків буде ефективним, якщо відповідатиме таким критеріям [3, 110-111]:

1. Спрямованість і адресованість. Даючи конкретні поради, рекомендації, педагоги повинні знати особливості конкретних сімей. Нерідко батьки самі звертаються до вихователів за педагогічними порадами, у тому числі з конкретними питаннями щодо власної дитини.

2. Оперативний зворотний зв'язок. Робота педагога з батьками має вибудовуватися на основі живого діалогу, в процесі якого він з'ясовує рівень сформованості педагогічних знань і навичок батьків, вносить за необхідності відповідні корективи.

3. Індивідуалізація педагогічного впливу. Працюючи з батьками, вихователь допомагає їм використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як керівництво до практичних виховних дій, спрямованих на конкретну дитину з її особливостями, перспективами вікового та індивідуального розвитку.

Отже, ефективною та результативною роботу ДНЗ із батьками можна вважати тоді, коли:

- між ДНЗ та батьками склалась атмосфера співробітництва, взаєморозуміння в досягненні кінцевої мети;

- коли спілкування ДНЗ і батьків – це партнерська взаємодія: спільно радимось, розмірковуємо, вирішуємо;

- коли батьки впевнені в професійності робітників ДНЗ, їх знаннях;

- коли склались добрі, довірчі стосунки на основі доброзичливості, щирості, взаємодопомоги та взаємоповаги.

Література:

1. Доронова Т.Н. Взаємодія дошкільного закладу з батьками. – М.: «Сфера», 2002. – 114 с.

2. Звєрєва О.Л., Кротова Т.В. Спілкування педагога з батьками в ДНЗ. Методичний аспект. – М.: Творчий центр «Сфера», 2005. – 89 с.

3. Обухова Л.Ф., Фалькович Т.А., Толстоухова Н.С. Нетрадиційні форми роботи з батьками. – М: Педагогика, 2005. – 240 с.

Наукове видання

Тези VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
«Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі»

29 листопада 2018 року

Відповідальні за випуск:
викладачі кафедри етики та естетики
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Буряк Н.Б., Коннов О.Ф., Лобанчук О.А.

Кафедра етики та естетики НПУ імені М.П. Драгоманова
Department of Ethics and Aesthetics of the National Pedagogical Dragomanov University
+38 (044) 482–38–57
http://www.npu-etestet.com.ua
https://www.facebook.com/etestet.npu.edu.ua